

ПОЛИТИКИН

ЗАБАВАНИК

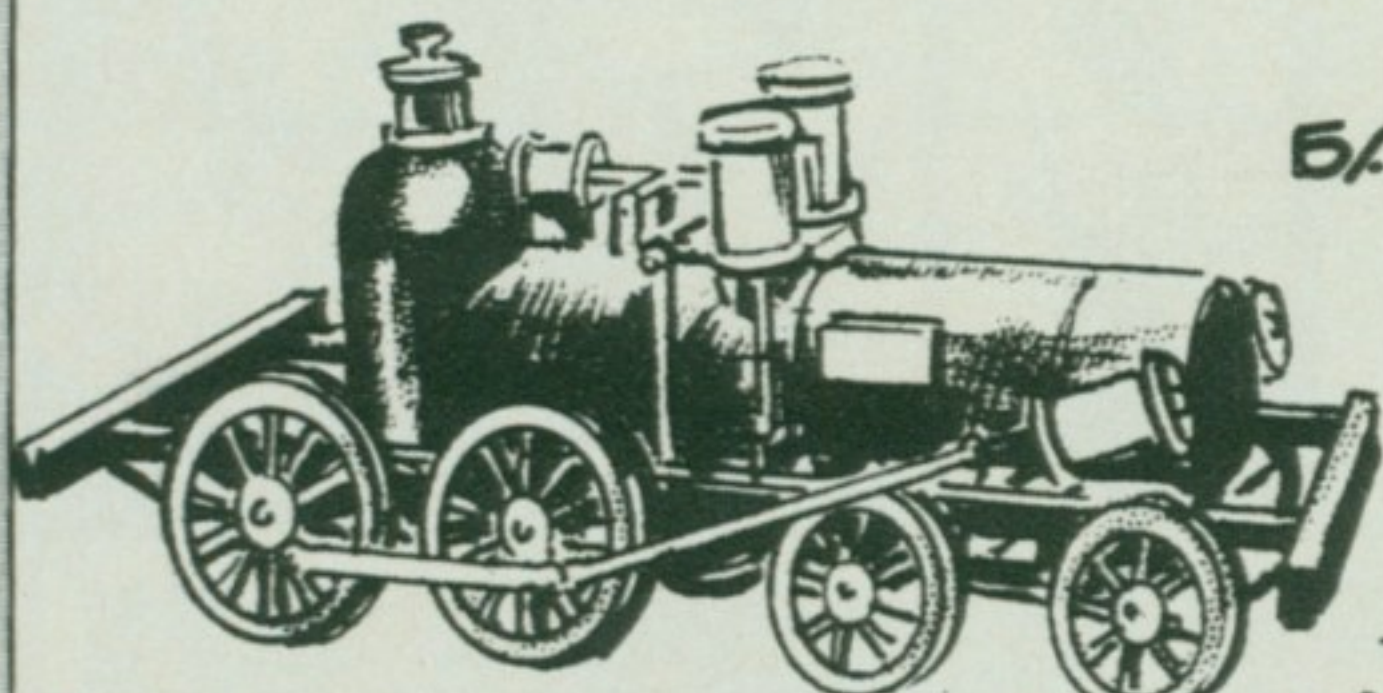
18. 4. 1986. • ИЗЛАЗИ ПЕТКОМ • ГОДИНА XLVIII • 150 ДИН • БРОЈ 1790

ФАНТАСТИКА: ВРЕМЕ РОБОТА

Фирма

Веровати или не!

БАРОМЕТАР

ТАВЕБУЈА
NODOZA,
ЖБУНАСТА
БИЉКА ИЗ
ТРОПСКИХ
ОБЛАСТИ ЈУЖНЕ
АМЕРИКЕ, ПРОЦВЕ-
ТА УВЕК ЈЕДАН
ДАН ПРЕ ПРОВА-
ЛЕ ОБЛАКА.

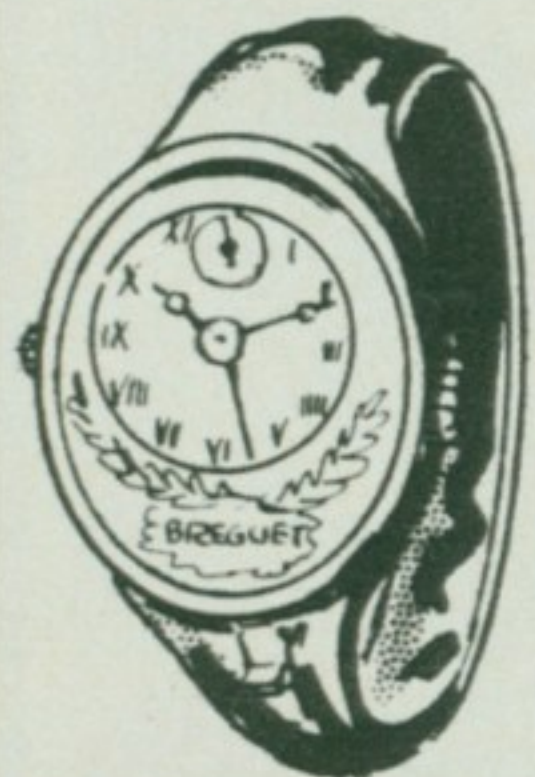
ОРАО КРАТКОРЕПАН

(TERATHORPIUS ECAUDATUS)
НАЈМАЊИ ЈЕ ОД СВИХ АФРИЧКИХ
ОРЛОВА. ДУГАЧАК ЈЕ ОКО 60 ЦМ, А
РАСПОН КРИЛА МУ ЈЕ ОКО 180 ЦМ.
НАЈВЕКИ ДЕО ВРЕМЕНА ПРОВОДИ
У ВАЗДУХУ, ЛЕТИ БРЗИНОМ ДО 60
КИЛОМЕТРА НА ЧАС И ДНЕВНО
ПРЕЉЕ ОКО 500 КИЛОМЕТРА.

Амерички бюро за ишеније

ЈЕ ОД 1830. ДО 1880. ГОДИНЕ ЗА-
ХТЕВАО ДА МУ СЕ ШАЉУ МАКЕ-
ТЕ ПРОНАЛАЗАКА КОЈЕ МОГУ
ДА СТАНУ У КОЦКУ СТРАНИЦА
ОД 30 ЦМ БЕЗ ОБЗИРА НА
ЊИХОВУ ПРАВУ
ВЕЛИЧИНУ.

БУДИЛНИК -ПРСТЕН

КОГА ЈЕ ИЗРАДИО
ФРАНЦУСКИ САЈ-
ЦИЈА БРЕГЕ
(1747-1823)
УМЕСТО ЗВОНА
ИМА УГРАЂЕНУ ИГЛИ-
ЦУ КОЈА У ОДРЕЂЕНО
ВРЕМЕ БОЦНЕ ПРСТ
ВЛАСНИКА.

КИСЕЛИ КРАСТАВАЦ

КОГА ЈЕ ЗА ЗИМЊИЦУ
СПРЕМИЛА ДОМАКИЦА
ЕУГЕНИЈА ГЛАСЕР
ЈОШ УВЕК ЈЕ ЧВРСТ
И ЗЕЛЕН, ИАКО ЈЕ
У ТЕГЛИ БЕК
77 ГОДИНА.

ЈЕСТЕ ЛИ ВЕЋ ЧУЛИ ДА

●●● група британских помо-
раца и лингвиста предлаже да
се увеле јединствен „морски је-
зик” ради измене информација
међу бродовима, капетанијама,
у случају хаварија. То је упрош-
ћен енглески језик допуњен не-
ким специфичним морским тер-
минима. Већ су готове и кратке
реченице које се јављају у 36

стандардних ситуација у току
пловидбе, при маневрима у лу-
кама и операцијама спасавања.

●●● донедавно се сматрало
да биљни свет у мору расте до
180 м дубине и да је то у исто
време најнижа граница флоре
на Земљи. Недавно је, међутим,
у близини Бахамског архипела-
га, на дубини од 270 м пронађе-

на досад непозната врста мик-
роскопског растиња које обра-
зује дебеле насlage јарко црвене
боје.

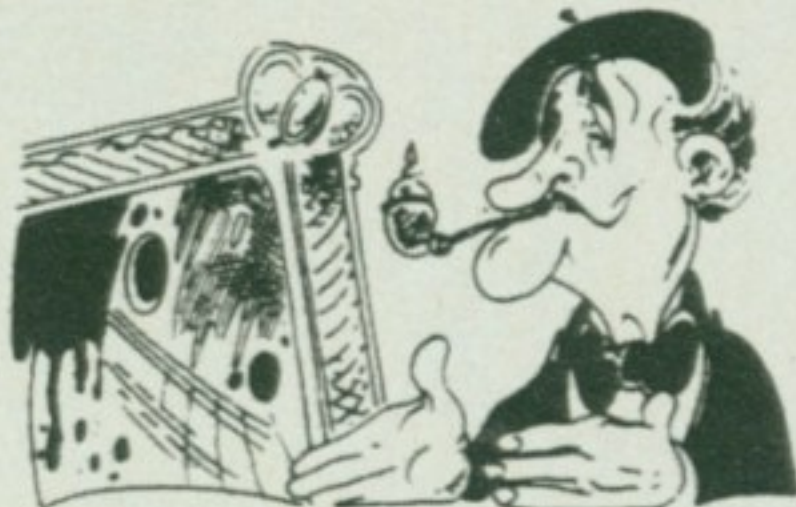
●●● роде су, изгледа, заувек
напустиле Скандинавију. По-
следњи пут су виђене у Швед-
ској пре 35 година, у Данској је
- тврде природњаци - остало са-
мо четрдесетак ових птица.

●●● на јужној хемисфери са-
да је лето. И уопште тамо је све

„наопако”. Тако ће човек који
жели сунчан стан тражити онај
који је окренут према - северу!

●●● Вашингтонска нацио-
нална галерија исплатила је че-
тири милиона долара (око ми-
лијарду и две стотине милиона
динара) да би у своју збирку

уврстила платно Рембранта Пи-
ла, америчког сликара из девет-
наестог века. То је највећа сума
коју је икада достигло дело не-
ког сликара са овог континента.

●●● Широки Индијанци, да-
нас их у САД има око 67 хиља-
да, одавно за поглавицу
имају жену. Зове се Вилма Мен-
килер, (енглеска се имена не
преводе, иначе би њено презиме
значило - убица мушкараца),
има четрдесет година, разведе-

на је, нема деце, а дипломирала
је социологију на Универзитету
у Сан Франциску. Седамдесетих
година учествовала је у протес-
тима за права Индијанаца које
су организовали Марлон Бран-
до и Џејн Фонда.

●●● у седишту пољопривред-
не задруге из Палерма из-
ложена је тиква која је
тежином и величином надма-
шила ону од 49 килограма и 200
грама о којој смо недавно писа-
ли у овој рубрици. Ово чудо од

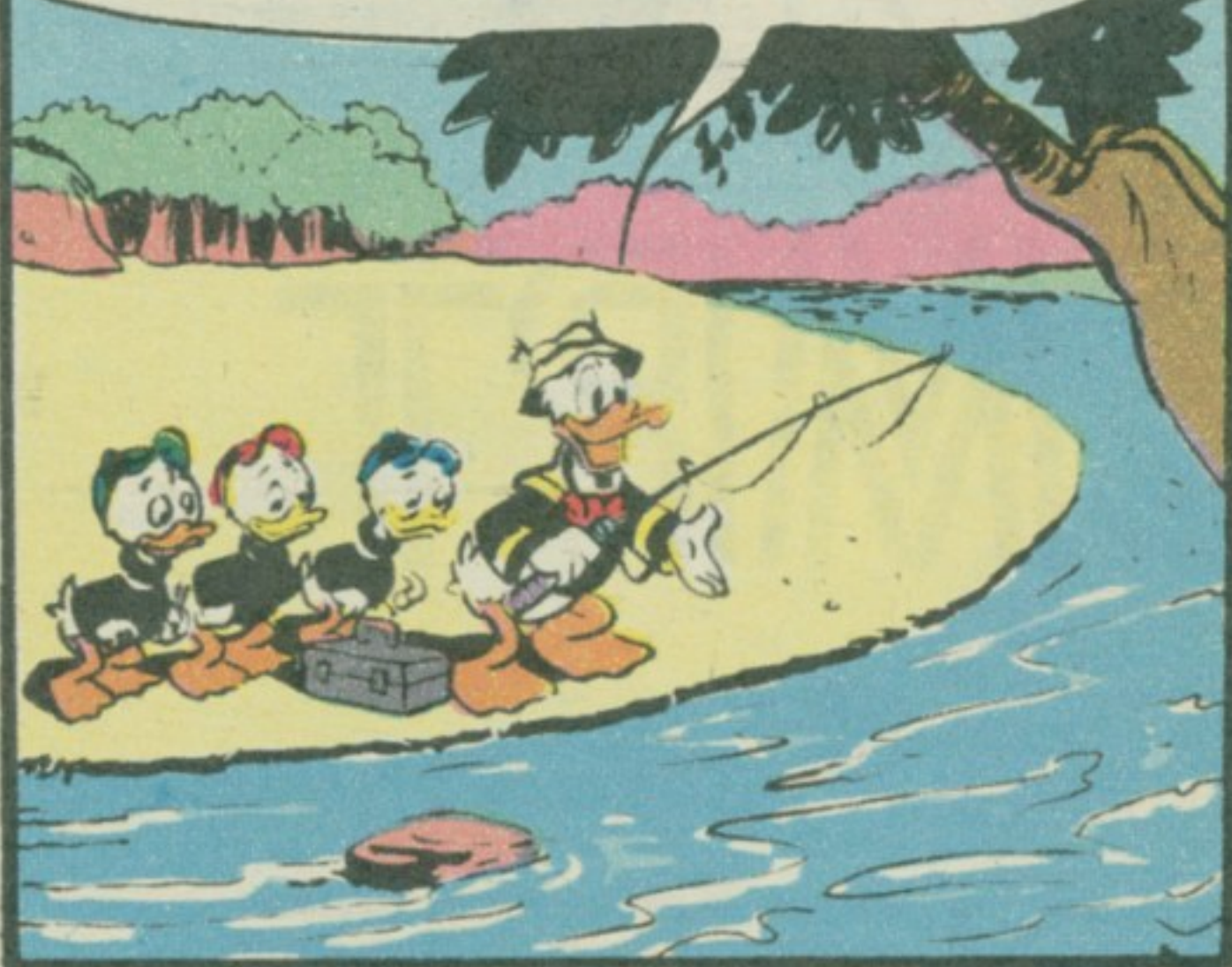
тикве има чак 111 килограма,
високо је 85 центиметара, и има
190 центиметара у обиму.

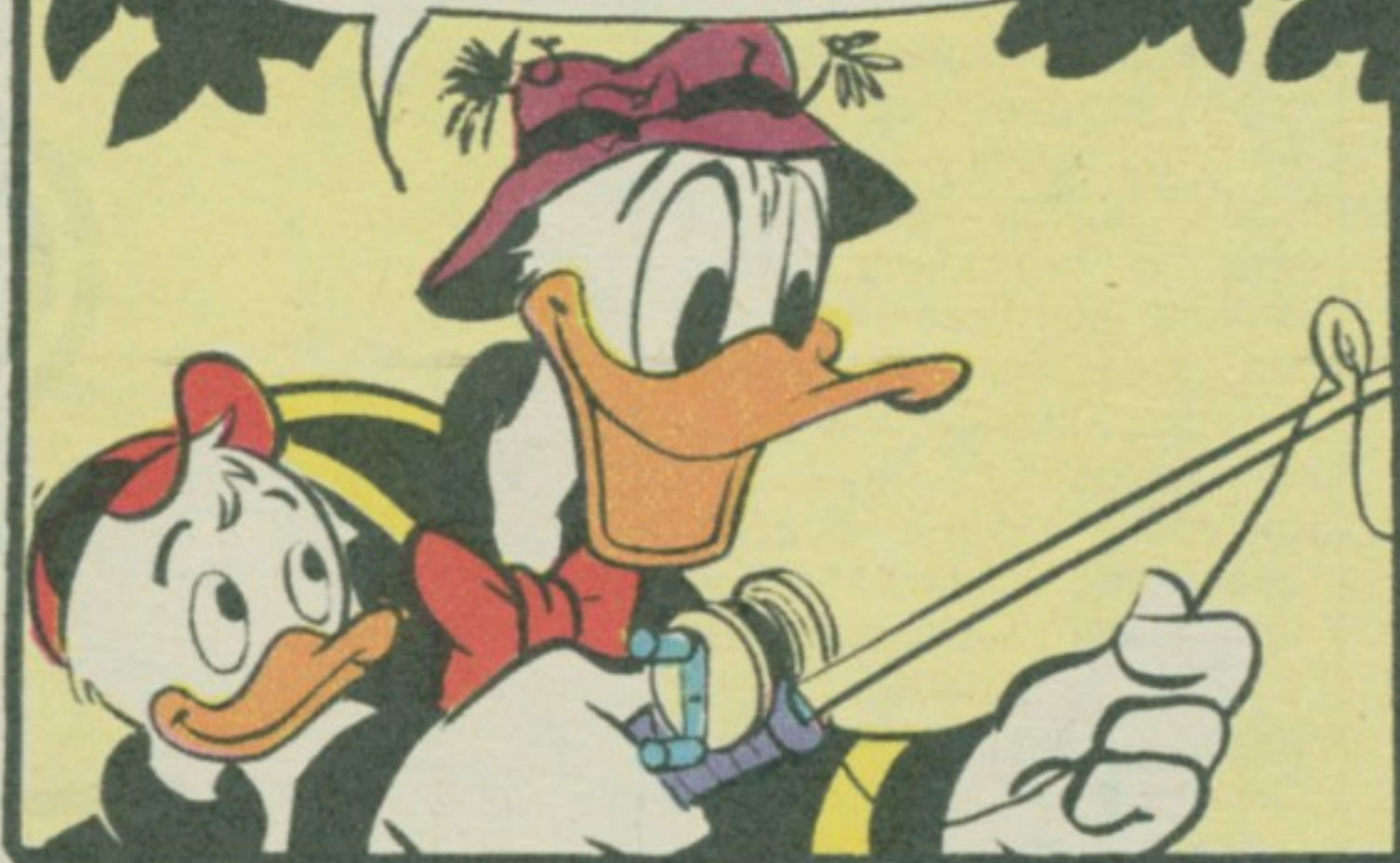
WALT
DISNEY

ПАЈА ПАТАК

ОВО ЈЕ ОДЛИЧНО
МЕСТО!

ИМА ДА УПЕЦАМ ТОЛИ-
КО РИБЕ ДА НЕЋЕМО МО-
ЋИ ДА ЈЕ ПОЈЕДЕМО
НИ ЗА НЕДЕЉУ
ДАНА!

ХЕ! НЕЋЕШ МИ УМА-
ЌИ, РИБИЦЕ! ИМАМ
НАЈСАВРЕМЕНИ-
ЈУ ОПРЕМУ!

ТЕЛЕСКОПСКИ ШТАП!
АУТОМАТСКУ МАШИНИ-
ЦУ!

ОДЛИЧАН НАЈЛОН!
САВРШЕНУ ВАРАЛИЦУ!

ДЕЦО, НЕ МИСЛИТЕ ВАЈДА
ДА БЕТЕ НЕШТО УЛОВИТИ
СТИМ ВАШИМ МОТКАМА, КА-
НАПОМ И ПРИБАДАЧАМА?

УЈКО,
ВЕЧЕРА ЈЕ
ГОТОВА!

ЕВО, САД ЋУ!

СМРТ

ТРЕЋЕ

ПОЛУВРЕМЕ

ДВА СУ ДОГАЂАЈА ТЕ 1921. ГОДИНЕ ОСТАЛА У СЕЋАЊУ
СПЛИЋАНА: ПОЖАР И ЕКСПЛОЗИЈА МАГАЦИНА ДИНАМИТА У
ФАБРИЦИ ЦЕМЕНТА „МАЈДАН“ И УТАКМИЦА ИЗМЕЂУ
ДОМАЋЕГ „ХАЈДУКА“ И ЗАГРЕБАЧКЕ ЕКИПЕ „ГРАЂАНСКИ“.

Тешко је рећи шта је више емоција изазвало на сплитској риви, јер је „грађанство“ успаничено бегало након експлозије која је поломила силна стакла на градским кућама, како пише „Политика“ из тог времена, или долазак на реванш-меч фаворизоване „модре“ фудбалске екипе из Загреба која је претила да ће те „мулце с мора“ тући са пет голова разлике у сред њиховог Сплита...

Ривалство између сплитског „Хајдука“ и загребачких клубова тог времена („Конкордија“, ХАШК и „Грађански“) било је од самог почетка, а у година-

није. Загрепчани су поручивали преко Сплићана који су послом путовали у Загреб „да ће се врло радо окупати у лијепом Јадранском мору иако је тек почетак лета, а са тим сељанчићима из Сплита неће се ни наиграти ногомета, јер, биће то заправо лакши тренинг, додуше бесплатан...“

Вратио се

Јањчић!

Само онај ко добро познаје Сплићане зна како су они то задиркивање примили. Чиста увреда!

— Ма ћа они нама приту!

ма после првог светског рата, у зениту. Сплићанима је тешко падало што њихов „Хајдук“ никако да изађе на крај са загребачким клубовима. Разлог су налазили и у томе што су сва три клуба из Загреба нормално играла утакмице током рата а „Хајдукови“

по првој смени генерација међу фудбалерима. Копачке о клин окачили су Недоклан Салви, Риги, Сисгорео. Дујмић и остали прашки студенти који су и

чи Боначић. Отмар Газари, Љубо Бенчић и браћа Вељко и Шиме Подује. Са подмлађеним тимом „Хајдук“ је чешће губио него добијао утакмице и то је

дине није обећавао ништа добро по сплитске играче.

Утакмица са „Грађанским“ која је заказана за недељу 22. маја била је тема дана много недеља ра-

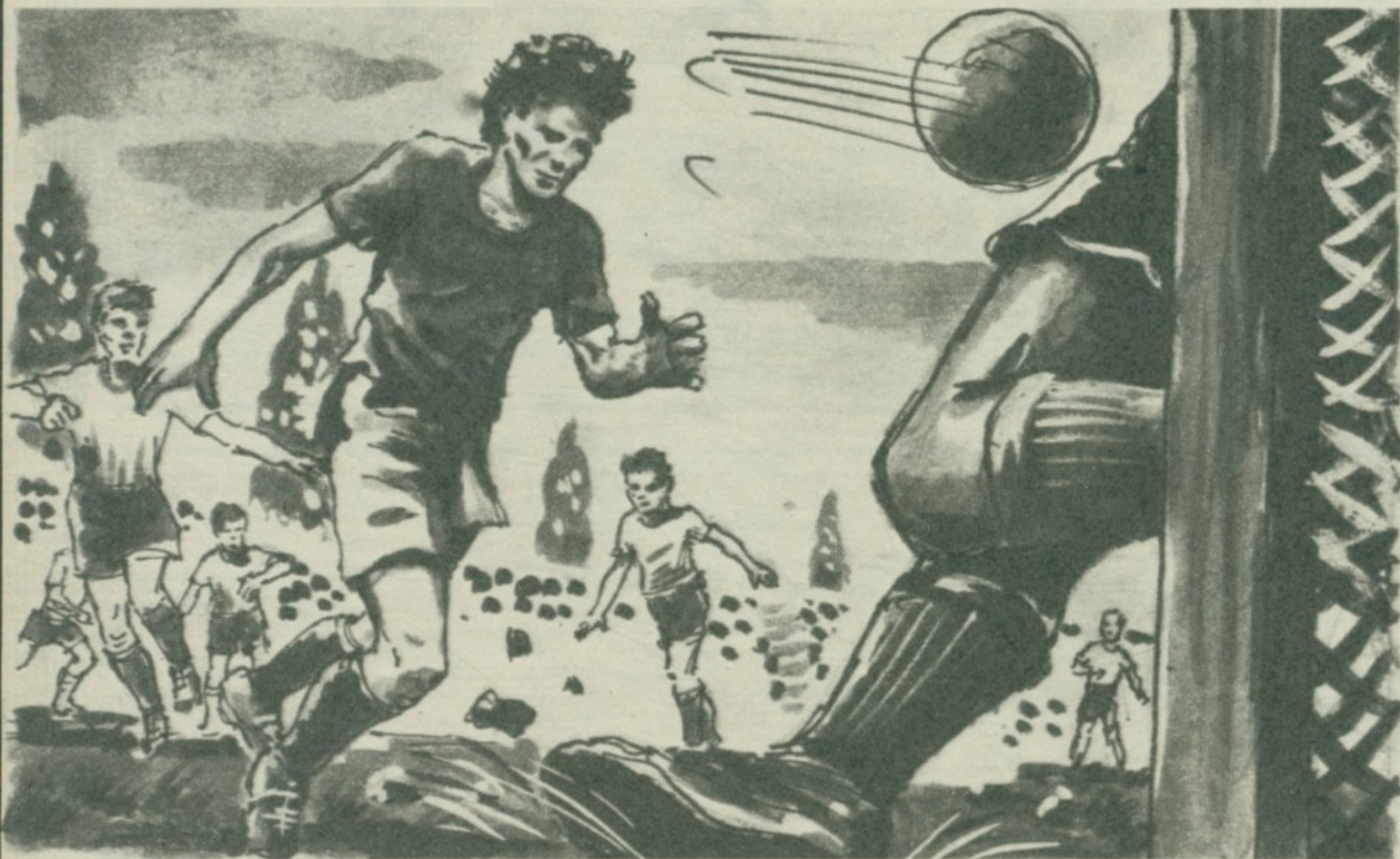
Па немореју они с нама тако! Морамо их добит! Ма шта добит, разбит ка стару канту...

Тако су себе храбрили навијачи на риви, а сами су били свесни да долази објективно јачи противник који је имао тада чак три репрезентативца и који су

Сећате ли се дивне серије ТВ Загреб „Вело мисто“ коју је написао Миљенко Смоје, познати сплитски писац и новинар. Била је то заправо телевизијска „шторија“ о НК „Хајдук“ (за коју је њен аутор рекао: „У Велом мисту дига сан Ајдука у небо, а ја први не би друка за Ајдука, ни ричи о њему споменија само да су „били“ током окупациуна одиграли једну једину утакмицу“). У тој серији један наставак, заправо окосница приче о развоју Сплита и његовог тима двадесетих година, била је прича о младом играчу, јуниору који моли тренера да га уврсти у тим на значајној утакмици, али то тренер упорно одбија. Ипак на полувремену тренер попушта, убацује дечана у екипу — и он готово сам побеђује противника... После утакмице јунак дана умире у свлачионици...

Ову епизоду Миљенко Смоје није измислио. Таква утакмица, такав дечак и такав догађај су постојали. Утакмица је одиграна 22. маја 1921. године на „Хајдуковом“ Плацу између сплитског тима и загребачког „Грађанског“, а јунак трагичар тог догађаја био је Никола Газдић... Међутим, фудбалски хроничари не слажу се у многим детаљима око ове личности.

„Забавник“, који зна највише прича, реконструисао је, користећи више извора, ту „Лабудову песму црног јагњета“.

Илустровао Асканио Поповић

играчи су махом били на фронту или сужњи у логорима па су зато испали из форме.

Осим тога, 1920. година остаће упамћена у Сплиту

донели балун на сплитску риву, а још увек стари голман и уједно тренер Лука Калитерна окупио је око себе младе играче међу којима су се истицали Тон-

Сплиту тешко падало. Претходне јесени септембра 1920. „Грађански“ је победио „Хајдука“ чак са 5:0 у Загребу и реванш који је следио у мају 1921. го-

сваком противнику уливали страх.

У тој атмосфери испреплетеној страхом и надом међу навијаче „Хајдука“ испред хотела „Славија“ пронео се једне топле мајске вечери глас:

— Јеси ли чуја! Долази Јањчић! Долази Јањчић и играт ће контра „Грађанског“ у идућу недиљу...

Глас се пронео Сплитом као талас изненадне плимe: враћа се Јањчић из Београда!

Сви који су се имало разумели у тајне балуна знали су да то може значити једно: „Грађански“ неће победити на Плацу „Хајдука“ ако у „билој“ момчади буде играо Никола Газдић, прозван Јањчић (мало јагње) због бујне и кудраве црне косе.

Лаж — као рука!

Рођен у Сплиту 1900. године Никола Газдић је од првих дана „Хајдука“ (основан 1911), био везан за Крајеву њиву, односно Плац, где је било фудбалско игралиште. Испрва је само знатижељно гледао те момке како трче за „балуном“, а онда је почео као и сви почетници, прво да скупља лопте иза гола. Тада голови још нису имали мреже и лопта је знала да одлети далеко, јер Плац у почетку није био ограђен.

Никола је временом стајао у фино развијеном младости и чим су 1919. године почеле да се играју утакмице, тада најављиване као „ногометне забаве“, он је меркао прилику како би се, бар на тренингу, укључио у једну од екипа. Брзо се показало да је технички супериоран међу вршњацима: као од шале могао је сваком да протурити лопту кроз ноге. Знао је све тада познате финте, а дриблинг му је био најјача страна. Имао је само једну ману, био је апсолутни солиста. Кад узме лопту, он сам мора све да предрибља и ђушне лопту у гол... За дивно чудо, он је то најчешће успевао да уради. У току 1919. и 1920. Никола Газдић — Јањчић одиграо је за „Хајдук“ 90 утакмица и постигао чак 105 голова. Био је то први играч „Хајдука“ који је постигао више од 100 голова! Први прави идол сплитске фудбалске публике и њена звезда, и тврде, први фудбалер коме је цео Плац знао да скандира име за време утакмице.

И још нешто. Кад би он почео да дрибљује противничку одбрану, публика је

сложно и гласно бројала предриблане:

Је-дан! Два! Три! Четир... Г-о-о-л!!!

Никола Газдић је био најталентованији играч своје генерације, а можда и најбољи из свих „билих“ генерација. Тадашњи тренер и голман Сплићана Лука Калитерна често га је грдио:

— Не смиш сам све чинит, мулац један! Не море се контра свих соло! Голе

Првим возом, који је кретао према северу Никола Газдић је напустио Сплит и после дводневног путовања обрео се — у Београду!

Испред је ишао кашаљ

Надао се да ће у неком од лоптачких клубова (тако су се тада звале фудбалске екипе) престонице

Никола Газдић — „Јањчић“ је први играч који је постигао 100 голова за Хајдук

забијаш случајно. Није то нормално ћа чиниш...

Кад неко много штрчи, па макар и по квалитету, није баш омиљен. Тако је било и са Јањчићем. Ни млађи ни старији играчи нису га баш мирисали...

И када је почетком марта 1921. нестала нека спортска опрема из „Хајдукове“ баракe на игралишту, сви одреда упрли су прстом у Николу Газдића:

— Јањчић је покра мунданте! Тат један! У пржун с њим...

Нашла су се чак и два „очевидца“ која су видела Газдића како се ноћу шуња око баракe на Плацу и краде спортске гаћице. Наравно, била је то лаж. Поносио, Никола Јањчић се окренуо и отишао са Плаца и из Сплита — заувек! Бар тако је мислио...

наћи место у екипи и играти тако добро да ће задивити и главни град и свет, понајвише Сплит. Данима је лутао Београдом, обилазио стадионе „БСК“-а, „Југославије“, „БАСК“-а али и осталих нижеразредних клубова, али тако рано, у марту, није било ни тренинга, камоли утакмица. Снег се још топио по обронцима Топчидера и Бањице... Немајући куд, Никола Газдић је по свратиштима за сиротињу проводио дане и ноћи чекајући да пролеће измама фудбалере на терен.

Одлазио је на игралишта али за његове виртуозности са лоптом нико није имао стрпљења:

— Нама бре не требају пимплери него шутери. Јел' ти можеш да шутнеш лопту преко Саборне

цркве? Не можеш? Онда, бато, ниси за нас...

Нико га није хтео. Паре је потрошио. Врло често кашљао. Био је то нови малер. На игралиште, где фудбалери тренирају, пре њега увек је стизао кашаљ. Једног дана у марамици је приметио крв...

Тешко болестан, обесхрабрен, исцрпљен и гладан вратио се готово тајно у Сплит. Из родитељског дома данима није излазио. Нико осим најуже фамилије није ни знао да се вратио. Сазнао је из прича да Лука Калитерна није дозволио да се ван клуба шири прича како је покрао мунданте... Осим тога, прави крадљивац је после и пронађен. Али, из „Хајдука“, заправо од оних играча који га нису трпели, пронео се глас да је он отишао из Сплита јер је сматрао да је „Хајдук“ мали клуб за играче његових квалитета.

За солирање, греш ванка!

Већ се данима препричавало како је сигурно да Јањчић долази да помогне „Хајдуку“ контра „Грађанског“ а Лука Калитерна га уопште није видео. Три дана пред недељну утакмицу, у среду 20. маја, појавио се на Плацу:

— Барба Лука, ја би игра у недиљу...

— Игра би и мој ноно, кад би мога — одбрусио је голман и тренер „Хајдука“. — Но, но... Добро, дођи у недиљу, ништа не обећајем. Видићемо...

Публика је одмах после ручка почела да се скупља на Плацу иако је утакмица заказана тек за шест после подне. Сат пре почетка било је сигурно три-четири хиљаде гледалаца. Цело пре подне, па чак и после ручка, надмени играчи „Грађанског“ су се купали и сунчали. Њима континенталцима море у мају није било хладно. Истрчали су пола сата пре почетка и више се кочоперно забављали него загрејавали.

Калитерна је одредио тим за почетак. У њему није било Николе Газдића — Јањчића, утакмица је почела. Већ у седмом минуту „Грађански“ је водио са 1:0! Гол је главом (то је тада била реткост) постигао Гранец. Публика је беснела на „Хајдукове“ играче који су се кретали по терену као да су им ноге од олова. Били су бесни и на Луку Калитерну јер је примио гол главом!

До краја првог полувремена „Грађански“ је имао

још две стопостотне шансе, али их није искористио. Пршке је оба пута громовито шутирао поред гола. Један гледалац, кога је погодила лопта, пао је у несвест од силине шута!

То је био разлог за још већи бес Сплићана. И играча, и публике.

У полувремену Лука Калитерна је рекао Николи Газдићу:

— Ако 'оћеш играј! Али пази, ако будеш солира, греш ванка!

У другом минуту другог полувремена Јањчић је предрибљивао тројицу играча „Грађанског“, изашао сам пред голмана Врћуку — и стао. Сви играчи су стали као омађијани. Стајао је Јањчић с лоптом, стајао је Врћука, стајали су сви на терену.

Јањчић је замахнуо ногом, Врћука се бацио насумце. — Онда је Газдић заобишао голмана и лопту, жонглирајући ногом подигао у ваздух и главом убацио у гол! На стадиону незапамћено одушевљење. Изједначење! И то главом! Право — 1:1!

Јањчић је потрчао према Калитерни и питао га:

— Барба Лука, јел' да пођем ванка? Солира сан...

Тренер га је благо ударио по тури и оћутао.

Пет минута пре краја утакмице два бека истовремено сјурили су ноге у Јањчићева колена. Судија је свирао пенал!

Најстарији тадашњи „Хајдуков“ играч Монтлер је рутински дао гол: победа! Прва победа над „Грађанским“! Сплит је експлодирао! После завршетка утакмице играче „Хајдука“ маса је однела на рукама до риве! Такво славље није било ни кад се прочуло да је први светски рат завршен! Сви играчи су били на рукама навијача! Сви осим двојице! Лука Калитерна и Никола Газдића — Јањчић остали су сами и заборављени у бараци где је била свлачионица. Лежећи на клупи и са главом у Калитернином крилу Јањчић је искашљавао крв. Туберкулоза је била на врхунцу...

Умро је следеће зоре! Кажу да су му последње речи биле:

— Барба Лука, грем ванка, јер сан солира...

Сахрани на гробљу Сустипан присуствовао је цео Сплит. Играчи „Хајдука“ играли су следеће утакмице са црним флором око руке. Због Јањчића је многе пакла савест.

Стеван Зец

Мехмед II Освајач

ПЛАВОКОСИ СУЛТАН

У зору 30. марта 1432. године у харему палате на Тргу платана у Једрену родио се плавокоси дечакић. Трећи син султана Мурата II који ће, као дечак, два пута сменити оца на престолу. Владар кога ће Запад назвати најљућим непријатељем хришћанства, правим антихристом, злочинцем ужасних размера, а Исток славити као највећег међу свим турским султанима. Колико су били у праву они који су дрхтали пред њим а колико они који су му се дивили питање је, на које чини се, ни историја није још дала прави одговор. Међутим, сигурно је да је Мехмед II који је у свом безграничном честољубљу тежио да буде раван Александру Македонском и Јулију Цезару, једна од, како је рекао историчар Франц Бабингер, најсилнијих глава које је дао средњи век. Од тих својих узора је и прихватио понешто, рецимо да у новоосвојеним областима поштеди владаре, учини их вазалима а народу дозволи да остане у својој вери и настави да живи онако како је живео и пре потпадања под његову власт. Његова верска трпељивост према немуслиманском живљу учинила је Турску правим рајем за Јевреје који су у та времена у Европи били изложени сталним прогонима. У овој земљи, писао је Исак Сарфати у посланици коју је разаслао у Швапску, Рајнску област, Штајерску, Моравску и Угарску, свако може неометено да живи под својом смоквом или виновом лозом. Према томе, оптужбе Запада о Мехмедовом злочиначком понашању потекле су из сасвим других побу-
да.

Папа нуди водицу

Оволика великодушност према немуслиманима у османлијској држави, увиђајност и благост иначе немилосрдног владара коме савременици стављају на душу 873.000 живота, може пре свега да се објасни његовим личним верским схватањима која су без сумње излазила из оквира крутих исламских правила. Да ли корене те верске слободоумности и толеранције треба можда тражити и у чињеници да је најраније детињство провео уз султанију Мару Бранковићеву, дубоко религиозну али и образовану

**– КАДА БИ ИЈЕДНА ДЛАКА
МОЈЕ БРАДЕ ЗНАЛА ЗА МОЈЕ
ПЛАНОВЕ, ЈА БИХ ЈЕ
ИШЧУПАО И СПАЛИО! –
ИМАО ЈЕ ОБИЧАЈ ДА КАЖЕ
СУЛТАН КАДА БИ ГА ЧАК И
ВЕЛИКИ ВЕЗИР ПИТАО ГДЕ ЈЕ
ПОКРЕНУО ВОЈСКУ.**

жену која му је створила прве представе о хришћанству. Није немогуће да је са њом, клечећи пред малим олтаром, проводио време у молитвама и учењу. Оченаша тим пре што је и његова мајка највероватније била хришћанског порекла.

Неколико пута Западом је прострујала вест да Мехмед намерава да се покристи али је она, по свему судећи, била без икакве основе. Ваљда би Европи било лакше да је толика моћ потицала од једног хришћанина а не неверника. У складу с тим и папа Пије II послао је султану писмо у којем му предлаже да га „са само мало водице“ (мисли наравно на свету) изабере за цара Грка и Оријента, што је он и без папине сагласности већ био. Мехмеду, међутим, сасвим је сигурно, прелазак у хришћанство није падао на памет и због тога није веровао ни у пророка Мухамеда. По свему судећи, у томе има сигурно много истине пошто неки хроничари бележе да је испољавао мало религиозности упркос томе што се редовно појављивао на молитвама и подизао бројне џамије.

Ко је појео краставац?

Верска, политичка и културна схватања Мехмеда II и његова нимало једноставна природа могле би, врло вероватно, много лакше да се објасне када би се нешто више знало о пореклу његове мајке. Нигде се не помиње њено племе, име са којим је рођена. Додуше, један недовољно потврђени извор каже да је била Италијанка и да се звала Стела. Сада, међутим, знамо да је ово име у то доба било уобичајено искључиво код Јевреја. Око

Мехмедове мајке извесно је да је била робинја и да је хроничари помињу као хатун, отмену даму. Тек после смрти, а умрла је врло млада, названа је Хима-Хатун. Из неког, ко зна каквог разлога, Мехмед који је по свој прилици више био склон маћехи Мари него рођеној мајци, потхрањивао је причу да је Хима-Хатун била француска принцеза. То опет, сасвим сигурно, није тачно. Јер, да је била племенитог порекла, било европског било источњачког, онда сасвим сигурно не би била робинја и заузимала би сасвим другачији положај. Није била ни Туркиња јер је у то време у османлијском царству најстроже била забрањена трговина робљем „правоверних“. Дакле, с те стране немогуће је утврдити шта је Мехмед наслеђем добио од мајке и колико су његови преци, с те стране, били „заслужни“ за његову хировиту, непредвидљиву и окрутну природу и физичке особине.

Већ смо рекли да се Мехмед родио као плавокос дечак: вероватно је да је бео, румен тен наследио од мајке. Како је изгледао као зрео човек потанко описује Италијан Ђан-Марија Анђолело: „Овај цар Мехмед био је средње висине, угојен и меснат, имао је високо чело, велике очи са јаким трепавицама, мала уста са округлом и јаком брадом која је прелазила у црвен, кратак и дебео врат: лице му је било жуте боје, рамена су му била нешто висока, имао је снажан глас а у ногама је патио од костобоље“. Њу је, нема сумње, наследио од очевих предака.

Међутим, није само костобоља мучила султана. Повремено му се

на ногама појављивао водени оток који му је отежавао кретање, онемогућавао јахање и стварао јаке болове. Узрок ове болести био је потпуно непознат Мехмедовим лекарима а Запад је то тумачио као божју казну због сладострасног и распусног живота.

Телесне тегобе које су с годинама постајале све израженије, учиниле су да се Мехмед ретко појављује у јавности. Скривен иза високих зидина палате било у Једрену било у Цариграду време је проводио слушајући научнике које је доводио на двор или радећи у башти. Гајио је и краставце над којима је буквално бдео. Знао је тачно колико се плодова налази на ком врежу и најстроже је забранио да их било ко дотирне. Када је једног дана при-

метио да недостаје краставац који је још ујутру био на месту, затражио је од баштована да одмах признају ко га је појео. Како су сви порицали да су прекршили наређење, заповедио је да се једном од њих распори трбух. Срећом по остале, у стомаку овог несрећника нађени су остаци краставца.

Закон братоубиства

Тешко је рећи шта је умиљатог дечака довело до тога да постане човек беспримерне окрутности, али се тачно зна када је она први пут дошла до изражаја.

Када је 3. фебруара 1451. Мурата II ударила кап после једне пијанке, деветнаестогодишњи престолона-

ледник се налазио у Магниси у Анадолији где га је отац, желећи да га од себе удаљи, послао да влада као намесник. Вест о очевој смрти, држана иначе у најдубљој тајности да би се избегли евентуални немири или побуне, стигла је до Мехмеда три дана касније. Велики везир Халил-паша који му се иначе замерио када је пет година раније позвао Мурата II да се врати из Анадолије где је био приступио једном дервишком реду и поново седне на престо, послао му је поруку да одмах дође у Једрене. У сусрет му је, како су то обичаји налагали, послао везире, намеснике, правнике и угледне људе који су га дочекали кукајући и тужећи због Муратове смрти. Византијски историчар Дука тврди да је Мехмед у тајности сти-

гао у Једрене и да се пуна три дана скривао у палати пре него што је дошло до овог сусрета испред зидина града. То је вероватно и тачно јер је Мехмед ступио на престо тек 13 дана после очеве смрти. Мада Халил-паша није опростио издајство, оставио га је на старом положају као уосталом и све остале Муратове саветнике. И док је у престаној дворани примао изразе саучешћа и покорности издао је наређење које је било у супротности са његовим благонаклоним држањем: наиме, послао је Али-бега у женске одаје и рекао му да убије осмомесечног сина прве султаније, азијске принцезе. За то време несрећна принцеза оплакивала је свог мужа у престаној дворани. Тако је у Брусу заједно са Муратовим понесен и ковчег малог Ахмеда, кога се полубрат на време „отарасио“. Дечкову мајку одмах је дао за жену Исхак-паши који је тужну поворку пратио у Брусу.

Овим злочиним ступио је на снагу сурови закон братоубиства који ће у Турској бити вековима примењиван приликом сваке промене на престолу.

Лажљива обећања

Када је Мехмед постао владар, Европом је пукао глас да је у османлијском царству дошао на власт неспособан дечак од кога се не треба бојати јер неће бити у стању да настави освајачки поход свог оца. Показало се да дечак не само што није неспособан него је напротив врло обдарен државник. Кујући смеле планове, одавао је човека који веома оштро и проицљиво просуђује, владара који ће по војничком таленту и политичким способностима надмашити не само своје претходнике него и већину савременика.

Освојивши 29. маја 1453. Цариград остварио је свој ваљда највећи сан: постао је господар Византијског царства, моћник са којим у Европи готово више нико није могао да се мери. Тек сада је Западу, који се није претргао у пружању помоћи последњим византијским царевима и српском деспоту, било јасно да губитак овог последњег бедема хришћанства не може да прође без далекосежних последица. Своју самосталност нису изгубиле само Србија, Босна, Албанија, Византија, а озбиљно била угрожена и Угарска, већ су се у небраном гроњу нашле и расцепкане италијанске државе на челу са Млетачком републиком. Упркос повременим попуштањима с обе стране, Република св. Марка је из године у годину губила једну за другом своје левантинске колоније на којима је заправо и почивала њена трговачка моћ. Заједно са градовима, покрајинама и острвима губила је и поданике: није се ретко догађало да Мехмед II обећа посади опседнутог града да ће је поштедети, а онда, кад се преда, умори све чак и жене, децу и старце најстрашнијом смрћу. Захваљујући „неспособном дечаку“ Сињорија је у једном тренутку у тој мери осиромашила да она чији су се приходи рачунали стотинама па и

Илустровао Брана Јовановић

Наставак на 8. страни

милионима дуката, у каси није имала више од 5.000 златника.

„Лек” персијског лекара

Међутим, није Мехмеда II само војнички геније учинио великим Освајачем, како се он сам назвао после пада Цариграда. У корист своје штете радиле су и подељене хришћанске државе: тако су рецимо многи балкански деспоти, кнежеви, принчеви и феудалци више волели да своје земље и поседе виде у турским него у католичким рукама. Државни преговори о једном општем, хришћанском рату по правилу су били кратког даха и нису озбиљније угрозили границе Османлијског Царства. Као тешкоћа постављало се не само питање вођства већ и новца и људства. Сваки порез расписан у корист светог рата унапред је наилазио на неодобравање. Осим личних зајевница и уских интереса, као врло корисне по Мехмедову државу показале су се и амбиције које су имале пре свега италијанске државе, по правилу су клеветале једна другу код султана, покушавајући да задрже и евентуално стекну нове поседе.

О свим тим играма, сплеткама и заверама, Мехмед II је био изванредно добро обавештен. Његови шпијуни могли су да се нађу на сваком европском двору а о походима који су се спремали против њега на време је био обавештаван. Па ипак, ни њему није све полазило за руком: многа утврђења показала су се као тврд орах који се ни после вишемесечних опсада није дао сломити. Један од оних који су дуго успели да му се одупру био је и Ђорђе Кастриоти – Скендербег, „атлета хришћанства” како га је називала папска курија. Много муке Мехмеду је, раније, задавао и Јанко Хунјади чији је син, Матија Корвин постао угарски краљ.

Страх и трепет Европе, права мора неколицине папа, Мехмед II Освајач издахнуо је 3. маја 1481. године. „Велики орао је мртав!” скандирала је Венеција кад је један ухода 19. маја донео вест у град на каналима. У знак велике радости данима су гореле ватре не само у њој већ и у Риму, Ђенови, Фиренци, Напуљу, Болоњи. Радост Европе је била свеопшта.

Смрт коју су му прижељкивали непријатељи снашла је Мехмеда ипак неочекивано. Сигурно је да његово здравствено стање није могло да буде тако лоше кад је одлучио да лично предводи војску која је кренула пут Анадолије. Циљ је наравно само он знао. Заставши код Гебсе, недалеко од места где је на Царској ледини сахрањен Ханибал, султан је добио јаке болове у стомаку. У помоћ му је прво притекао Персијанац Хамид ед-Дин који му је дао лекове од којих му је постало још горе. Када је стигао његов стари и поверљиви лекар, Јакоб из Гаете, ваљда једини човек осим Маре Бранковић који није имао прилику да осети његову осветољубивост, помоћи више није било. Хамид ед-Дин је султану дао погрешан лек, или га је, као што се с пуно основа верује, отровао.

Ништа необично, јер је само Венеција више од десетак пута покушала да отрује султана.

Олга Вукадиновић

ЗЛОЧИНИ КОЈИ НИКАДА НИСУ РАСВЕТЉЕНИ

Нешто после три сата по подне, 10. августа 1883. године, кроз мирну париску улицу Регар, на левој обали Сене, разлегли су се узвици настојника зграде број 7. Звао је полицију и викао упомоћ. Убрзо се окупио свет, стигли су и жандарми. Настојник их је повео на први спрат, где су кроз полуотворена врата угледали језив приказ: у предсобљу, на паркету, лежала су у крви тела старог адвоката Дикроа Де Сикста и његове сестре Маргерите. Узбуђени настојник је, сав задихан, говорио да се убица још налази у згради и да га је он видео како бежи уз степенице.

Тако је и било. У једној ненастањеној просторији, на мансарди,

Мада је био високог рода, идентитет овог убице никада се није сазнао.

под старим, прашњавим креветом, лежао је човек. Није се уопште опирао кад су га жандарми шчепали.

Приликом претреса код убице нису пронађена никаква документа. Од ствари је имао само перорез, изгужвану салвету и нешто ситног новца, а по изношеном оделу могло је да се закључи да је реч о неком скитници или провалнику. Међутим, врло брзо се показало да непознати није окрварио руке због новца.

БЕЗИМЕНИ УБИЦА

У АНАЛИМА КРИМИНАЛИСТИКЕ ПОСТОЈЕ И НЕРАЗЈАШЊЕНА ЗЛОДЕЛА. ИСТИНА, НИСУ БАШ ЧЕСТА, АЛИ КАО СВАКА МИСТЕРИЈА ИЗАЗИВАЈУ ПАЖЊУ МА КОЛИКО ВРЕМЕНА ПРОШЛО. ЕВО НЕКОЛИКО ТАКВИХ СЛУЧАЈЕВА.

Оно мало што је рекао истражи било је – лажно: да се зове Мишел Кампи и да је рођен у Марсеју 1850. године. Не само да под тим именом нико није заведен у марсејској префектури 1850. године и око ње, већ убицу из улице Регар као да нико у целој Француској није познавао, иако је злочин одjekнуо, а његова се слика појавила у свим новинама и на потерницама. Непознати није порицао злочин, али упитан да каже мотив, само је одсекао:

– Никада!

И при том је остао.

Полиција је грозничаво водила истрагу. Прегледани су досијеи 60 хиљада лопова и криминалаца, све без резултата. Случај је био још замршенији јер је речник криминалца одавао високообразовану и културну особу! Очигледно то није био никакав скитница ни џепарош.

Нови шок је уследио пред суђење. Када му је предочено да може одабрати адвоката који ће га бранити на суду, убица је затражио да напише писмо које је упутио – Жоржу Клемансоу! Познатом политичару који ће доцније постати и министар рата, „безимени” је писао:

„Ја сам убица из улице Регар, али и искрени обожаватељ ваших врлина...” Молио је Клемансоа да му лично он одреди браниоца!

Клемансо се одлучио за чувеног адвоката Жоржа Лагера. Овом врсном правнику убица је испричао истину, међутим, ништа од тога није се чуло на суђењу марта 1884. године. У својој завршној беседи адвокат је рекао:

– Мене обавезује професионална тајна, али открићу вам да мој браћеник потиче из веома угледне породице... Господо поротници! Јуче је у мој кабинет ушла једна несрећна удовица која ми је рекла да је њен син, за којег је већ десет година веровала да је мртав, убица на слици. Али, када би се истина објавила, њен други син – високи официр француске војске – испалио би себи метак у чело. Ето зашто мој браћеник ћути!

Убица из улице Регар завршио је живот на гиљотини, а да се ни тада ни касније ништа више није сазнало. Само је, много година доцније, Лагерово удовица једном приликом рекла:

– Носио је сасвим обично презиме... као Дипон или Диран.

ТРИ ЗАГОНЕТКЕ КРВАВЕ УДОВИЦЕ

Пред саму зору 31. маја 1908. године телефони су почели да звоне у највишим париским круговима: злочин у спаваћој соби познатог сликара Стенела најављивао је ону врсту скандалозних афера какве се догађају можда једном у столећу. Шеф париске полиције, господин Амар, скочивши из постеље у шест сати ујутру, пошао је у слепу улицицу Ронсен на чијем се крају налазио отмени дом убијеног сликара.

Ту, на прагу врата која воде у купатило лежало је беживотно сликарево тело у спаваћој кошуљи, са узицом око врата, а на поду у соби стара госпођа Жапи, мајка сликареве супруге, убијена на исти начин.

Везана за постељу веома чудно – сваки прст посебно био јој је причвршћен за решетке узглавља, а тело и ноге овлаш обмотани каналом – лежала је сликарева жена Мег исколаних очију и са ватом нагураном у уста. Када су јој извукли вату, она је изнемоглим гласом завапила:

– Ваздуха!

Ослободили су је стега које су, зачудо, биле тако лабаве да је то сасвим лако могла и сама да учини! Прича коју је Мег Стенел понудила истражи личила је на петпалачки криминалистички роман: злочин су извршили непознати

Мег Стенел била је једна од најлепших жена свог времена.

провалници, три снажна, брадата мушкарца одевена у дуге тунике и једна жена сјајне риђе косе која је била вођа банде.

– Како то да су вас поштедели? – упитао је истражни судија сасвим логично.

– Заменили су ме с мојом кћерком Мартом, а риђокоса је наредила да децу не дирају!

Мег Стенел заиста је изгледала бар 15 година млађа од својих 38, па ово није звучало смешно. Само, постављало се питање – како су разбојници „провалили“, кад ни на вратима ни на прозорима није било трага од насилног отварања?

Истрага је тапкала у месту. Ри-

ђокоса и тројица брадатих били су неухватљиви – ако су уопште постојали. Сумње су се већ отворено појавиле у штампи која је три пуне седмице пунила ступце написима о фаталној удовици, али не толико због њене необичне судбине, већ зато што је била јавна тајна да је она, десет година раније, била такође главни протагониста једне скандалозне смрти: француског председника Феликса Фора. О томе није смело јавно да се говори, али се знало да је жена сликара Стенела била председникова миљеница. Феликс Фор је умро изненада, од срчаног удара... Мег је била последња особа

која га је видела живог. Сада је јавност почела да је назива бесидницом, крвавом удовицом и да тражи њену главу. Да ли због њене безбедности или интереса истраге, Мег се нашла иза браве, у ћелији број 13 париског затвора Сен Лазар.

Иако је до процеса у Палати правде прошло пуних годину дана, интересовање за суђење „крвавој Меги“ није спласнуло. Судница је била претесна да прими све који су желели не само да чују епилог најскандалозније афере тог времена, већ и да виде главну актерку о којој је кружила још и фама да од њене лепоте застаје дах.

Па кад се оптужена појавила у судници пронео се жамор – дивљења! Мег је просто засењивала својим изгледом чак и оне који су желели да је виде на гиљотини.

Суђење није донело ништа ново. Удовица се држала своје приче о банди провалника, а сведоци који су продефиловали расветљавајући епизоде њеног бурног живота публици халапљивој на интимности и сензације, ништа нису допринели да се случај и за стопу покрене у правцу разјашњења.

Последњу реч имала је порота које је пресудила:

– Није крива!

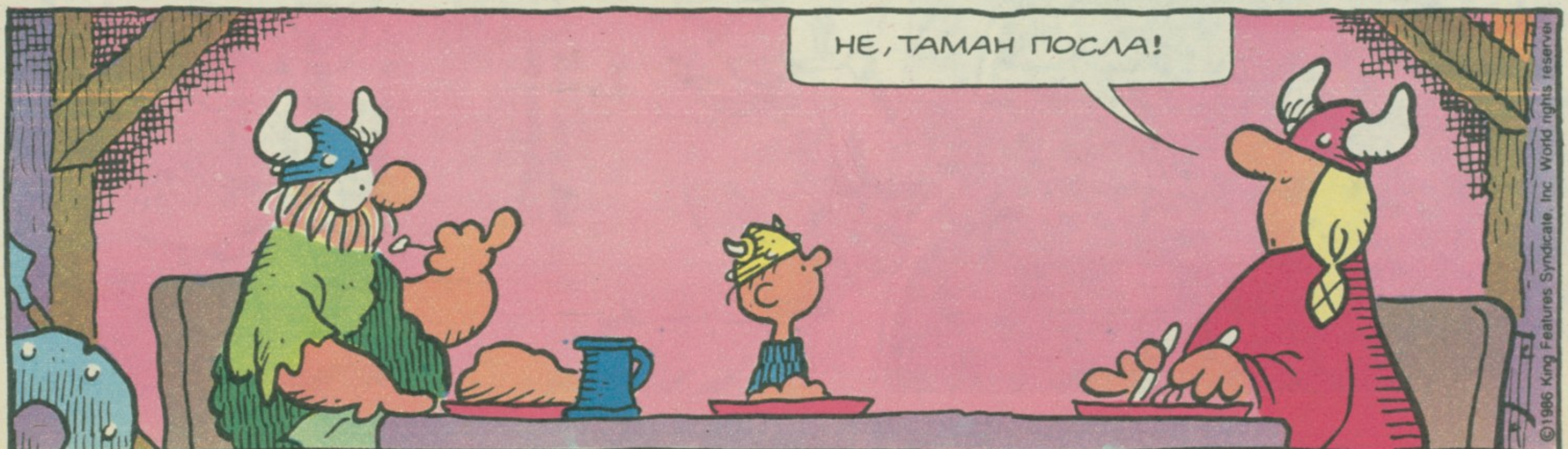
Крвава удовица се нашла на слободи. Убрзо је напустила домовину и настанила се у Енглеској. Удала се за барона Кемпбела и по новинама су могле повремено да се виде фотографије насмејане и нагиздане леди која је доспела и у Бакингемску палату.

Меги је сахранила и енглеског барона. Око његове природне смрти нису избили никакви скандали, мада су многи који су памтили удовицу из париских дана шкргутали зубима. Злочини везани уз њено име никада нису разјашњени.

DIK
BROWNE

ХОГАР СТРАШНИ

НАВРХ ЈЕЗИКА

НИЧЕТА ОШТРОГ!

Док је грађена тврђава, проклета Јерина гонила је зидаре да брже раде, обећавајући: „Биће с медом!“ После им је дала сувог хлеба и рекла: „Гладноме је све с медом!“ И ето, од тог њеног „с медом“ назва се град Смедерево...

А Јошаница, позната по бањи? Ту је некад давно крчмарица Аница служила Турке, па им је у кафу и шербет кришом сипала ракије, а Турци се напили и викали: „Још, Аница! Још, Аница!“

Манастир Манасија? Кад га је подигао деспот Стеван Лазаревић, изнутра је био опточен златом, па је народ говорио: „Деспот сагради цркву да нама сија.“ Касније су Турци све злато однели, али се народ тешио да црква и с том маном сија, да „мана сија“...

У други манастир, Острог код Никшића, људи су били тако навалили да је на улазу морао да стоји редар и проверава да не носе оружје – као на некој данашњој игранци или фудбалској утакмици. Стално их је опомињао „Ничеса острог!“ (ничега острог), и по том узвику манастир је добио име.

Село Каона крај Пека налази се на месту где је нека девојка ишчезла на сам дан венчања. После годину дана угледали су је неки чобани, али нису могли са сигурношћу да је препознају, па су мрмљали: „Ка она, ка није она...“

Оваква и слична „објашњења“ можете наћи у „Легендама из наших крајева“ које је прикупио Мирко Милојковић (Београд 1985). Као што видимо, народ се трудио да објасни имена и у том циљу измишљао приче, често усиљене и неубедљиве. У науци о језику таква тумачења зовемо народном етимологијом (етимологија је изучавање порекла речи).

Непознати народни „етимолог“ није свестан да су имена места врло често страног порекла, јер се преузимају од ранијих становника тог краја. Што је још важније, он и не слуги да се језик развија, да се речи мењају, и то по одређеним гласовним законима

ма које морамо знати да бисмо утврдили порекло речи. Рецимо, л прелази у о... и тако је од придева кална (од кал – блато) постало Каона. Јошаница је изведено из дрвета јохе (јове). Острог је стара словенска реч која значи „бедом, утврђење“; долази можда од „остр“ (оштар), а можда од истог корена као стража...

на-сија... Слични „ребуси“ постоје и код других словенских народа. Тако Лужички Срби за свој град Будишин (данас Бауцен у Источној Немачкој) причају како је у стара времена неки властелин ловио на том месту, па су му јавили

Украјинци ће вам рећи да је река Дњепар названа по томе што „дно пре“, дно притиска. За њену притоку Ворсклу, на којој лежи град Полтава, смишљена је читава прича. На-

потпрашили пете да су само јурили и уздисали: „Ох, бег тјажки!“ (ох, тешког ли бекства), одакле – Бектјашка. Опет на Волги, само даље узводно, налазе се варошице Кинешма и Решма. Ту је (кобајаги) живео неки зли кнез коме је досадила жена, па ју је узео на руке и понео је дуж обале да је се реши.

– Кинеш мја? (Бацтићеш ме?) – питала је жена.

Кнез је, изгледа, био човек несвакидашње кондиције. Није ништа одговорио, само је несрећницу и даље носио, километрима. Кад више није могла да издржи неизвесност, жена је узвикнула: „Реж мја!“ (Кољи ме!) Шта је муж на крају с њом урадио није познато, али су остала имена Кинешма и Решма...

Наводећи ове примере, совјетски језиколовац Лев Успенски примећује: „Све је то тако невешто и грубо смишљено...“ Критикујући навику „да се свако географско име, макар било и туђег порекла, тумачи само на основу невеликог фонда речи властитог језика“, он објашњава да је Будишин назван по личном имену Будиша (Будишин град); да је име Дњепар наслеђено из језика староседелаца, давно изумрлих Скита; да за Ворсклу тачно порекло није утврђено, али се зна да се тако звала још много векова пре полтавске битке. Бектјашка је највероватније од турског бекташ (врста дервиша), а Кинешма и Решма су финског порекла.

Ето, тако изгледају научне етимологије. Често су несигурне, а нимало нису узбудљиве: нема ни лепих крчмарица, ни прогнаних силеџија, ни бацања жена у реку. Па ипак, ако вас заиста занима порекло неког имена – наука вам пружа једину шансу да сазнате истину. Народни „ребуси“ могу једино да вас забаве – а понекад ни то.

Иван Клајн

Илустровала Босиљка Кићевац

водно, пред полтавску битку 1709. године по Ворскли је пловио Петар Велики. Случајно је испустио у воду доглед, па је у срби узвикнуо да то није река него „вор стекла“ (крадљивац стакла).

Близу Кујбишева, на Волги, постоји село Бектјашка. Народна прича тврди да су у том селу харали и пијанчили неки бурлаци (лађари), све док сељацима није дозлогрдило, па су их истерали и тако им

Немајући појма о таквим стварима, не знајући старословенски ни фонетику, народни приповедач може једино да сецка реч на саставне делове, као у ребусима: још-Аница, ма-

да му се жена порађа, а он узвикнуо „Буди син!“ (тј. „Дај боже да буде син!“).

ШПАНСКЕ
ГОДИНЕ:
ФАШИЗАМ
НЕЋЕ ПРОЋИ

ПОЗОРИШТЕ НА ГРАНИЦИ

ПЕДЕСЕТ ЈЕ ГОДИНА ОД
ПОЧЕТКА ШПАНСКОГ
ГРАЂАНСКОГ РАТА, ПРВЕ
ПОБУНЕ ПРОТИВ ФАШИЗМА
У ЕВРОПИ. ЈУГОСЛОВЕНИ
СУ ДАЛИ ЗНАЧАЈАН
ДОПРИНОС ТОЈ БОРБИ.
„ЗАБАВНИК“ ЋЕ У ТОКУ
ГОДИНЕ ОБЈАВИТИ СЕРИЈУ
НАПИСА О НАШИМ
„ШПАНЦИМА“ КОРИСТЕЋИ
ВЕЋ ПУБЛИКОВАНА

СЕЋАЊА, АЛИ И РАЗГОВОРЕ
С НЕКИМ ОД ДАНАС ЖИВА
132 ДОБРОВОЉЦА.
СЕРИЈУ ПОЧИЊЕМО
ОДЛОМЦИМА ИЗ
„АУТОБИОГРАФИЈЕ“ МАРКА
ОРЕШКОВИЋА, ШПАНСКОГ
ДОБРОВОЉЦА И НАРОДНОГ
ХЕРОЈА. РЕЧ ЈЕ О
НЕДАЋАМА ОНИХ КОЈИ СУ
КРЕНУЛИ У ШПАНИЈУ,
МУКАМА И НЕВОЉАМА
КОЈЕ СУ ИХ СНАЛАЗИЛЕ
ДОК СУ ХИТАЛИ У ПОМОЋ
„ШПАНИЈИ СВОГ СРЦА“.

Мадрид се спрема на одбрану под паролом „No pasaran“ („Неће проћи“). Прве године рата и нису прошли.

Једног дана случајно прочитах неки чланак у „Сарајевској пошти“ о томе како је неки ђак отишао у Шпанију укрцавши се на лађу у нашем Приморју. Мени одмах сину: па ти си стари морнар, зашто се и ти не би послужио тим средством?!

Упутих се у Сплит и тамо се упознах с неким морнарима. Они ми казаше да сада ниједна лађа не иде за Шпанију. Пре је то било лако, али сад је друкчије. Рекоше ми да чекам. Ја им оставих своју адресу, а они обећаше да ће ми јавити, ако буде каква згодна прилика. После извесног времена добио сам депешу да дођем. Ја одмах одјурих у Сплит, тамо ми рекоше да је ствар у реду, да има посебна лађа која иде за Шпанију.

— Има вас више — каза ми морнар и, показујући руком тачно преда се, настави: — Иди изван Сплита, тамо горе. Под брдом

ћеш наћи још другова. Чекајте док лађа стигне. Доћи ће неко по вас...

Поноћ је прошла. Још никога нема. Потајно се појављује сумња. Раздани се. Још ништа. Дође неко да нам јави да се због лошег времена нисмо могли укрцати. Није било друге, трабало је чекати до увече. Око девет сати јавише нам да се спустимо ближе мору. Свакоме лакну. Спустисмо се к мору и награвасмо у неку трабакулу (лађица за превоз робе). У унутрашњост те трабакуле могло је нормално да стане педесет људи, а нас се награвало сто и шездесет. На палуби нико није смео да стоји да не би био примећен.

Рекоше нам да се стрпимо два сата и да ће нас прекрцати у већу лађу. Није могло ни да се седи ни да се стоји, један је на другом просто јахао. Није било довољно ваздуха.

Зора се приближавала. Нисмо смели да дочекамо дан на мору. Стигла је заповест да се склонимо у неку увалу на оближњем острву и да се тамо искрцамо. Да останемо преко дана да нас нико не би приметио. Искрцали смо се негде, а да нисмо ни знали где. Завукли смо се под маслине. У близини није било ниједне сељачке куће. Будући да већ други дан бесмо без хране, паде одлука да четворица оду у село и купе нешто за јело.

Кад је већ прошло подне, а оне четворице још нема, постаде нам јасно да се нешто десило. Није требало дуго чекати. Изненада запуцаше са свих страна, уз несносну дреку:

— Стој! Руке увис!

Били смо са свих страна опкољени густим кордоном полиције, жандармерије и финансиа.

Протерали су ме кући. У пропратном акту је писало да ме за-

држе у општини, али срески начелник никада није имао рачуна да останем у његовој близини, и тако сам се мирне душе могао спремити на пут. Био сам сигуран да ћу се овога пута пробити. Упознао сам се с неким Словенцима који су становали близу аустријске границе и већ сам, отприлике, знао како би се могло проћи. Тако сам се опет нашао на путу за Шпанију.

Др Н. Н, шеф полиције

Нашу и аустријску границу прешао сам у по бела дана. На другој или трећој станици у Аустрији, где сам хтео да се попнем у воз, срео сам двојицу наших радника. Рекоше ми да иду у јужну Француску као шумски радници.

— Добро је, идем и ја за јужну, само не Француску, већ Европу...

Узели смо карте само до Граца. Узети их до краја могло је да изгледа сумњиво. Путем сам дознао да ни они немају пасош. Било је јасно — имали смо исти циљ. У Грац смо стигли увече. Воза за даље није било, морали смо да чекамо целу ноћ. У хотел нисмо могли, у какав локал је могла да бане полиција и да нас легитимише. Читава ствар би пропала. Закључисмо да изађемо из града некуд у поље и да тамо седимо до четири ујутро. Наш воз је кретао у 5.30, карте смо већ имали.

Вратили смо се прерано и мували се око станице. Видимо да нас жаца посматра. Седнемо на клупу и жаца, не буди лењ, упуту се према нама. Шта сад? Бежати нема смисла. Дигнемо се и полако према њему. Приђе нам и затражи легитимацију. Правимо се да га не разумемо, а он виде да смо странци и тражи пасоше. Ми га опет не разумемо. Ја му показујем радничку књигу, али он одмахује главом и тражи пасош. Кад виде да немамо пасош, даде нам знак да га следимо.

Коначно стигосмо пред нека врата на којима је писао: „Др Н. Н. шеф полиције“. Он ме одмери и упита како се зовем. Сад је настала права мука да се споразумемо. Ја ни да бекнем немачки, он још мање нашки. Он ме пита једно, ја одговарам друго. То објашњавање постало је комично, видим да га забавља. Одмах схватих — добричина. Био сам на коњу.

Њега је највише занимало како сам прешао границу, те ми је ваљда десет пута тумачио да бих га разумео. Коначно сам направио гест да сам схватио. Био је задовољан успехом. Али, како то да му објасним кад не знам немачки? Једино да одглумим, како су то радили у неким филмовима. Хитро сам се дао на посао.

Није ми сметао. Пажљиво је пратио сваки мој покрет и гласно се смејао заједно с дактилографкињом. Размештао сам сто, столице, фотеле, ћилиме, сад тамо, сад тамо, час сам се шуњао иза фотеле, сад опет пузао четвороношке, сад трчао и још сто сличних чуда. Оиграо сам, дакле, комад „Прелаз преко границе без пасоша“ изгледа с успехом јер ми је после представе саопштио да ме кажњава са 24 часа затвора због илегалног преласка границе.

После другог објашњавања на-

КРНТИЈА МИТРАЉЕЗАЦ

Марко Орешковић Крнтија рођен је 3. марта 1896. у сиромашној земљорадничкој породици у селу Широка Кула, општина Госпић. Рано се прикључио напредном покрету и 1927. примљен у КПЈ. Због револуционарног рада многе године провео је на робији. Године 1936. илегално одлази у Шпанију где се, најпре као митраљезац у 2. батаљону 129. интернационалне бригаде, а затим као водник и партијски руководи-лац у батаљону, бори против фашизма за слободу шпанског народа.

У октобру 1941. постављен је за политичког комесара Штаба Групе НОП одреда за Лику, а истог месеца и за првог политичког комесара Главног штаба Хрватске. Мучки је убијен 20. октобра 1941. Месец дана после смрти први партизански батаљон формиран у Хрватској добио је назив „Марко Орешковић“, а његово име носила је и прва партизанска бригада Хрватске, односно касније 1. бригада 6. личке пролетерске дивизије.

За народног хероја проглашен је 1951.

редιο је да нас сутрадан у 5 изјутра пробуде и допрате на станицу. Још ми је рекао да, ако нас неко на путу заустави, да кажем да зове шефа полиције у Грацу, телефон број 191. Наравно, све је то било под претпоставком да идемо на рад у Француску. Питао ме је и за Шпанију, али ту га већ никако нисам разумео. Стекао је утисак да и не знам шта је то Шпанија.

Трио у кафани „Мачак“

Без сметње смо стигли на аустријско-швајцарску границу у неко мало место, мислим да се звало Фелдкирхен. Граница је од железничке станице удаљена свега два километра. Упутисмо се тамо у чврстом уверењу да ће нас пусти-ти преко.

Али, наш рачун је био погрешан. После краћег објашњавања аустријска стража нас је пустила и показала руком према свом швајцарском колеги, пет метара даље. Била је то права људескара која је достојанствено шетала горе-доле. Приступим му, пристojно га поздравим и кренем, туц-муц да му приповедам како смо ми политички емигранти и он, према швајцарским законима, мора да нас пусти.

После мог силног убеђивања додао је да је то доскора и ишло, али да је стигла наредба да никог више не пуштају без пасоша. Жао му је, али наредба је наредба.

Покуњени кренусмо натраг. На путу нас заустави жандармеријска патрола и позва да за њима пођемо у касарну. Наредник одмах поче да се дере, а кад му објаснис-

мо да смо политички бегунци, позва шефа полиције. Чуо сам како говори:

ДОБРОВОЉЦИ И НЕУТРАЛЦИ

Шпански грађански рат 1936-39. представља, како кажу енциклопедије, борбу између шпанског народа и реакционарних, првенствено милитаристичких снага Шпаније. После велике изборне победе Народног фронта — 16. фебруара 1936. — реакција се није помирила с програмом Народног фронта који је почела да спроводи нова влада (ослобађање политичких затвореника, аграрна реформа, побољшање положаја радника), па је ноћу 16.-17. јула 1936. избила фашистичка побуна у Шпанском Мароку, на Канарским острвима и у низу градова Шпаније.

Под руководством комуниста и осталих револуционарних снага народне масе угушиле су побуну у Мадриду, Барселони, Сан-Себастијану и другим градовима. Побуњеницима су отворено у помоћ прisko-чиле Хитлерова Немачка и Мусолинијева Италија, а на предлог Француске друге западне силе створиле су Комитет за немешање у шпанске ствари и прогласиле неутралност. То је спречавало легално наоружавање републиканске Шпаније.

Велику улогу у шпанском грађанском рату одиграли су шпански добровољци, хиљаде револуционара и антифашиста из целог света који су стигли на Пиринејско полуострво. Из 53 земље дошло је око 35 хиљада добровољаца, од којих је 12500 погинуло.

Из Југославије је у Шпанију отишло око 1660 добровољаца. Није се вратило више од половине. Они који су се вратили убрзо су се као прекаљени револуционари — „Шпанци“ — нашли у првим борбеним редовима борбе против фашизма на нашем тлу.

— ... неки младићи... добро обучени... имају нешто пара...

Одговор нисам могао да чујем. Чим је, међутим, спустио слуша-лицу, одмах је променио глас:

— Пазите — рекао је врло љубазно — ви ћете сада да одете доле у село, у кафану „Мачак“. Тамо ћете остати цео дан и ја ћу вас посети-ти (то је посебно нагласио као да ће нам том посетом учинити посебну част). Немојте нигде да из-

лазите... Има један сељак који се бави таквим послом (значи, поде-ла плена). Даћете му нешто новца и он ће вас, уз помоћ наше погра-ничне страже, провести... Ја ћу доћи после подне да јој дам тачна упутства...

Стигосмо на одређено место. Газда кафане, омален дебео чове-чуљак, лично је на туропољско прасе. Љубазно нас је дочекао и одвео у сепаре који је, изгледа, и служио за овакве намернике. Ви-дело се да и он зна о чему се ра-ди. Организована тројка: наред-ник, кафеџија и шверцер. Међу-тим, нисмо могли да бирамо.

У папучама преко Пиринеја

У Париз сам стигао у време Светске изложбе. Чуо сам да је ту изложбу посетило око четрдесет милиона људи из целог света. Другови су рекли да ће ме неко-лико дана задржати у Паризу. Док се посвршавају неке формалности и док нас се више не прикупи како бисмо заједно према Шпанији.

Наша група од око стотину љу-ди требало је по ноћи да пређе границу. Отприлике стотину кило-метара пре искрцали смо се из воза и у групама од по десет људи укрцали се у аутобусе који су споредним путевима возили до грани-це. Око једанаест ноћу стигли смо у нека брда где су нас аутобуси оставили.

Радило се брзо и опрезно, било је очигледно да се и овде мора тајно прелазити. Један глас се ја-вио:

— Овде не смеете ни да говорите ни да пушите. Ако вас ухвате, ухапсиће вас и протерати у зави-чај.

Било нас је из много земаља. Тешко смо могли да се споразу-мевамо. Једино што сам разумео била је реч „камерада“. Сваком су поделили по једне платнене папу-че које су, разуме се, за мене би-

Наставак на 14. страни

ле прекратке. Не мари, ја ћу босон-
ног. Мајка ме добро потковала
кад сам газио кроз трње. Додуше,
једне потплате променио сам у
београдској Главњачи.

Чим смо примили „алпаргате“
(папуче), знао сам да нам пред-
стоји друго пешачење, и то што је
могуће тише. Уосталом, отуд и па-
пуче. Ишло се брзо, узбрдо, низ-
брдо, више трком него ходом.
Моје босе ноге биле су све у крви,
али не мари. Важно је да стигне-
мо.

Пут се отегао. Стално искршава-
ју нека нова брда, једно више од
другог. Никад краја. Ништа се не
види, падамо један преко другог.
Нико не протестује, гробна тиши-
на. Многи малаксавају од умора,
али иду даље.

Коначно је стигла наредба да
сме да се пуши. Значи – опасност
је прошла, прешли смо француску
границу!

Били смо на врху неког великог
брда. Пет минута одмора. Леп по-
глед на обе стране. На француској
гори светло, можеш да побројиш
свако село. На шпанској мрак, ни-
једна лампа – рат.

Неких тридесет километара од
границе стигли смо у место Фигуе-
рас. Ту су нас радници и сељаци
одушевљено дочекали уз покли-
ке:

– Да живи Brigada International!

Приредио:
Петар Милатовић

Југословени за митраљезом на положају код Гвадалахаре

100+

НАГРАДА
СВАКОГ МЕСЕЦА

Само за чланове ПЕЗ клуба!

1 пут месечно – 1 СУПЕР НАГРАДА
и 100 других награда

Постаћеш и ти пријатељ ПЕЗ-а и
члан ПЕЗ клуба кад пошаљеш 5
омота ПЕЗ бомбона.

ПЕЗ ПОЗДРАВЉА СВОЈЕ ПРИЈАТЕЉЕ!

Испуњен купон пошаљи на адресу:
ПЕЗ ПРИЈАТЕЉ 61110 ЛЈУБЉАНА, пп. 38

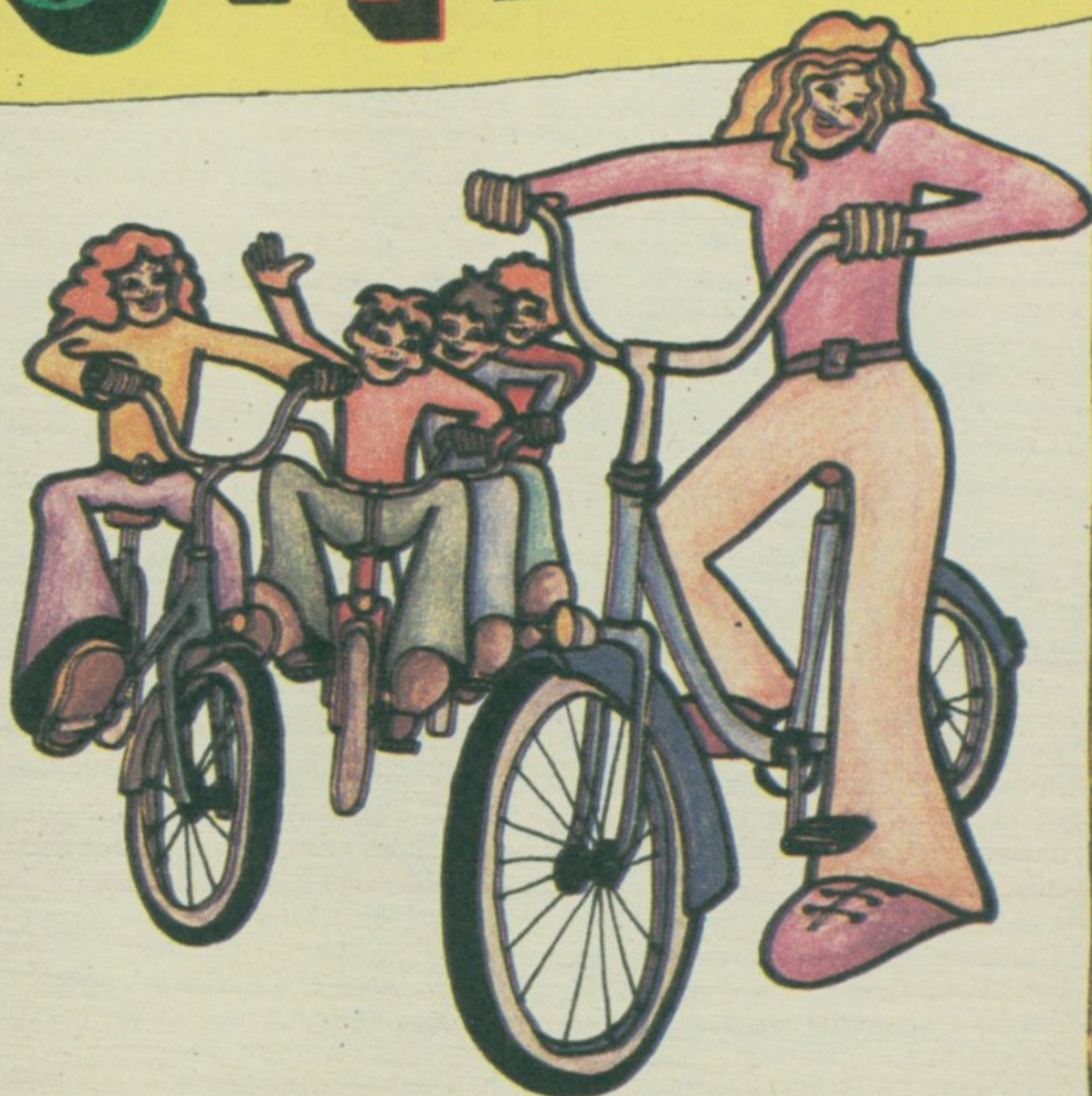
Купон испуни штампаним словима, исеци и налепи на до-
писницу

Презиме и име

Улица и кућни број

Пошт. број и место становања

датум рођења

ТРАГОМ ДАЛЕКЕ ПРОШЛОСТИ

ДОК ЈЕ САХАРА БИЛА ЗЕЛЕНА

ЗАПИСИ У КАМЕНУ О ЈЕДНОЈ ЦИВИЛИЗАЦИЈИ КОЈА ЈЕ ЦВЕТАЛА МНОГО ПРЕ ЕГИПАТСКИХ ФАРАОНА.

Један караван Туарега, тих вечних номада, ћутке је водио своје камиле према каменитој заравни у Сахари, спремајући се да ту заноћи. С њима је био и један млади немачки истраживач, Хајнрих Барт.

Бацивши поглед уз стрме пешчарске литице које су их окруживале, Барт је са изненађењем запазио да су оне прекривене изванредно лепим цртежима говеда, буфала, нојева и људи. Линеје су биле усечене у стену са великом чврстином, а ипак су фигуре деловале грациозно и неусиљено. Уочивши да на сценама недостају камиле, Барт је одмах схватио да пред собом има доказе о једном облику живота веома различитом од данашњег.

Древна уметничка галерија

Оно што је Барт открио тог дана 1850. године представљало је део једне уметничке галерије старе 8.000 година: извештаје о људима,

давно заборављеним, који су настањивали висораван Тасили и подножја околних брежуљака у централној Сахари док је она још била зелена и плодна.

Међутим, тек 1933. године светска јавност сазнала је за уметност на стенама у Тасилију, захваљујући једном младом француском официру, поручнику Шарлу Бренану. Тумарајући брежуљцима и кланцима Тасилија, Бренан је наишао на километре у камену угравираних цртежа – и величанствених слика. Блистајући благо у жућкастој и белој боји, пред њим су се ређали призори обичног, свакодневног живота, ловачких дружина, чудних богова и религиозних церемонија. Обојени ратници са округлим штитовима и копљима јурили су преко стена на својим борним колима. Мирољубиви пастири са кецељама и украшеним капама у египатском стилу напасали су стоку дугих, изувијаних рогова.

Неке од приказаних животиња и птица одавно су изумрле. Друге – слон, носорог, жирафа и ној – сада могу да се нађу само на травнатим саванама хиљаду и по или више километара према југу.

Француски истраживач и етнолог Анри Лот био је један од оних које су инспирисали Бренанови извештаји. Уз финансијску помоћ француске владе и разних научних

институција, он је, са једним тимом уметника и фотографа, кренуо у Тасили, и после вишегодишњег марљивог рада вратио се у Париз са око 6.000 квадратних метара копија и фотографија ликова нацртаних у камену.

Слике свакодневног живота

На сувом пустињском ваздуху сачувани су извештаји из неколико епоха. Најстарије сцене приказују један тамнопут народ, како лови жирафе, носороге и слонове, копљима и стрелама. Ту су и огромне, полуљудске фигуре, вероватно богови, насликани снежно белом бојом. Једна од њих, висока око шест метара, има главу налик на корњачину и чудно смештене очи, сличне онима на Пикасовим платнима.

Касније слике приказују знатно животиње фигуре, са заобљеним, мишићавим ногама, декоративним племенским појасевима, наруквицама и прстеновима.

Приказане су и сцене гозби, церемоније венчања, жена која у авану уситњује жито да би добила брашно, колиба у изградњи, породица са псом, деца која спавају под ћебетом од животињског крзна и разни други призори из свакодневног породичног живота.

Изгледа да је, између 5.000 и 4.000 година пре наше ере, овај народ постепено потиснула једна

раса светлије, бакарне пути. Ти завојевачи су уметничкој галерији придодали своје сопствене цртеже, првенствено лова на жирафе, антилопе и друге животиње.

Још касније слике – из другог миленијума пре наше ере – приказују војнике са звонастим туникама како се возе на борним колима у које су упрегнути коњи. Једна од претпоставки је да су то „Морски народи“, које спомињу древни египатски извештаји и који су покушали да изврше инвазију Египта са Крита и Мале Азије. Могуће је да су се они, после пораза, настанили у Либији и временом допрли чак до висоравни Тасили.

Отерала их је пустиња

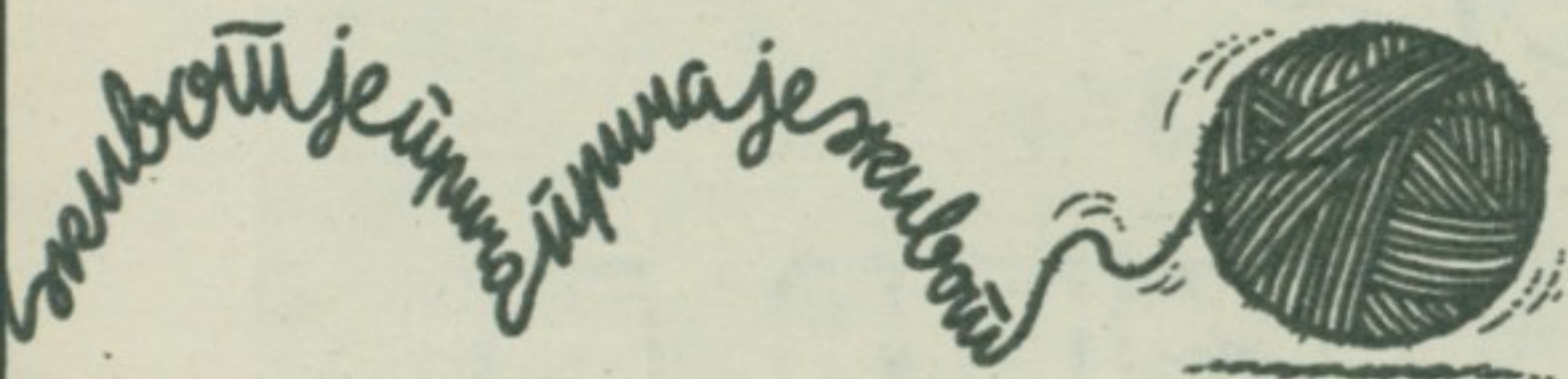
Док су водотоци пресушивали, број становника у Тасилију је опадао и мало шта ново било је придодавано уметничкој галерији на камену. Најзад, око 1000. године пре наше ере, људи су посустали пред надирућом пустињом и преселили се у друге крајеве.

А онда је наступила велика тишина. Пустињска прашина засипала је некадашња људска станишта, и док су се током следећих миленијума у другим деловима света царства уздизала и падала, блистави портрети ишчезлих раса гледају одсутно са сунцем опалењих стена Тасили-н-Ајјера.

Г. В.

ПАС КОГА ЈЕ ЦЕЛТА

Умиљато ме је погледао и махнуо репом. Откуда је стигао тај пас дуге беле длаке с риђим флекама, нисам знао. Тог августа 1953. само се појавио у мојој канцеларији, на станици Кампиља Маритима, једном од главних железничких чворова на линији Рим – Торино. Од тог тренутка, постао је моја сенка. А пошто се тако изненада појавио у мом животу, назвао сам га Лампо (флеш).

Када сам после посла, а радио сам на издавању карата, у девет увече улазио у воз за Пјомбино, место на око петнаест километара од Кампиље, где сам живео с породицом. Лампо ме је пратио. Била је права мука спречити га да не утрчи за мном. Јурцао би дуго за возом и лајао.

Једне вечери, таман што се огласила пиштаљка и воз почео да убрзава, Лампо је улетео у мој купе. Гледао ме је и махао репом, очигледно врло задовољан што је успео неопажено да се прошверцује крај кондуктера.

Моја четворогодишња кћерка Мирна била је одушевљена. Толико је желела да упозна пса о ком сам јој непрекидно причао. Био нам је почасни гост на вечери.

Али, кад смо завршили с јелом, Лампо се узмивао. Цвилео је. Није нам било јасно шта му је, шта жели. Кад је моја супруга изашла да баши ђубре, Лампо јој је шумгнуо крај ногу и – нестао. Мирна га је дозивала, тражила уоколо. Није га било.

У реду, за карте

Ујутру, кад сам стигао на посао, у реду испред шалтера за издавање карата, стајао је и мој другар Лампо. Једва је чекао да отворим врата канцеларије да се смести на своје место, у ћошку.

Лампо је врло брзо научио да се кући враћам у девет увече. Ако би током дана некуд и одлутао, у одређено време уредно ме је чекао на перону 4. Ишли смо заједно кући, на вечеру. Сваки пут морао сам да pazим да кондуктер не гледа, да бих угурао Лампа у воз. Он је већ знао да мора да се шћућури испод седешта све до Пјомбина.

Код нас је остајао до пола једанаест. Онда би се, као прве вечери, узмивао зурећи у врата. Међутим, сад смо већ знали да жели напоље. Хватао је последњи воз из Пјомбина за Кампиљу који је полазио тачно у двадесет до једанаест.

Лампо је обожавао возове. Непогрешиво је знао ред вожње на свим линијама из и за Пјомбино. Како, остаће вечита тајна. Тек, тачно у седам и двадесет ускачао је у воз у Кампиљи да би до осам дошао до наше куће. Пратио је Мирну до обданишта. Враћао би се у Кампиљу, правио мени друштво и онда поново „седао“ у други воз да стигне до дванаест јер је моја кћерка тада излазила из своје „школице“.

Мирни су сви другови завидели на враголастом псу. Суботом и недељом, кад нас не би нашао у кући, Лампо је, опет руковођен својим непогрешивим инстинктом, долазио за нама на плажу. Волео је да се брчка у плићак, да изводи вратоломије на песку, да јурца за Мирном и њеним другарима. С времена на време, само би се умирио и чежњиво гледао ка пучини. Чудно је изгледао у тим тренуцима. Мирна нас је чак уверавала да је видела сузе у његовим очима.

Приметио сам да је Лампо, тачно у три сата, некуд нестајао. Једном сам га пратио. Трчао је према првом перону. У станицу је управо улазио експресни воз Рим – Торино. Лампо је стао пред вагон-ресторан. Чекао је. На прозору се појавио један од келнера. Пас је залајао неколико пута у знак поздрава. Човек му се насмешио и бацио му повећи комад меса. Очигледно се то понављало већ ко зна који пут.

Није заборављао „обавезе“

Једног зимског дана приметио сам да Лампо стоји на перону на којем се зауставио експресни воз Рим – Ђенова. Пошто се тог дана више није појављивао у мојој канцеларији посумњао сам да се укључио на воз. Звао сам своје колеге из успутних места куда је експрес пролазио да се распитам да ли су га видели. Нико ништа није знао о Лампу.

Те вечери, кад је Мирна почела да се распитује о свом другару, променио сам тему. Шта сам могао да јој кажем? Да нас је Лампо напустио. Јели смо у тишини, и моја кћерка и моја супруга забиле су нос у тањир. Знао сам да плачу. Следећег јутра чуо сам неко комешање у кухињи. Потрчао сам да видим шта се догађа. Жена ми се кошкала с Лампом, претила му је да ће га избацили из куће ако настави да се пентра по столицама. Знао сам да то не мисли, била је пресрећна што нам се Лампо вратио.

Убрзо сам схватио да Лампо једноставно не може да се скраси на једном месту. Кад би завршио своје „обавезе“ око Мирне, ускачао би у неки од возова и одлазио у потрагу за, само је њему било јасно, чим.

Постао је познат свима који су радили на станицама у кругу од око триста километара од Кампиље. Сви су га обожавали. Али, пропис је пропис. Псима је било забрањено да се возе железницом. Плашио сам се да ће се то ипак догодити једног дана.

– У року од три дана, отараси се тог пса – рекао ми је шеф станице у Кампиљи. Добро сам знао да он лично тако не мисли, али из управе железнице у Риму јавили су ми да су се неки путници жалити на тог пса-луталицу. Уверавања да је безазлен, да сигурно никог неће ујести, нису помогла.

Преостало ми је само једно. Са машиновођом воза за Напуљ договорио сам се да га узме са собом и остави негде на пољани, што даље од Кампиље.

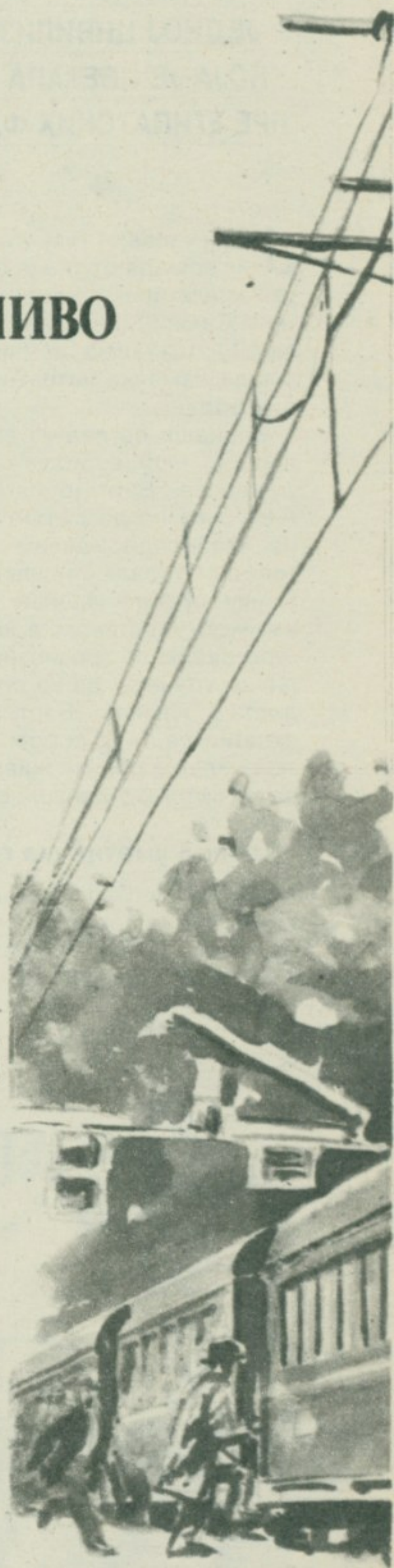
Врати ми се, толико те волим!

Сви смо изашли да га испратимо. А Лампо, као да је знао да желимо да га се отарасимо, неуморно је цвилео и покушавао да се истргне из руку машиновође.

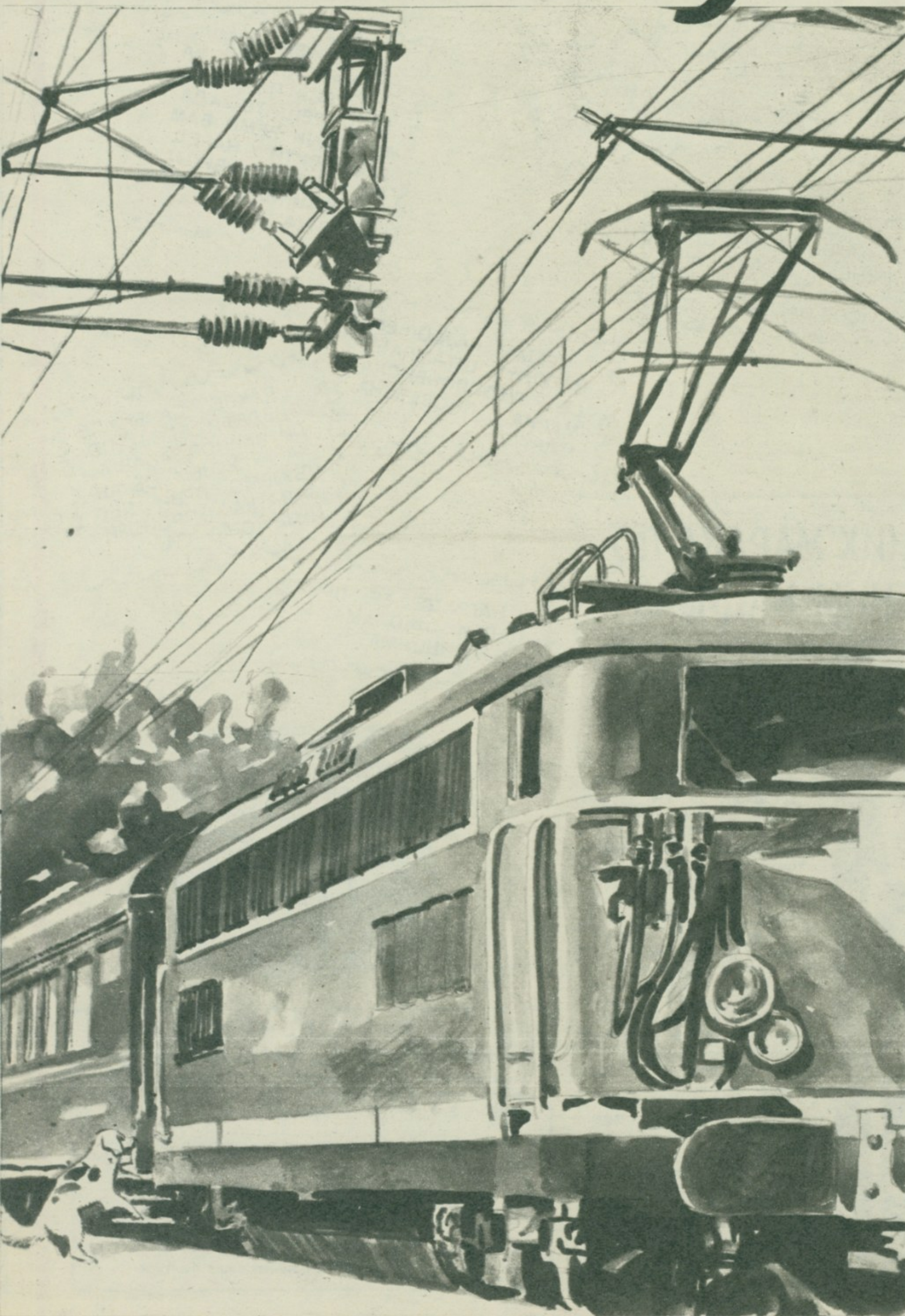
Пролазили су месеци. Никако нисам успевао да се навикнем на чињеницу да нема Лампа. Није прошао дан да ми се не учини да чујем његов весели лакеж.

Мирна ме је само једном питала шта је с њеним другаром, после је престала. Веровао сам да га је за-

НЕПОГРЕШИВО
ЈЕ
УЛАЗИО
БАШ
У
ОНАЈ
ВОЗ
КОЈИ
БИ
ГА
ОДВЕЗАО
У
ЖЕЉЕНОМ
ПРАВЦУ.
НИКО
НИКАД
НИЈЕ
СХВАТИО
КАКО
МУ
ЈЕ
ТО
УСПЕВАЛО.

ВОЛЕЛА ИТАЛИЈА

боравила. Све до једне вечери кад сам је чуо како мрмља у свом кревету, кроз сузе: „Лампо, молим те врати ми се. Ја те толико волим!”

Сви смо се радовали кад је зима уступила место топлијим данима. Само, нешто нам је свима недостајало. Лампо!

А онда, једног дана у мају, у канцеларију је улетео неки мој колега и вукао ме да изађем нешто да видим. Пред вратима је стајала четвороножна прилика, више дух него пас. Чим ме је видео, замахао је репом и срушио се.

На рукама сам га однео кући. Био је миран само три дана. За то време ветеринар га је обилазио често, давали смо му што јачу храну.

Четвртог дана се придигао и наставио са својим путовањем. Више га нико није дирао. Све новине су писале о њему, у Кампиљу су нагрнули новинари и фото-репортери. Лампо је постао звезда. Чи-тава Италија била је уз њега. Појавио се и на телевизији.

Могао је да се возика железницом колико је хтео. То му више нико није бранио. Ипак, пас који је волео возове није заборављао своје „дужности”. Редовно је Мирну испраћао и дочекивао из забавишта и са мношћом је увече одлазио на вечеру.

Пошто је прича о Лампу, заједно с његовим фотографијама, била објављена на све стране, логично је било да се његов могући власник јави. Тога сам се плашио и управо се то и догодило.

Једина права кућа – железница

На станици Кампиља Маритима појавио се неки странац у изношеном оделу. Кад га је Лампо угледао, потрчао је ка њему и залајао у знак препознавања.

– Неваљалче један – мазно се незнацац с псом. – Мислио сам да си мртав!

– Знате тог пса? – упитао сам га.

– Наравно! То је Американац. Испричао ми је Лампову судбину. Радио је као ноћни чувар у луци Ливорно. Пре неколико година у Ливорну је био укотвљен неки амерички брод. Лампо је био на њему. Кад су се спремали да исплове морнари су сатима безуспешно трагали за Лампом и, пошто га нису нашли, морнари су кренули без њега. Од тог дана старац се бринуо о њему док једног дана Лампо-Американац није нестao.

– Волео бих да пас крене са мном. Већ сам стар, немам никога. Американац би ми правио друштво.

Нисам могао да му забраним да узме свог пријатеља који је мирно спавао у његовом крилу. Договорили смо се да ће бити најбоље да псу препустимо да одлучи код кога ће остати.

Лампо је отпутовао са старцем у Ливорно. После четири дана, поново се појавио. Очигледно је одлучио да ће имати две куће. Ону, у Ливорну и нашу у Пјомбини. Заправо, једина права кућа за њега и даље је остала – железница.

Седам година пролазило нам је у друштву с Лампом. Временом је постао непокретљивији, често је куњао у хошку моје канцеларије. И даље је правио излете за Ливорно, а онда је једног дана престао. После сам чуо да је старац умро.

Понестајало му је снаге. Мање је и путовао. Доласком лета те давне 1961. као да је живнуо. То је, на жалост, био само привид. Морао сам да се помирим с тим да је већ јако стар.

Једне вечери у јулу, чекао сам га на четвртом перону. Требало је да кренемо кући, на уобичајену вечеру. Чуо сам успаничене гласове у даљини. Кад сам угледао свог колегу како ми изbezумљено трчи у сусрет, знао сам да ће ми саопштити лошу вест.

– Лампо је мртав. Налетео је воз на њега!

У марту 1962. на станици Кампиља Маритима подигнут је споменик Лампу, у природној величини. И дан-данас он дочекује и испраћа возове.

Елио Барлетани

Илустровао Драгутин Њежић

ЗАБАВНИКОВ ЛИКОВНИ КОНКУРС

ПОВОДОМ

МЕЂУНАРОДНЕ ГОДИНЕ МИРА

НАВИЈАМО ЗА МИР

Само што се осушила боја на цртежима ликовног конкурса. Моја марка на твом писму за све оне који из било којих разлога нису тада учествовали, ево, пружа се могућност да учествују у НОВОМ ЛИКОВНОМ КОНКУРСУ ПОСВЕЋЕНОМ МЕЂУНАРОДНОЈ ГОДИНИ МИРА која се овог пута под покровитељством УЈЕДИЊЕНИХ НАЦИЈА, прославља у целом свету. Конкурс поново организује ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК и ЈУГОМАРКА. ТЕМА конкурса је везана за МЕЂУНАРОДНУ ГОДИНУ МИРА у СВЕТУ. ЗНАЧИ МИР, СЛОБОДА, ЉУБАВ МЕЂУ НАРОДИМА СВЕТА.

ПРАВО
ИМАЈУ СВИ ЧИТАОЦИ
„ПОЛИТИКИНОГ
ЗАБАВНИКА“

ДА БИСТЕ МОГЛИ
ДА УЧЕСТВУЈЕТЕ НА
КОНКУРСУ ПОТРЕБНО
ЈЕ ДА РЕШИТЕ ЗАДА-
ТАК КОЈИ ЋЕМО ВАМ
ПОСТАВИТИ У НАРЕД-
НА ЧЕТИРИ БРОЈА
„ПОЛИТИКИНОГ
ЗАБАВНИКА“.

НАЈБОЉЕ ЈУГОСЛО-
ВЕНСКЕ ЦРТАЧЕ ОЧЕ-
КУЈУ ВРЕДНЕ И КО-
РИСНЕ НАГРАДЕ!

ПРЕМА НАЈБОЉЕМ
ЦРТЕЖУ ШТАМПАЋЕ
СЕ ЈУГОСЛОВЕНСКА
МАРКА ПОСВЕЋЕНА
МИРУ.

ДАКЛЕ, САЧЕКАЈТЕ
СЛЕДЕЋИ БРОЈ „ПО-
ЛИТИКИНОГ ЗАБАВНИ-
КА“ У КОЈЕМ ОБЈАВ-
ЉУЈЕМО ПРВИ ДЕО
ЗАДАТКА И ПРОПОЗИ-
ЦИЈЕ КОНКУРСА!

НАГРАДЕ ЋЕ ПРИ-
ПАСТИ ШКОЛАМА И
ПОЈЕДИНЦИМА.

СКРЕЋЕМО ПАЖЊУ
ШКОЛАМА ДА ПУТЕМ
НАРУЧБЕНИЦЕ, КОЈУ
ШТАМПАМО У ОВОМ
БРОЈУ, НА ВРЕМЕ
ОБЕЗБЕДЕ ПОТРЕБАН
БРОЈ ПРИМЕРАКА
„ПОЛИТИКИНОГ ЗА-
БАВНИКА“.

ЕМИСИЈА ПОШТАНСКИХ МАРАКА ПО- СВЕЋЕНИХ УЈЕДИЊЕНИМ НАЦИЈАМА

1. Прве марке посвећене УН у Југославији су одштампане 1953. године. Марке су рађене према фрескама из старих српских манастира и имају три вредности: 15, 30 и 50 динара.
 2. Поводом прославе десетогодишњице УН 1955. године рађена је југословенска марка према споменику Антуна Аугустинчића испред палате УН.
 3. Југославија је 10-годишњицу Декларације људских права 1958. обележила марком према нацрту Р. Стевића.
 4. Двадесетогодишњица УН и „Проглашење године међународне сарадње“ 1965. обележили смо према нацрту Б. Лазаревића и ликовном решењу данског сликара Олава Матхиесена.
 5. Четрдесетогодишњицу УН Југославија је 1985. обележила марком према нацрту Д. Чудова.
- Поред ових, Заједница југословенских пошта издала је још 17 марака у част разних агенција УН и манифестација које је прокламовала Генерална скупштина УН.

НАРУЧБЕНИЦА

ПОЛИТИКА ООУР ПРОДАЈА, 11001 Београд, 29. новембра 24

Овим неопозиво наручујемо по _____ комада „Политикиног забавника“ од следећих бројева: 1791/25. 4, 1792/2. 5, 1793/9. 5. и 1974/16. 5. 1986. год.

Назив школе и улица

Поштански број и место

Потпис овлашћеног лица и печат

Плаћање ћемо извршити по пријему ваше фактуре

МОДЕСТИ БЛЕЈЗ: ГОСПОДАРИ РАТА

II ДЕО

ПИСАЊЕ: ПИТЕР О' ДОНЕЛ (PETER O' DONNELL) ЦРТАЊЕ: РОМЕРО (ROMERO)

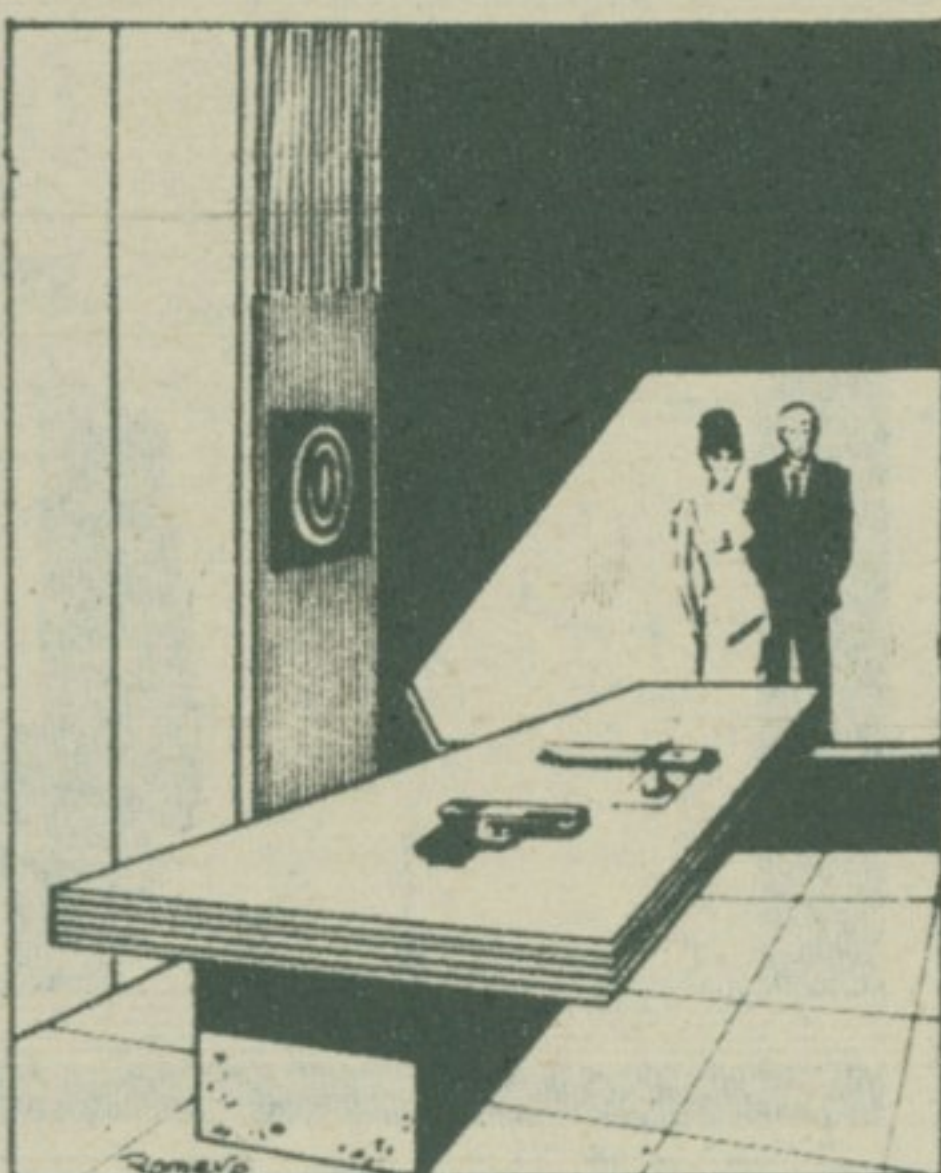
МОДЕСТИ И БИЛИ ПОДВРГНУТИ СУ ОПАСНОМ ТЕСТУ КАКО БИ ПОСТАЛИ ИНСТРУКТОРИ ТАЈНЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ ФЕНИКС. ЊЕНИ ЧЛАНОВИ НАДАЈУ СЕ ДА ЋЕ ДОЋИ ДО АТОМСКОГ РАТА И ДА ЋЕ ОНИ ЗАВЛАДАТИ СВЕТОМ. У ФЕНИКСОВИМ РУКАМА ЈЕ И ТАМАКО, БИЛИЈЕВА ПРИЈАТЕЉИЦА...

ПРИ-
СТУПИТЕ
САДА СЛЕ-
ДЕМ
ТЕСТУ! БИГЕ
ВАМ ДОЗВО-
ЉЕНО ДА
ПРВО ОСМОТ-
РИТЕ И
ОДМЕ-
РИТЕ
ПРОТИВ-
НИКЕ!

СМАТРАМО
ДА СУ ОВО
НАЈБОЉИ СВЕ-
СКИ СТРУЖА-
ЦИ ЗА ПИШТОЛ
И НОЖ! ПРИ-
КАЗАЈЕ ВАМ
СВОЈУ ВЕШ-
ТИНУ!

2111

ЗАШТО СЕ
ФИЖУК
МЕТАКА И
БАЧЕНИХ
НОЖЕВА...

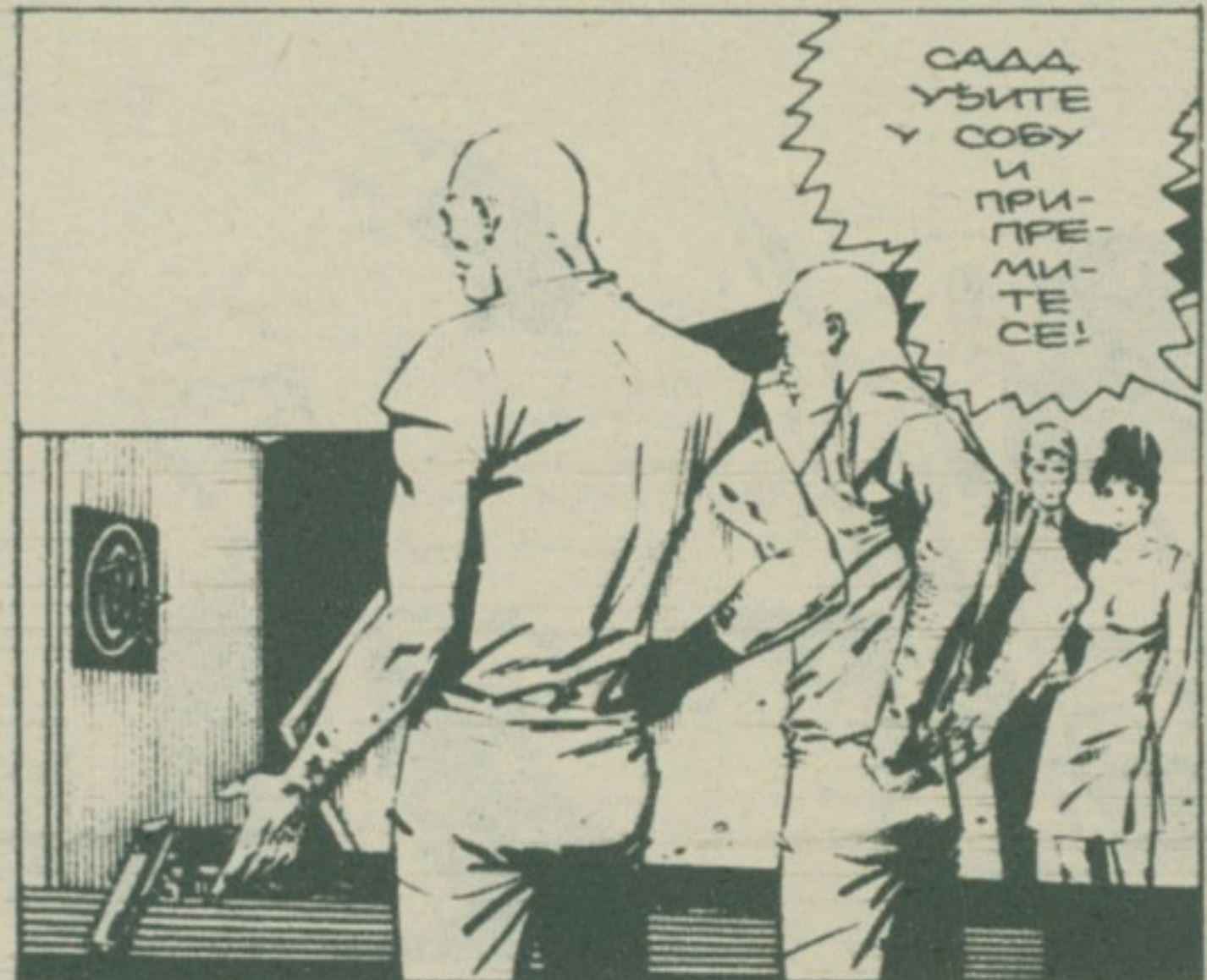

РЕЗУЛТАТИ СУ БИЛИ
САВРШЕНИ...

ЗНАМ ЧОВЕКА
С НОЖЕМ!
ТО ЈЕ МА-
САШИ,
ФАНАТИК,
КОЈИ
ВЕЖБА ПО
ШЕСТ
САТИ
ДНЕВНО!

КАО И
РЕВОЛВЕРАШ,
ПРЕТПОСТАВ-
ЉАМ... КАКВА
ПРЕДСТАВА!

САДА
УЊИТЕ
У СОБУ
И ПРИ-
ПРЕ-
МИ-
ТЕ СЕ!

СУДЕЊИ ПО ОВОМЕ
ШТО СМО ВИДЕЛИ,
БОЈИ СУ
ОД НАС!

ТАМО
СУ БИЛЕ
МЕТЕ!

ХТЕЛИ СУ САМО ДА УЗ-
ДРМАЈУ НАШУ СИГУРНОСТ
ПРЕ БОРБЕ!

ПСИХОЛОШ-
КИ ТРИК! НЕ-
МА ВЕЗЕ, ОНИ
СУ БОЈИ, АЛИ
МИ СМО ЛУКА-
ВИЈИ!

ТУ ЈЕ ВАШЕ ОРУЖ-
ЈЕ! МОЖЕТЕ ГА ПО-
ГЛЕДАТИ!

ДОБРА
ИЗРАДА...

САДА
ГА ВРА-
ТИТЕ
НА
МЕСТО!

2114

2123

2124

2125

2126

НАПАДНИ
МЕ, НАГАНО, И ЗАБОРАВИ
ДА ЈЕ ОВО БЕЖЕБА! ЈА САМ
НЕПРИЈАТЕЉ КОЈИ ЖЕЛИ ДА
ТЕ УБИЈЕ И ЗАТО БУДИ
ОПРЕЗАН!

МОДЕСТИ
ЈЕ
ХИТНУ-
ЛА
НОЖ...

БИГУ
ВЕОМА
ОПРЕЗАН!

ПРЕКИНИТЕ
БОРБУ! СВИ
ПРАВИТЕ ГРЕШ-
КУ! ПОКАЗАЈУ
ВАМ НА ШТА
МИСЛИМ...

ИАКО ЗЕМЉЕН, НАГАНО
БРЗО РЕАГУЈЕ...

ОВО
ЈЕ ОНО
ШТО
САМ
ХТЕЛА ДА
ВАМ ПО-
КАЖЕМ!

УХХ!

КАДА
ИМАТЕ МАН
У РУКАМА,
МИСЛИТЕ
САМО НА
ЊЕГА!

И ДРУГО, ЗАБО-
РАВАЈТЕ ДА
ИМАТЕ СЛО-
БОДНУ РУКУ,
ДВЕ НОГЕ
И МОЗАК!

ОБУЧАВАТЕ СЕ ЗА
БОРБУ, А НЕ ЗА ПАРА-
ДУ! ЗАПАМТИТЕ!

НЕ! НЕ!
НЕ! ПРЕ-
КИНИТЕ!
МОМАК
ИЗДА
ТЕБЕ
ДРЖИ ТЕ
У ШАЦИ,
ТОКУСА!
ГОТОВ
СИ!

ХТЕО САМ ДА
КАЖЕМ ДА, КАДА
ОБОРИТЕ ПРВОГ
ПРОТИВНИКА, МОРА-
ТЕ БИТИ У ПРА-
ВОМ ПОЛОЖА-
ЈУ ЗА СЛЕДЕ-
ТЕЉ!

БИЛИЈАР?

ВИ НЕ РАЗМИШЉАТЕ!
БОРБА ПРОТИВ ТРОЈИЦЕ
ЛИЧИ НА БИЛИЈАР-УДА-
РИТЕ ЛОПТУ ТАКО ДА ГЛАВ-
НА ЛОПТА ОСТАНЕ У ПРА-
ВОМ ПОЛОЖАЈУ ЗА СЛЕ-
ДЕЋИ УДАРАЦ...

АХА!

ХАЈДЕ,
НАПАДНИТЕ
МЕ, ПА ЂУ
ВАМ ПОКАЗА-
ТИ ШТА МИС-
ЛИМ! ТО МОРА
БИТИ НИЗ ПО-
ВЕЗАНИХ ПО-
КРЕТА!

УДАРАЈУЋИ ЛЕ-
ВОМ ШАКОМ, ОСЛО-
БАЋАМ ЛЕВУ
НОГУ
ЗА
ЗАОК-
РЕТ...

... И ДЕСНОМ
УДАРАМ!
АКО ДОБРО ПРО-
ЦЕНИТЕ ВРЕ-
МЕ, ПОВЕДИТЕ
УЗ МИНИМАЛАН
НАПОР!

ТАКО
ЗАУЗМИ-
ТЕ ПРАВИ
ПОЛО-
ЖАЈ
ЗА ЗАВРШ-
НИ УДА-
ВАЏ!

ЈЕСТЕ
ЛИ СХВАТИЛИ?
МОРАТЕ СЕ
КРЕТАТИ ПРЕ-
МА ТОМЕ КАКО
ВАМ ПРИ-
ЛАЗЕ!

ДА, У ТОМЕ ЈЕ ШТОС!
АЛИ ОВАЈ ТЕ НИ-
ЈЕ ЧУО!

ХОЋЕМО ЛИ НА
РУЧАК?

2131

ГДЕ СУ
ДАНАС
ГОСПОДАРИ
ФАТА? ОБИЧНО
РУЧАЈУ СА
НАМА...

ОТИШЛИ СУ
У ТОКИО НА НЕ-
КОЛИКО ДАНА!

ВРАТИТЕ СЕ
КРАЈЕМ НЕ-
ДЕЉЕ И МИС-
ЛИМ ДА ЋЕ
ВАМ ПРИРЕ-
ДИТИ ПРИЈАТ-
НО ИЗНЕНАЂЕ-
ЊЕ, ГОСПОДИ-
ЦЕ БЛЕЈЗ!

2132

ВАШ
ТАЈ
ПОКАЗУ-
ЈЕ ДА
ЈЕ
ЈУКИО
НАЈБО-
ЉИ УЧЕ-
НИК!

ДА,
МНОГО
ОБЕГА-
ДА!

Онда ће вам бити драго
што смо закључили да је
спреман за први испит!

ОН ЗА-
СЛУ-
ЖУЈЕ
ПРА-
ВУ
ЖРТ-
ВУ!

МАЈСТОРА КАО ШТО
ЈЕ САТО, ИЛИ ЧАК
КАЗУМИ!

КАЗУМИ!
ОДЛИЧНО!
ОН ЈЕ УБИО
ЈЕДНОГ ОД
НАШИХ МУ-
ДИ!

И ПОСТАВЉА ГИШО ПИТА-
ЊА О ФЕНИКСУ!
ОДЛИЧАН ИЗБОР!

2133

АЛИ, НАРАВНО ДА
НИСАМ! ТО
ЈЕ ИСПИТ!

У ПРАВУ
СТЕ! КОЈЕ
ОРУЖЈЕ
СТЕ МУ НА-
МЕНИЛИ?

ЈЕСТЕ
ЛИ
СИГУРНИ
ДА ЈУКИО
МОЖЕ ДА
ПОБЕДИ
КАЗУМИ-
ЈА?

БИЛО
БИ УВРЕД-
ЉИВО ДА
МУ ДАМО
НЕКО ОРУЖ-
ЈЕ СА СЕЧИ-
ВОМ! КАЗУМИ
ЈЕ ДОБАР, АЛИ
ИМА СЕДАМ-
ДЕСЕТ ГО-
ДИНА!

ЈУКИО
ГА МОРА
УБИТИ
ГОЛИМ
РУКАМА... ИЛИ
МОЖДА
БОКСЕРОМ!

ОДЛИЧНО!
ВРЕМЕ ЈЕ ДА
ПОЧНЕМО ДА КОРИ-
СТИМО ВАШЕ ОМИ-
ЉЕНО ОРУЖЈЕ!

2134

ЗАГРЕВА-
ЊЕ ЈЕ
ЈЕДНА
ОД
РЕТКИХ
ПРИЛИКА
ЗА МО-
ДЕСТИ И
ВИЛИЈА
ДА НЕСМЕ-
ТАНО ПО-
ПРИЧАЈУ...

ИМАМО ШАН-
СУ ДА ПОШЛАЊЕ-
МО КАЗУМИЈУ
ПОРУКУ! АКО
ОСЛОБОДИ ТА-
МАКО, МИ МО-
ЖЕМО ДА СТУ-
ПИМО У АКЦИЈУ!

КАКО ЋЕМО
ТО ИЗВЕСТИ?

ШАЉУ
ЈУКИЈА
ДА ГА
УБИЈЕ,
АЛИ ЈА МИС-
ЛИМ ДА ЈЕ
СТАРАЦ БО-
ЉИ ОД ЊЕ-
ГА! ЈУКИО ЋЕ
И НЕ ЗНАЈУЋИ
ПРЕНЕТИ ПО-
РУКУ...

2135

ТЕ ВЕЧЕРИ...

НОБАС ОДЛАЗИМ
ЗА ТОКИО, ГОСПО-
БИЦЕ БЛЕЈЗ! ТРЕ-
БА ДА УВИДЕМ
КАЗУМИЈА!

ЗНАМ... ДАЋУ ТИ СВОЈ
БОКСЕР ЗА ТУ ПРИ-
ЛИКУ, ЈУКИО!

ТОКИО... КУЋА
КАЗУМИЈА, МАЈСТО-
РА ВОРБЕНИХ ВЕШ-
ТИНА...

КО
ЈЕ?

УСТАНИ,
СТАРЧЕ,
И СУОМ
СЕ ОА
СМРДУ!

КО СИ
ТИ?

ЈА
САМ
ИЗ
ФЕНИК-
СА!

2136

БОКСЕР!
МОДЕ-
СТИНО
ОРУЖ-
ЈЕ...

ВРАО ЈЕ
ВЕШТ, АЛИ
НЕСТРГЛИВ...

НЕКОЛИКО
СЕКУНДИ
СУ ДВА
ЧОВЕКА
ОДМЕРАВА-
ЛА СНАГЕ...

СТАРИ МАЈСТОР ЈЕ НА-
МАМИО ЈУКИЈА ДА СЕ
ОТВОРИ И...

УХХ!

2137

КАЗУМИ
ЈЕ ПО-
ЗВАО
СВОЈ
ПРИЈАТЕ-
ЉА ИЗ
СПЕЦИЈАЛ-
НЕ ПО-
ЛИЦИЈЕ...

МРТАВ
ЈЕ, КА-
ЗУМИ-
ОСАН!

ДА... АЛИ
НИСАМ ГА
ЈА УСМРТИО!

МОРА ДА
ЈЕ ИМАО
СМРТО-
НОСНУ
ПИЛУЛУ!

И ТАКО СМО ИЗ-
ГУБИЛИ ЈОШ ЈЕДАН
ПУТОКАЗ ДО ФЕНИКСА...
ТРЕБАЛО ЈЕ ДА ГА
ВЕЖЕТЕ!

ОВО
ОРУЖЈЕ
ПРИПАДА
МОДЕСТИ
БЛЕЈЗ!
ОДАКЛЕ ТО
ОВОМ
ЧОВЕКУ?
ДА ЛИ ЈУ
ЈЕ УБИО...
ИЛИ МУ ГА
ЈЕ ОНА ДА-
ЛА? АКО
ЈЕСТЕ-ЗА-
ШТО?

2138

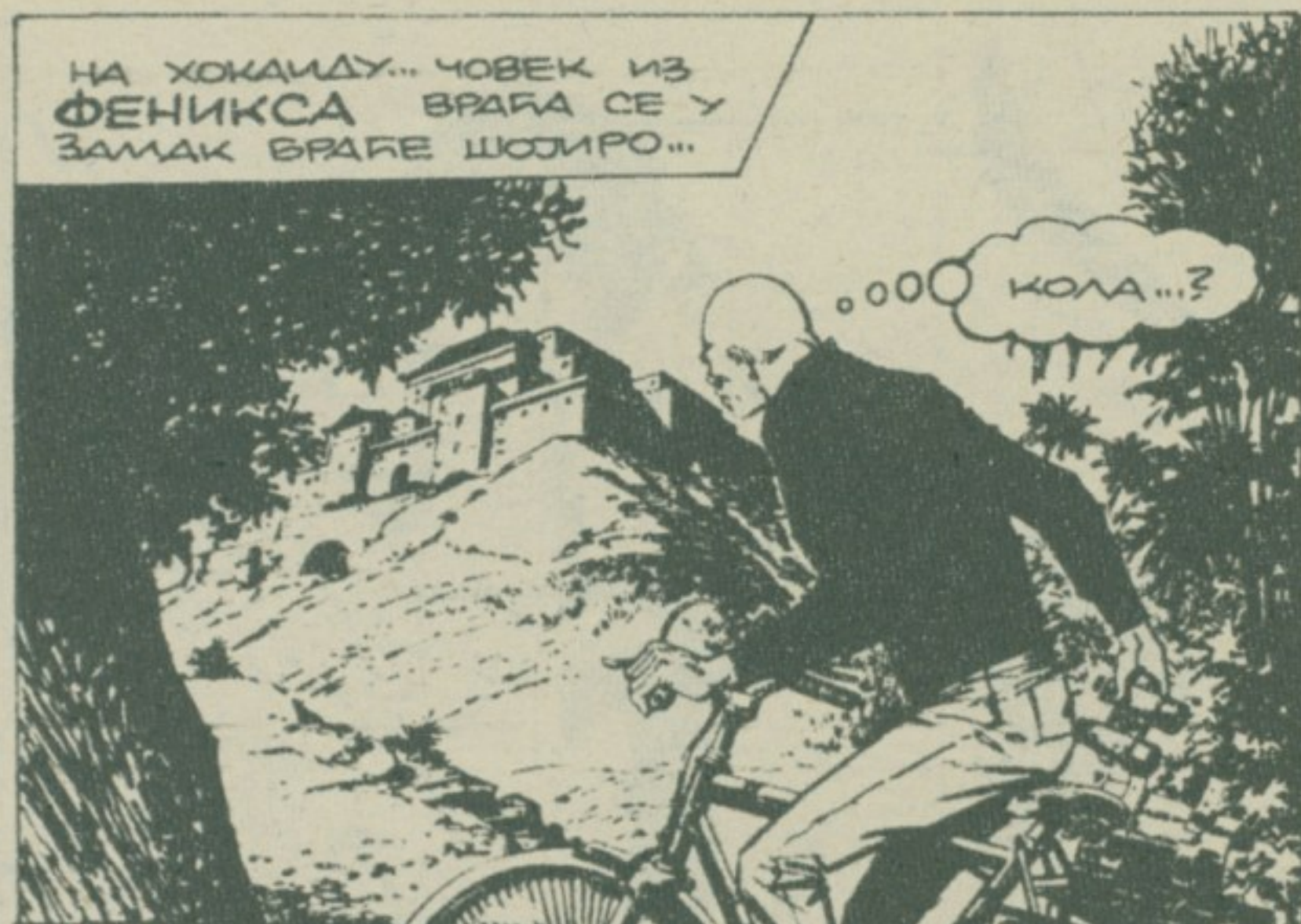
2139

2141

2142

ТАМ-НО! ТАМО СУ!

СВИ ЉУДИ НЕКА ПОЖУРЕ КА ОРУЖАРНИЦИ!

ПРО-НАШЛИ СУ НАС ПОМОЋУ ТВ-КАМЕРА!

ПРЕКИНУЋУ ИМ БЕЗУ! ОВДЕ ЈЕ РАЗВОДНА КУТИЈА!

ТРЕНУТАК ПРЕ НЕГО ШТО СЕ БЕЗА ПРЕКИНУЋА...

ПОЖУРИ ВИЛИ! МОРАМО СТИЋИ ДО ЕНЕРГЕТСКОГ ЦЕНТРА ПРЕ НЕГО ШТО НАМ БЛОКИРАЈУ ПУТ!

ЕНЕРГЕТСКИ ЦЕНТАР! ЗАБОРАВИЛА ЈЕ ДА ИХ ИДЕМО!

2151

ТЕЛЕФОНИРАЋЕМО КОНТРОЛНИМ ТАЧКАМА ДА ПРЕСЕКУ СВЕ ПУТЕВЕ ДО ЕНЕРГЕТСКОГ ЦЕНТРА!

АЛИ, МОДЕСТИ И ВИЛИ СУ СЕ УПУТИЛИ У ДРУГОМ ПРАВЦУ...

ИЗВЕЛИ СМО ДОБАР ШТОС!

НАДАМ СЕ ДА БОМБА КОЈУ СИ СКЛОПИО РАДИ... ЈЕР АКО ДОЂУ ДО ОРУЖЈА, МИ СМО У СОСУ!

КАД СУ ФЕНИКСОВИ МОМЦИ СТИГЛИ ДО ОРУЖАРНИЦЕ, БОМБА ЈЕ ЕКСПЛОДИРАЛА И ПОТРЕСЛА ЦИТАВО СКЛОНИШТЕ...

2152

УМИНО ПОРУЧУЈЕ ДА ЈЕ ОРУЖАРНИЦА РАЗНЕСЕНА! СВЕ ВАТРЕНО ОРУЖЈЕ ЈЕ ИЗГУЂЕНО, АЛИ ЈЕ ПОЖАР ПОД КОНТРОЛОМ!

2153

ДОК СУ БЛЕЈЗОВА И ГАРВИН НА СЛОБОДИ, НИШТА НИЈЕ ПОД КОНТРОЛОМ!

СТАНИ, КАТО, МОЖДА СУ НАС ПРЕВАРИЛИ И НЕ ИДУ У ЕНЕРГЕТСКИ ЦЕНТАР, НЕГО КА ЛИФТУ?

НА ДНУ ВЕЛИКОГ ЛИФТА, ЈЕДИНОГ ИЗЛАЗА ИЗ ФЕНИКСОВЕ БАЗЕ...

ГДЕ ЛИ ЈЕ ГЛАВНА СТРАЖА? ТРЕБАЛО БИ ДА ЈЕ ОВДЕ!

НЕ-МОЈ ДА ЖАЛИШ ШТО ЈЕ НЕМА, ПРИНЦЕЗО!

ГЛАВНА СТРАЖА ЈЕДИНА ИМА ВАТРЕНО ОРУЖЈЕ, ПА СУ ИХ, ВЕРОВАТНО, ПОСЛАЛИ У ЕНЕРГЕТСКИ ЦЕНТАР, ЈЕР МИСЛЕ ДА СМО ТАМО...

ДО ЂАВОЛА!

ХТЕ-ЛА САМ ДА ИХ ИЗБАЦИМ ИЗ ИГРЕ!

13

АЛИ, НЕМА БЕЗЕ... ПОЗОВИ ЛИФТ ОВАМО, ВИЛИ!

НЕ МРДА! МОРА ДА СУ СХВАТИЛИ У ПОСЛЕДЊЕМ ТРЕНУТКУ И ИСКЉУЧИЛИ ЛИФТ!

УВЕК СЕ ПОЈАВИ НЕКА ПРЕПРЕКА!

2154

Многи шпијуни модерних времена користили су црни падобран као средство да се неопажено спусте из непријатељских линија у ноћима без месецине. Мада обавијен ореолом романтике, овај вид шпијунске активности истовремено је и један од најрискантнијих. Трагична судбина Виолете Сабо потврђује ту чињеницу.

Лепа, довитљива и одважна

У три маха током другог светског рата Виолета Сабо се под окриљем ноћи спуштала падобраном на окупирану Француску да би прикупила податке о непријатељу и успоставила везу са француским Покретом отпора.

Рођена 1921. у Паризу као Виолета Бишел, она се касније преселила са својом породицом у Лондон, и у време кад је постала тинејџер већ је течно говорила и француски и енглески. Имала је свега 19 година када се удала за Етјена Сабоа који је, као официр Слободне француске армије, био са службом у Лондону. Две године касније у пролеће 1942. добили су ћеркицу. Етјен је никада није видео јер је те исте године погинуо у бици код Ел Аламејна, у египатској пустињи.

Виолета, жељна освете, сада је добила праву шансу. Поред тога што је течно говорила француски, била је млада, лепа, довитљива и одважна – и била веома погодна за рад у британској супер тајној Служби за специјалне операције коју је сачињавала група агената обучених за дејство иза немачких линија.

Виолета, под тајним именом Луиза, имала је 22 године када је са црним падобраном први пут скочила из авиона изнад зелених ораница у унутрашњости Француске. Ту су она и њен колега Филип Ливер, искусни обавештајац, прикупили податке неопходне предстојећој инвазији у Нормандији. Такође су потражили агенте који су изгубили радио-везу са савезничким штабовима. Неколико недеља касније вратили су се у Енглеску авионом који је узлетео са једног скривеног аеродрома.

Жртва издаје

Убрзо после тога још једном се спустила црним падобраном на територију окупиране Француске. Овога пута њен боравак у непријатељском окружењу био је пун опасности. Домаћи издајник обавестио је Гестапо о ње-

ЧУВЕНИ ШПИЈУНИ

ЦРНИ ПАДОБРАН

У ТРИ МАХА ВИОЛЕТА
САБО СЕ СПУШТАЛА
ПАДОБРАНОМ НА
ОКУПИРАНУ
ФРАНЦУСКУ ДА
ПРИКУПИ ВАЖНЕ
ПОДАТКЕ О
НЕПРИЈАТЕЉУ. ТРЕЋИ
ПУТ НИЈЕ ИМАЛА
СРЕЋЕ...

ној активности, али, на срећу, она је сазнала за издају пре него што су Немци стигли да је ухапсе и хитро је преместила своју оперативну базу у други део Француске. И ту су је једном приликом ухапсиле локалне вишијевске власти и предале есесовцима. Нису успели да нађу грешку у њеним исправама, па су је пустили на слободу. После тога опрезно је припремила свој повратак у Енглеску.

Њено треће путовање у Француску показало се као фатално. Било је то убрзо после Д-дана, 6. јуна 1944. године, када се Виолета, заједно са неколицином других агената, спустила падобраном иза борбених линија, које су се сваког часа мењале. Овога пута блиско је сарађивала са добро уходом мрежом француског Покрета отпора. Прикупљала је податке за наступајуће савезничке трупе и бавила се разним видовима саботаже.

Све се одвијало добро до једног спарног августовског поподнева када су се пред кућом, у којој су се прикрили она и још неколицина агената, одједном на улици појавила два оклопна возила. Из њих су покуљали гестаповци у цивилним оделима и униформисани есесовци. Виолета Сабо још једном је била издана – неки окупаторски доушник довео је Немце до њеног скровишта. Овога пута она није имала никакву шансу да се оправда. У кући је било обиље доказа о њеној тајној активности.

Високо одликовање

Била је ухапшена и одведена у Париз где је подвргнута саслушању. Мада су је сурово мучили није рекла Немцима ни реч о својој делатности и људима с којима је сарађивала. У јесен је убачена у транспорт са стотинама других затвореника упућених у концентрационе логоре на истоку. Доспела је у злогласни женски логор Равенсбрик у покрајини Макленбург, северно од Берлина.

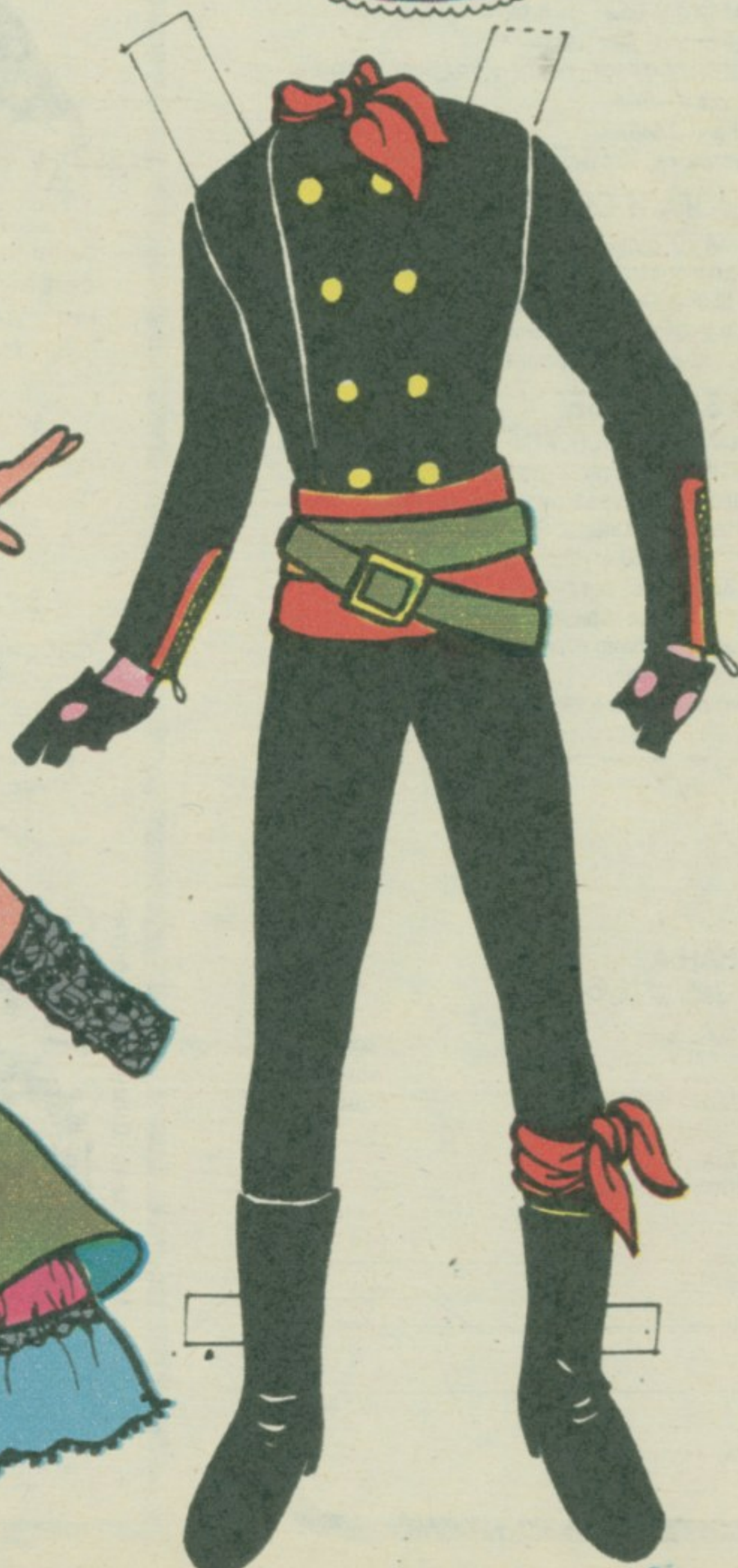
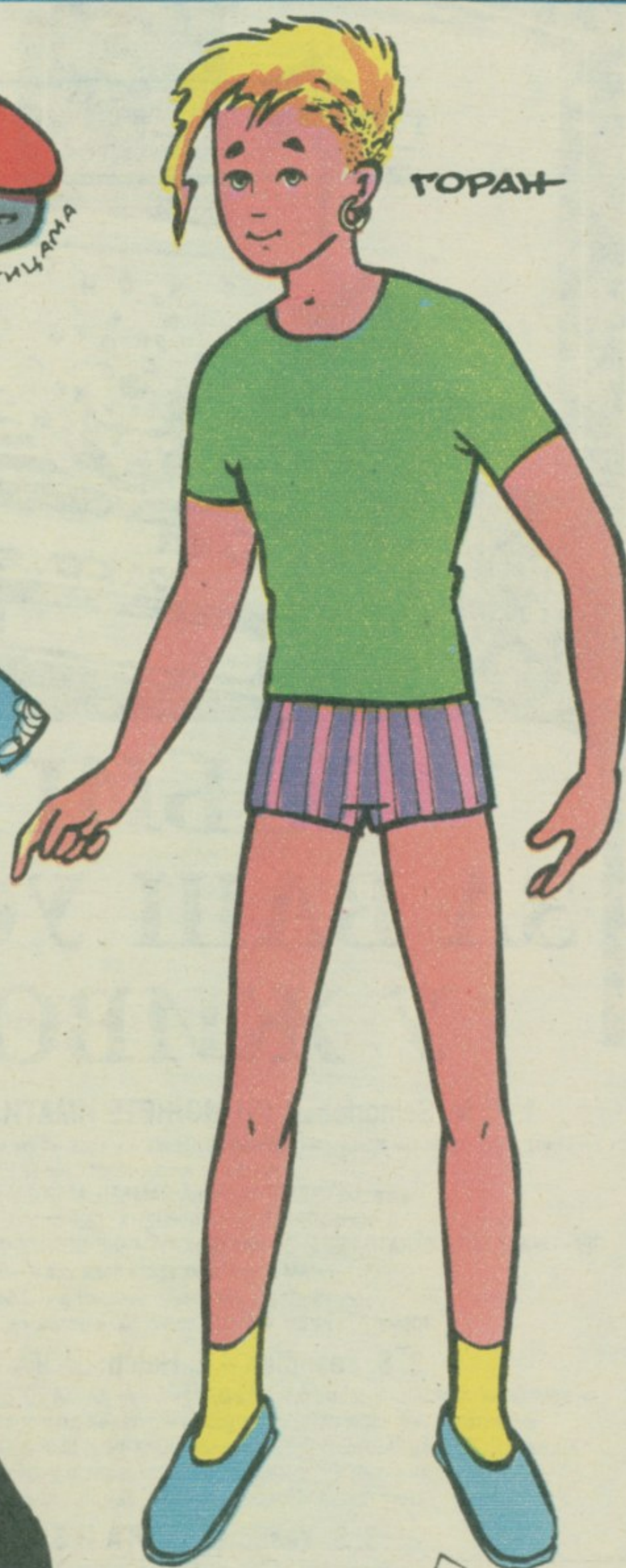
Виолета Сабо никада није била изведена пред суд: напосто су је пустили да чами у логору смрти. У пролеће 1945. док су савезничке армије све дубље продирале у Немачку, свега неколико недеља пре завршетка рата, Виолету су извели из њене бедне бараке, прислонили уза зид и стрељали. Посмртно је одликована Ђорђејевим крстом, највишим британским одликовањем за цивиле.

Илустровао: Брана Јовановић

В. Г.

ГОРАН И АНА У 1986.

КЊИГЕ ЗА ВАШ УСПЕХ У ЖИВОТУ

1. A. M. Semorie: „И ВИ МОЖЕТЕ ИМАТИ СУПЕРПАМЋЕЊЕ“

– VI изд. Програмирани приручник технике памћења и учења, којим можете вишеструко повећати своје памћење и способност учења.

I књига „МЕТОДЕ И ТЕХНИКА ПАМЋЕЊА“ (202 стране) дин. 1.500.–

II књига „ПРАКТИЧНА ПРИМЕНА“ (228 страна) дин. 1.500.–

ПРАКТИЧНЕ, ЛАКО СХВАТЉИВЕ И СВИМА ПРИСТУПАЧНЕ МЕТОДЕ БРЗОГ, ЛАКОГ И ТРАЈНОГ УЧЕЊА И ПАМЋЕЊА свих врста података и знања

Комплет (обе књиге заједно) дин. 2.500.–

Формат 17х24 цм, 430 стр., преко 150 илустрација, 15 самотестова.

2. S. Yesudian – E. Naich: „ЈОГА И СПОРТ“

– Комплетан, практичан и веома приступачан приручник ХАТХА ЈОГЕ древне и широм света потврђене јединствене уметности Истока за стицање и очување доброг здравља током целог живота.

Ко жели ДОБРО ЗДРАВЉЕ И ЛЕПУ ЛИНИЈУ, ПСИХИЧКИ МИР И СНАГУ треба да проучи ову веома распрострањену књигу преведену на 19 језика света у преко два милиона примерака.

Цена: дин. 1.500.– целни формат, 224 стр., преко 70 илустрација.

3. S. Yesudian: „ЈОГА И ЗДРАВЉЕ“

– Виши курс ХАТХА ЈОГЕ, наставак књиге „ЈОГА И СПОРТ“

Програмирани приручник примене најбољих метода Хатха јоге за сваку седмицу у години.

СПЕЦИЈАЛНИ РЕГИСТАР И ДИЈАГНОСТИЧКИ ИНДЕКС за преко 140 обољења омогућује ефикасну примену најбољих метода за поједине органе и обољења.

Цена: дин. 1.500.– целни формат, 221 стр., преко 250 илустрација.

Комплет (обе књиге „ЈОГА И СПОРТ“ и „ЈОГА И ЗДРАВЉЕ“ заједно) дин. 2.500.–

Све књиге су штампане латиницом на фином офсет папиру са корицама у више боја.

ГАРАНЦИЈА: Сваком незадовољном читаоцу наших књига одмах враћамо новац ако неоштећену књигу врати у року од пет дана након пријема.

Код испорука за иностранство зарачунавамо поштарину и паковање.

БИБЛИОТЕКА САЗНАЊА
НАРУЏБЕНИЦА – П. Заб. IV/86

1. СУПЕРПАМЋЕЊЕ	КОМ.
2. ЈОГА И СПОРТ	КОМ.
3. ЈОГА И ЗДРАВЉЕ	КОМ.

АДРЕСА НАРУЧИОЦА
(испунити читко ШТАМПАНИМ СЛОВИМА)

Име и презиме

Улица и број

Пошт. бр. и место

Књиге плаћате поузећем – поштару код преузимања.

Наручите на адресу: „ТЕХНИКА ПАМЋЕЊА“, 3-П. П. 20/70, 11031 БЕОГРАД.

10 × 10

ИЛИ ПРОНАЂИТЕ ГРЕШКУ

МИШЕВИ СУ У СУПИ

У свакој реченици је
погрешно по једно
слово.

1. Као прво, од ученика
се тражи да цртају равне
криве линије.

2. Владавина Карла IX
била је успешна, упркос
сељачким бувама које му
нису давале мира.

3. Не остављајте вози-
ло поред парка, јер ће га
парк однети.

4. У југословенским
фабрикама услови за рад
су много бољи и има више
блата.

Илустровао Димитрије Костић

5. Следеће питање од-
носи се на садржај Гунду-
лићевог „Ормана“.

6. Чим се кромпир по-
сади, треба га појести.

7. Немогуће је да сте
видели како по ресторани
трчи миш: ако мишева
има, они су у супи.

8. У разговору с дирек-
тором концертне агенције
славни пијаниста је обаћао
да ће да врати певачицу.

9. Кад бисте могли да
ми завирите у срце, виде-
ли бисте да сам мастан чо-
век.

10. Дописник мора бити
изузетно лажљив кад опи-
сује стање у свом региону.

РЕШЕЊЕ:

1. разне, 2. бувама, 3. на-
м, 4. алат, 5. Осма, 6.
пола, 7. рип, 8. прати,
9. немогуће, 10. лажљив.

Нема поузданих података да је баш Хенри Форд први почео купцима својих аутомобила да даје књижицу с упутствима за руковање, али се зна да је први јавно указао у какве руке доспева возило. На почетку приручника за обуку возача и поправку кола који је купац добијао уместо сервисне књижице од његове фирме стајало је:

„Не желећи да Вас вређамо, знамо да сте нестручњак без икаквог искуства с машинским уређајима. Зато Вас молимо да пажљиво прочитате и научите напамет упутство које прилажемо уз кола. Ако га ставите у касету за рукавице и заборавите на њега – живот Вам неће бити дуговечан!“

Старом лисцу Форду било је јасно да би нестручним руковањем долазило до кварова чак и хаварија возила. Последице би биле утисак о слабом квалитету, а рђав глас далеко се чује.

Успела подвала

Форд није шкртарио, па је власник поред новог возила и приручника добијао и 25 алатки. За њим су се повеле и остале фирме. Произвођач аутомобила „адлер“ је у текст упутства за руковање једног модела унео упозорење за још веће неспокојство:

„Не заборавите, возилом се и гине! Зато прочитајте упутство – није лепо бити покојник!“

Иако савременом човеку такве књиге-приручници, данас познате као сервисне, делују смешно оне су првих деценија овог века биле смртно озбиљне и сасвим у складу с техничким решењем возила и још скромнијим техничким знањем купца. Људи нису имали појма на ком принципу ради аутомобилски мотор, још мање шта је погонска смеша и како она настаје. Већина није умела ни точак да замени!

Књига упутства једног од Фордових модела носила је у заглављу и рекламну поруку која је постала хит у Сједињеним Америчким Државама. Наиме, да би продао што више кола, Форд је понудио свим штедишама новца намењеног куповини аутомобила да ће им одмах испоручити возило за уштеђену суму, а разлику до пуне цене наплатити кроз вишегодишњи кредит. Идеја је била сјајна, продаја је нагло порасла.

Конкурентске фирме је Фордов потез и те како погодио. Дуго су смишљале како да му доскоче. Најзад су се досетили. Пронашли су бистрог дечака од десет година који је од

НИЈЕ ЛЕПО БИТИ ПОКОЈНИК

НАШИ ХРАБРИ
ПРЕЦИ
АУТОМОБИЛИСТИ

прве схватио какву улогу треба да одигра. По инструкцијама конкуренције написао је Форду писмо:

„Чика Хенри, ја сам штедиша, али имам само 1 долар. Обећали сте да ћете сваком штедиши дати аутомобил, одржите обећање – дајте га и мени, остатак ће платити моји родитељи!“

Хенри Форд се одушевио писмом, али је у њему видео и добру рекламу за своју фирму. Одговорио је дечаку да дође по кола и понесе 1 долар. Малиша је дошао с родитељима. Форд је приредио свечаност. Позвани су новинари, стручни сарадници. Затим су дечака одвели у салон где су се цаклили модели које је Фордова фирма у то време склапала. Понуђено му је да бира. Малиша је неколико пута обишао све аутомобиле и на крају одмахнуо главом.

– Чика Хенри, нема овде аутомобила вредног мог долара!

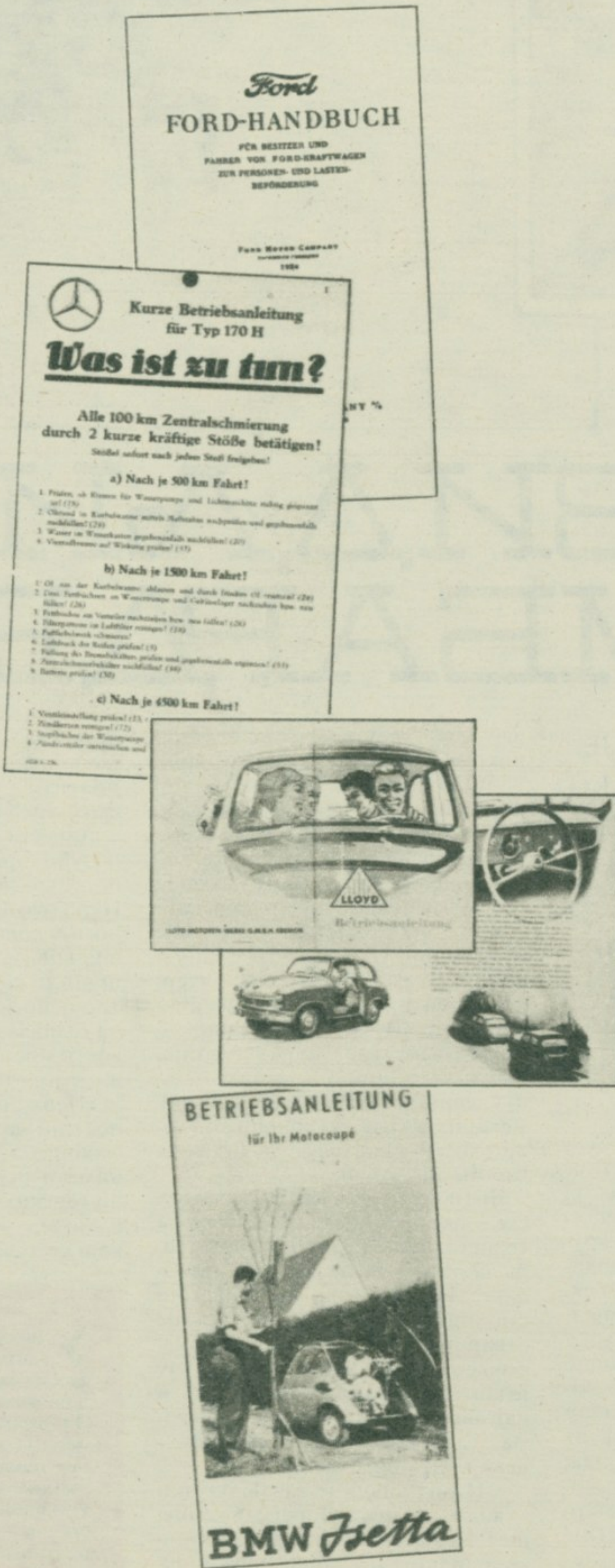
Рекао је оно чему је научен, али је Форд био згранут. Конференција је ликовала, а штампа објавила да Фордове аутомобиле неће чак и по цени од једног долара!

Душу треба одморити

Но, вратимо се сервисној књижици, односно књизи упутстава за руковање аутомобилом. Она је првих деценија овог века имала и до стотину страница. Другачије није могло да буде јер је управљање возилом и текуће одржавање проглашено „високом науком“. Одиста, на колима је све било компликовано – од управљача до точкова.

Поједини произвођачи су упознавали купце с возилом и упућивали у технику вожње и кроз питања и одговоре. Понекад их је било до 150. Рачунајући на потпуно незнање купца, произвођач веома доброг аутомобила „лојд“ је, из-

ПРВЕ СЕРВИСНЕ
КЊИЖИЦЕ КОЈЕ СУ
КУПЦИ ДОБИЈАЛИ УЗ
АУТОМОБИЛ БИЛЕ СУ
ЧИТАВ
МЕХАНИЧАРСКИ
ПРИРУЧНИК, ЧЕСТО И
СА
ОНЕСПОКОЈАВАЈУ-
ЋИМ УПОЗОРЕЊИМА.

међу осталог, питао и одговарао како се ставља и у ком смеру окреће кључ у контакт-брави. Мерцедес упозорава:

„Не палите шибицу ни на метар удаљености од бензина јер је ваздух засићен бензинском паром! Може Вам се догодити да постанете буктиња!“

Путеви су били у очајном стању и сасвим је разумљиво што су тада ионако незграпни аутомобили лако страдали. Пуцање гума на точковима, лом осовина, прегревање мотора, све су то биле свакодневне појаве. Зато су купци, поред алата, упутстава и резервног точка, обавезно добијали и резервну заптивку главе мотора!

Један произвођач аутомобила на необичан начин је истицао техничко знање купаца:

„Аутомобилиста који брзо гута километре није насилник него машиниста. Само такав човек зна да отклони квар јер се кварови и дешавају при брзој вожњи...“

Свака фирма хвалила је своја кола, али је било и таквих које се нису устручавале поруке да су мала кола намењена „малом“ човеку. Луксузне аутомобиле куповали су богаташи, а они су имали личног шофера – шталмајстора који је по правилу био механичар. Рачунајући на то, произвођачи скупочених аутомобила су давали знатно мању и тању књижицу. У њој се највише говорило о брисању прашине и полирању лака.

Обавезан први и други сервис возила, какав се данас обезбеђује купцу, није постојао. Куповином кола добијао се гарантни рок и у оквиру наведеног времена право да се бесплатно отклони квар. Радионица је било мало. Најгушћу мрежу радионица имала је фирма Адлер која је, додуше, пропала после другог светског рата.

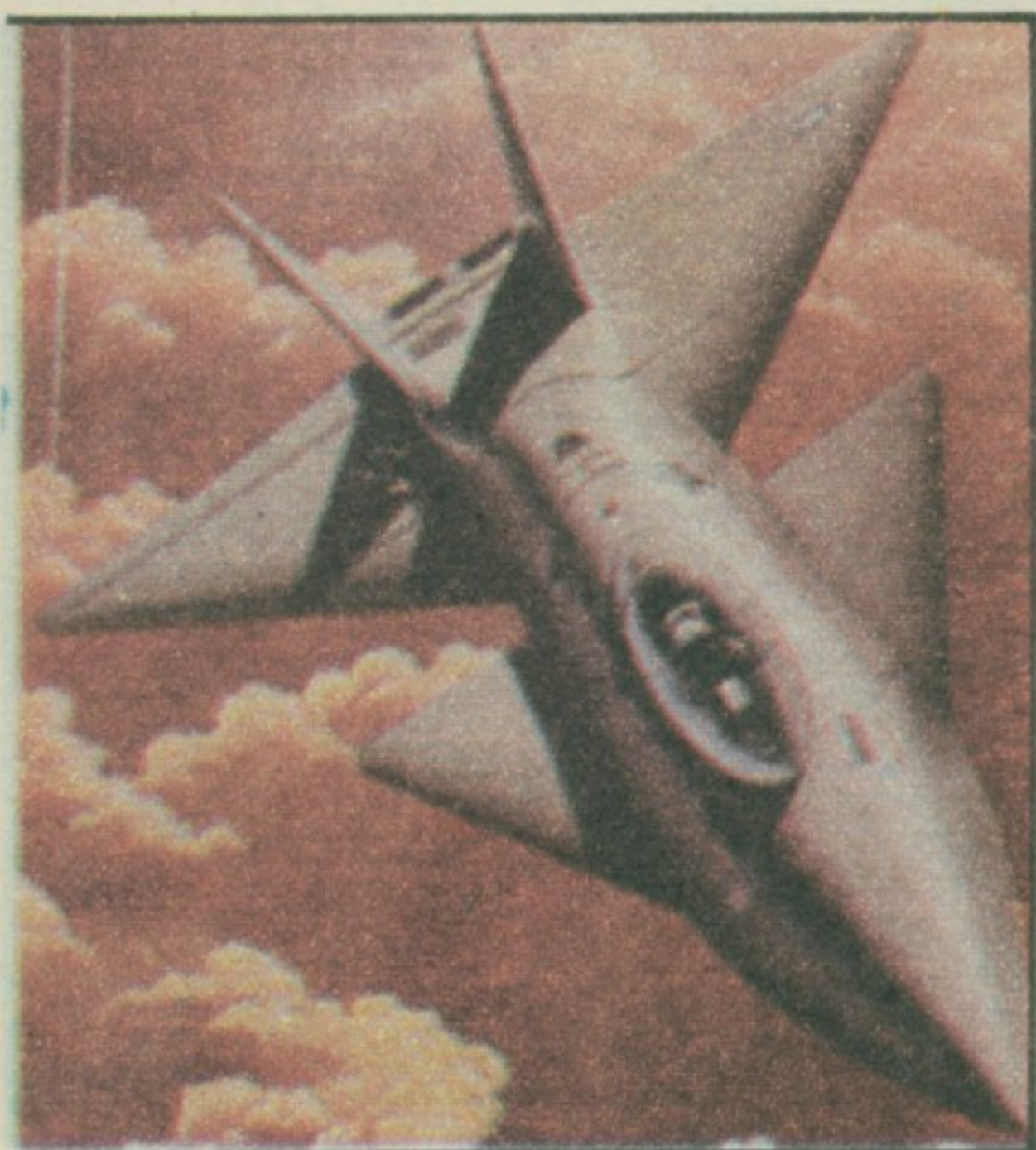
Чак и у послератном периоду управљање аутомобилом била је мала авантура. Неке земље забраниле су градњу путева с успоним већим од 5 степени да се аутомобили не би „мучили“. Фирма Опел, произишла 1898. из радионице Адама Опела који је склапао бицикле и шиваће машине, поручивала је 1954. године власницима чувене „опел олимпије“:

„Када се успентрате на врх брда, не гасите мотор аутомобила већ га оставите да неколико минута ради у месту. Мотор је душа возила, а душу треба одморити, тако и човек чини са својом!“

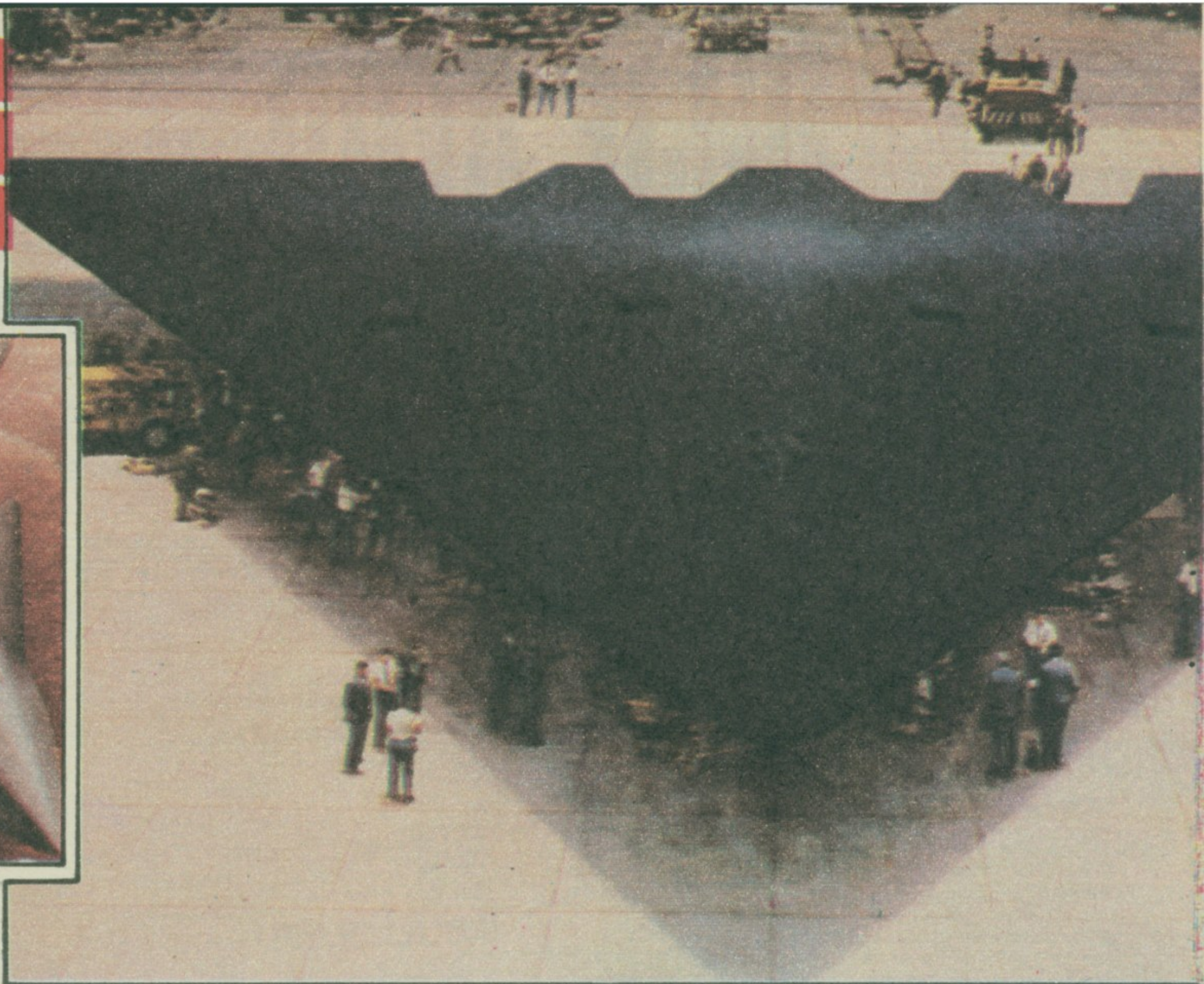
Правило важи и данас.

М. Тодоровић

ОПАСАН АМЕРИЧКИ ПРОЈЕКАТ

Звуча се да, осим бомбардера, Американци припремају и невидљивог ловца: локид F-19.

НЕВИДЉИВИ БОМБАРДЕР

**САН СВАКЕ ВОЈСКЕ ЈЕ
„НЕВИДЉИВОСТ” – АКО
НЕПРИЈАТЕЉ НЕ МОЖЕ
ДА ТЕ ВИДИ, НЕ МОЖЕ
НИ ДА ТЕ ПОГОДИ.
АМЕРИКАНЦИ ТРОШЕ
СИЛНЕ МИЛИЈАРДЕ
ДОЛАРА ДА ТАЈ САН
ПРЕТВОРЕ У СТВАРНОСТ
ПРЕ КРЈА 20. ВЕКА.**

Нуклеарни аларм тек што се огласио. Антене станица за стратешко осматрање, постављене на арктичком поларном кругу, прочешљавају небо сноповима микроталаса. Изненада, на екрану дуготаласног радара појављује се мрља – непријатељски бомбардер! Али, слика је сувише нејасна. Да би се непријатељ локализовао, прелази се на радар високе фреквенције. Монитор из необјашњивих разлога, не даје никакав сигнал.

Око пола сата касније шумар, који нема појма о чудноватом догађају на Северном полу, угле-

дао је на небу нешто што дотад нико није видео. „Огроман црни троугао, причао је касније, али није лично на неидентификован летећи објекат. Имао је звук као путнички авион и кретао се мање-више истом брзином као он.”

У међувремену „објекат” стиже изнад одређене тачке чије је координате добио од шпијунског сателита. То је база интерконтиненталних ракета. Радари који их штите не показују ништа. Тајанствена троугаона летелица испушта једну од својих осам нуклеарних бомби опремљену механизмом за активирање са задршком и удаљава се, невидљива као што је и дошла.

Бити невидљив сан је сваке војске – ако непријатељ не може да те види, не може ни да те погоди. А, да ли је могуће постати невидљив? Измишљени догађај који смо описали могао би да постане стварност ако Сједињене Америчке Државе успеју да реализују један од својих најсложенијих и најсавршенијих војних програма, такозвани Stealth Bomber – невидљиви бомбардер.

– Невидљив није тачан термин – каже генерал Лоренс Сканце, шеф Командних система америчке авијације и главни надзорник

пројекта. – Наш циљ је авион којег је тешко открити а још теже пратити садашњим електронским уређајима.

Августа 1980. године, обелодањујући програм Stealth Bomber, подсекретар за одбрану Вилем Пери дефинисао га је као „технологију која ће авионе учинити невидљивим за радаре”. Отад је прошло више од пет година и потрошено је пет милијарди долара само за проучавање остварљивости пројекта, а за 1987. одобрено је још шест милијарди.

„Невидљиви” авион још увек постоји само на цртежима, графикама, бескрајним прорачунима и огромној количини компјутерских симулација. Постоји и модел у природној величини који се чува у највећој тајности и

видели су га само највиши владини функционери.

Предстоји још много посла: проналажење идеалних материјала, проба у аеродинамичким тунелима, инструментација... Генерал Сканце ипак предвиђа да ће први прототип извести пробни лет током 1987. године, а прва серија бити испоручена 1991.

Какав ће облик имати? Процурела је информација да ће бити баш црни троугао, стручније речено летеће делта крило (што значи у облику великог грчког слова делта). Израда је поверена Нортроп корпорацији из Лос Анђелеса и то не случајно. Њен оснивач Џек Нортроп један је од првих конструктора авиона – летећег крила још 1941. године.

Чаробним премазом против радара

Авионом који лети може се ући у траг по звуку, може се видети голим оком или оптичким справама, може се открити инструментима са инфрацрвеним зрацима јер они показују топлоту коју испуштају мотори. Али

Упркос строгој тајности пројекта Stealth Bomber, сматра се да ће карактеристике невидљивог авиона да буду овакве: дужина 24 метра распон крила 48 метара; тежина (кад је празан) 180 тона; 4 турбореактора од по 15 тона потиска. Пилотска кабина, да је радар не би открио, увучена је у централни део троугла, а пилоти, којима ће током лета помагати све могуће електронске „очи”, служиће се, да би при маневрима узлетања и слетања видели писту, телекамерама смештеним у нос троугла. Уводници (кроз које ваздух улази у моторе) које, иначе, радар лако открива, смештени су на „леђима” авиона. Издувни гасови су заштићени системима који прикривају трагове топлоте. Најреволуционарија карактеристика за један атмосферски авион је што нема ни крилаца ни других спољних делова за контролу лета.

На основу података „процурелих“ с тајног места у Калифорнији где се рађа невидљиви бомбардер, претпоставља се да ће изгледати отприлике као на овом цртежу – огроман таман летећи троугао.

најпрецизније, чак и на великој удаљености, радаром.

Акустичко откривање помоћу аерофона више није у употреби због великих брзина млазњака. Да би се спречило оптичко проналажење авиона, одстрањује се и димни траг и примењује микријска боја, односно камуфлажа. Инфрацрвеним зрацима може да се доскочи постављањем нарочитих заклона за издувне гасове и „растварањем“ ужаленог млаза реактора хладним ваздухом.

Преостаје, као најпоузданије средство, радар. То је, у основи, систем који баца снап микроталаса и хвата таласе које одбијају препреке. Да би препрека постала невидљива на радару, довољно је не дозволити да се његови таласи одбијају.

Откад постоји радар, постоје и начини за његово ометање. То су у другом светском рату први урадили Немци: чим су сазнали да радар савезника као од шале откривају њихове подморнице, променили су облик и боју најистуренијих делова. Нова боја, мешавина гуме и угља, упијала је микроталасе радара и претварала их у топлоту. Тако су немачке подморнице постале невидљиве за савезничке радаре.

Са авионима је мало теже. Мада су „невидљиви“ премази испробани на шпијунским авиони-

ма локид U-2 и SR-71, незамисливо је поверити невидљивост бомбардера који носи нуклеарне бомбе „чаробном“ премазу. Осим тога, заштитни слој је тежак, а то је за сваку летелицу велика мана.

Решење летећег крила је чисто: оно нема правог трупа, нема репа, а ни осталих елемената који одбијају радарске микроталасе. Посматрано спреда, с моторима у дебљини запремине, ово крило потпуно је невидљиво. Али, да би било простора за пилоте, гориво, моторе и бомбе, летеће крило мора да има приличну дебљину, па максимална брзина једва може да буде надзвучна.

Осим тога, летеће крило одувек је имало тешкоћа са стабилношћу. Данас компјутер у авиону може да створи „вештачку“ стабилност, али је његово програмирање веома деликатно и сложено. То значи да невидљивом авиону предстоје дуги и опасни пробни летови.

Кроје га као одело

Stealth Bomber ће бити невидљив само посматран спреда. Уколико непријатељи имају радарске системе монтиране на авионима, лако ће из висине регистровати и још лакше погодити велики црни троугао. Због тога, да би се постигла потпуна невидљивост, треба употребити нарочите материјале. Моћ радара равна је нули ако материјал упија радиоталасе, то смо већ рекли.

Невидљиви бомбардер биће највећим делом начињен не од метала већ од синтетичких смола армираних влакнима угљеника. Ови „композитни“ материјали имају чврстину челика, а пет пута су лакши.

Али, и они имају недостатака на чијем се отклањању управо ради. Разликују се од метала највише по томе што нису изотропни, односно отпор им није свуда једнак – највећи је у правцу влакана армијуре, а минималан у свим другим правцима.

Да би се добио материјал равномерне отпорности, потребно је на посебан начин изукрштати слојеве угљеникових влакана и вештачку смолу. Тај посао није нимало једноставан и, по речима Пола Легејса, аеронаутичког инжењера из Масачусетског технолошког института, делови авиона морају да се кроје као одело а за то је, опет, потребно познавати интензитет и правац сила и много штошта.

На крају остаје питање вреди ли програм Stealth Bomber толико новача и труда. Критичари сматрају да ће то, у најбољем случају, бити спор авион, мале аутономије лета и силних техничких проблема. У најгорем, биће неупотребљив.

У сваком случају, неће полетети тако скоро а дотле ће и даље бити у употреби бомбардери наоружани крстарећим ракетама које, „злу не требало“, могу да се испале на непријатељску територију с „безбедне“ удаљености.

Свету остаје да се нада да ни они, ни будући невидљиви бомбардери, неће никада бити стварно употребљени. **Б. Дожић**

СИРОТИЊСКА МАЈКА

На једној покретној „радњи“ за чишћење шипела у њујоршкој Седмој авенији пише:

ЧИШЋЕЊЕ 2 ДОЛАРА. ЗА СИРОМАШНЕ ДОЛАР. ■

ГРОБ У КОСМОСУ

С обзиром на изузетност понуде није скупо: 3900 долара за путовање по Земљиној орбити! Једина зачкљаница је што заинтересовани претходно мора да умре.

Реч је о томе да за наведену суму долара предузете „Целестис“ из града Мелбурна на Флориди гарантује уредно паковање кондензованих посмртних остатака у капсуле величине ружа за усне и њихово слање у орбиту. Из разлога економске природе, капсуле ће у свемир одлетети заједничким бродом, али тек пошто се скупи предвиђени број од десет хиљада и триста астроруми. „Целестис“ је мислио на све, па ће породице тако моћи да виде како им, на висини од 3500 километара, изнад глава круже њихови вољени, јер ће сателитски маузолеј бити обложен златом и видљив кроз телескоп.

Лансирање првог свемирског погребног брода предвиђено је за почетак 1987. године. ■

ОБИЧНО ИЗБЕГАВАМ СВЕДОКЕ

У случају једног младича из Палерма оптуженог за крађу, судија није имао много посла. Пошто је саслушао оптужницу и неуверљиву завршну реч одбране, судија се обратио оптуженом:

– Па добро, имате ли ви нешто да кажете за себе? Где су вам сведоци? Није могуће да немате ни једног јединог сведока.

– Немам, поштовани судијо. Кад идем у крађу никад не водим са собом сведоке – гласно је одговор којим је случај дефинитивно решен. ■

(„Ђорнале ди Сибилина“)

РАЗВОД? ТРИ КОКОСА, ДВА ЛИМУНА

Проблем пошумљавања може да се реши и овако: ко год жели да се венча, разведе или поново склопи брак има да посади одговарајући број стабала. У области Серанг на индонезанском острву Јави то је закон. За склапање брака саде се две воћке, развод кошта пет, а поново склапање брака с истом особом три саднице. Закон је донесен како би се у земљи обезбедио примат Серанга у гајењу воћа. ■

ХИТ

ДИВАЈН - ЧУДО ОД ЧОВЕКА

КАКО ВИДИМ СВЕТ

ОН ЈЕ СВАКАКО НАЈЧУДНИЈЕ СТВОРЕЊЕ КОЈЕ СЕ ИКАДА ПОЈАВИЛО НА РОК СЦЕНИ. ЊЕГОВО КОСТИМИРАЊЕ У ЖЕНУ, ВИШЕ НЕГО ПРЕТЕРАНА ТЕЛЕСНА ТЕЖИНА, ТОЛИКО ЈЕ ШОКАНТНО ДА МНОГИ ВЕРУЈУ ДА ЈЕ, У НАЈМАЊУ РУКУ, ЛУДАК. А ОН ЈЕ ТИХ И ПОВУЧЕН ЧОВЕК КОЈИ ЖИВИ У ЈЕДНОМ СЕОЦЕТУ СА СВОЈА ДВА ПСА. И ВОДИ ВАС НА КРАТКО ПУТОВАЊЕ ОКО СВЕТА. ДИВАЈН (DIVINE) КАЖЕ:

Америка

Одрастао сам у једном предграђу Њујорка и од најранијег детињства волео дрвеће, траву, природу уопште. Кад сам се преселио на Менхетн, пуних шест година живео сам у стану из ког сам видео само цигле суседне зграде. Ипак, место ми је у потпуности одговарало, све док нисам добио два пса. Због њих сам се преселио ван града, своју кућу у Вудстоку и зовем „Псећа кућа“ јер су они ту много више од мене. Чак су се толико обезобразили да и мој базен за купање користе много више од мене.

Хонгконг

Тамо сам био врло кратко пошто сам имао само два концерта, али ми је и то било довољ-

но да понешто схватим. Публика је тамо врло пријемчива, али потпуно различита од оне у Европи или Енглеској на пример. Највећу реакцију изазивале су неке „ружне“ речи које се мени, на жалост, понекад омакну са бине. Али та реакција је и мени самом била чудна. Ти људи су врло лепо васпитани, а кад чују нешто непристојно, грохотом се смеју, као да су чули најбољи виц на свету.

Доста сам завирио у радње са одећом које су заиста лепе, као и ствари у њима, али проблем је у томе што је све толико јефтино и привлачно да на крају нисам ништа купио, осим неколико поклона за породицу. Приметио сам да ми се породица, уколико донесем поклоне са неког путовања, много више радује него ако дођем празних руку. Занимљиво.

Ибица

Запамтио сам то место по једном врло лепом клубу у ком сам наступао. Простор је огроман и у њега може да стане око пет хиљада људи, а у средини је базен који излази из пода. Иначе, сви Шпанци које сам упознао су људи склони превасходно забави. Ваљда још увек покушавају да надокнаде све оно што нису имали за време Франкове диктатуре.

Аустралија

Чини ми се да је то земља врло слична Америци. Па ипак, ни ја, као рођени Американац, нисам знао шта треба да очекујем у тој земљи коју сам дуго замишљао као место где људи ходају са ногама окренутим ка небу.

Сећам се да сам био гост једног телевизијског шоу програма. Дошао сам обучен онако како се облачим кад нисам на бини, а то је изгледало савршено нормално. Ту се нашао неки тип који је био такође гост тог шоуа и који је био врло непријатељски расположен према мени. Непрестано ме провоцирао тврдећи како сам ја у приватном животу луд као што изгледам на позорници. У почетку сам покушавао да му на леп начин објасним да бих, да је он у праву, одавно био у затвору или лудници, али ми никако није успевало да га убедим. Био је толико агресиван да је на крају покушао и да се побије са мном. На крају сам га избегао и отишао. Сутра су све новине писале како сам лепо васпитан и нормалан човек. Резултат је био феноменалан. Чак су и моје плоче почеле много боље да се продају.

Енглеска

Заљубио сам се у ту земљу још 1977. године кад сам је први пут посетио. У Енглеској сам имао највећи концерт. Било је то прошле године. Енглези су се много ослободили од 1977. године. Онда тешко да би ико дошао да ме гледа. Ваљда су за ових осам година људи успели да схвате да не уједам. Штавише, никада то нисам чинио.

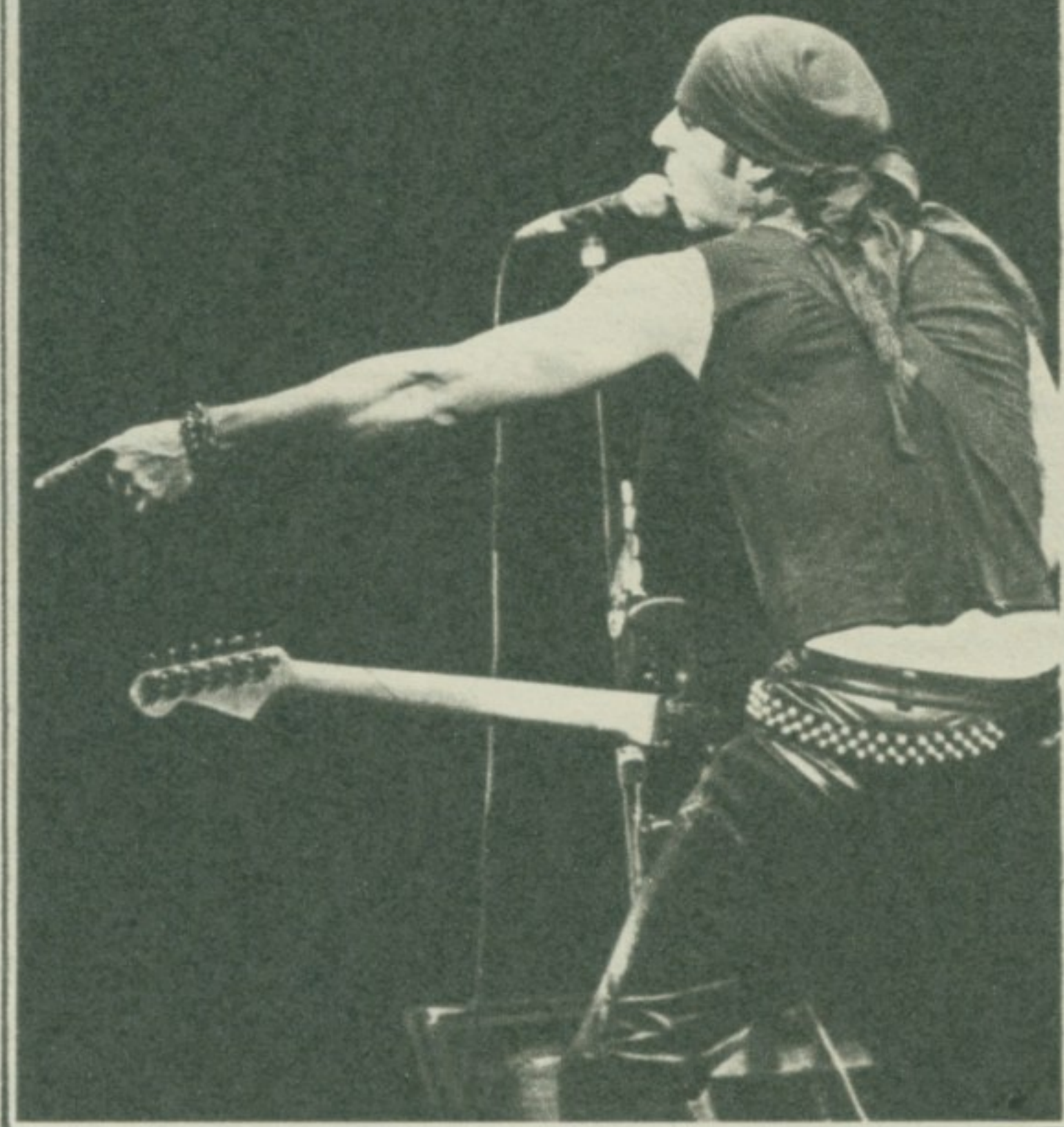

РОК ПРОТИВ АПАРТХЕЈДА

Вероватно сте већ чули да је бивши гитариста пратеће групе Бруса Спрингстина, Стив Ван Зант (Steve Van Zandt) организовао снимање сингла „Град сунца“ („Sun city“), и албума, на којима су учествовале многе највеће рок звезде, а од којих је сав приход намењен борби против апартхејда.

Сада се, пошто је први део акције успео, спрема и концерт. Стив Ван Зант који, по узору на Гелдофа, сам ради већину послова око организације, најављује да ће концерт бити одржан у САД уз учешће Бруса Спрингстина, „Ју ту“ („U 2“), Боба Дилена и других познатих музичара. Планиран је, али засада не и договорен ТВ пренос за цео свет, као што је био случај и са „Лајв Ејд“ концертима.

КОНЦЕРТИ

ПОВРАТАК

ФРЕМПТОН СЕ ВРАТИО ЖИВ

Гитариста Питер Фремpton (Peter Frampton), својевремено један од најпопуларнијих гитариста у рок музици и аутор најпродаванијег живог албума свих времена – „Фремpton Камз Елајв“ („Frampton Comes Alive“), вратио се на сцену после пуних пет година одсуства.

Почео је, истина, сасвим скромно, сингл „Лажући“ („Lying“) је дебитовао на 97. месту британске топ-листе, али ни то није лоше, с обзиром на чињеницу да Фремpton није имао хит још од 1979. године, што је више него довољно да се и успешнији од најуспешнијих забораве. Шта ће се овог пута догодити са Фремптоном видећемо. Албум „Премониши“ („Premonition“) изашао је пре неколико дана.

РЕКОРДИ

ЧОВЕК КОЈИ ОБАРА

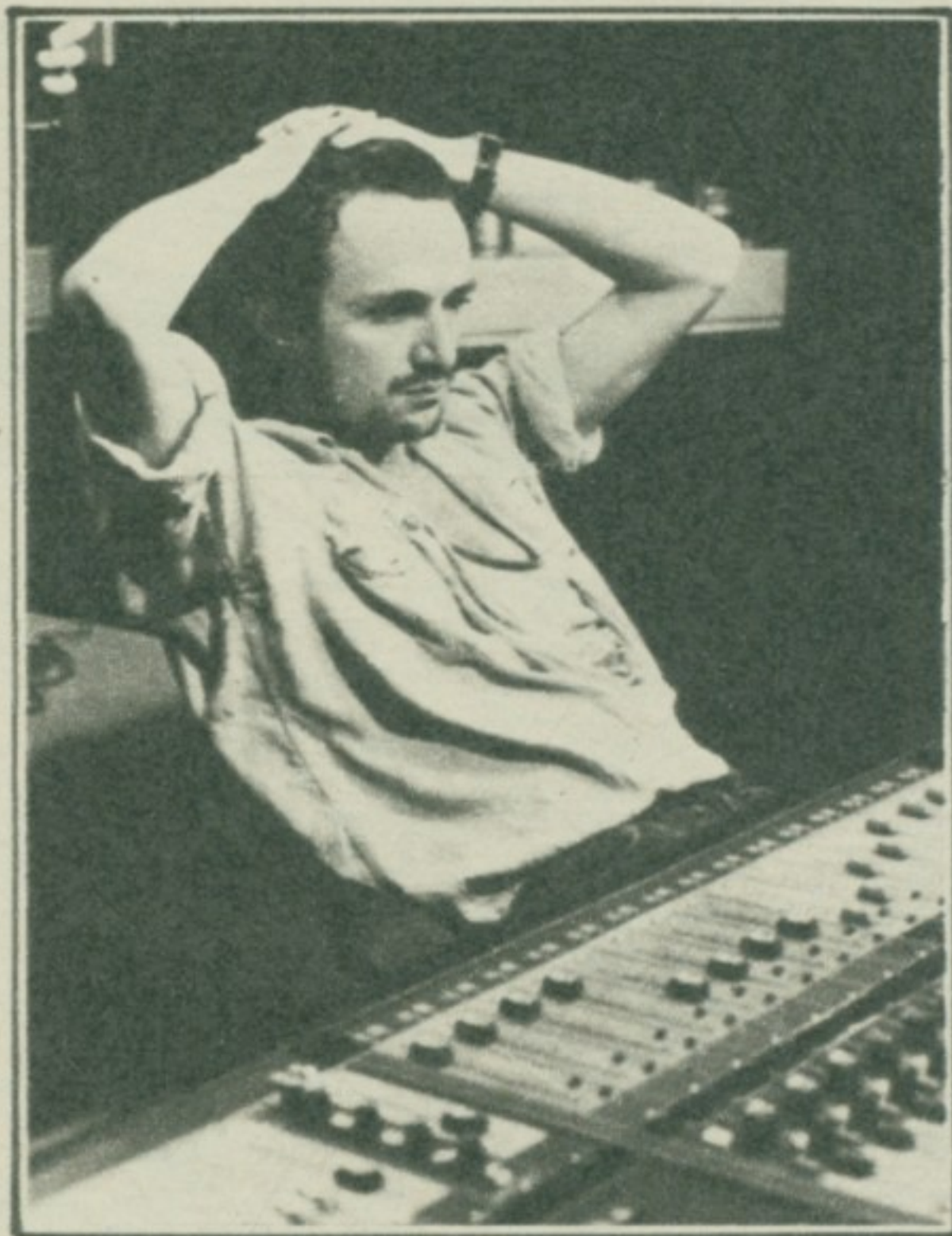
Човек који обара све постојеће рекорде и измишља нове, зове се Брус Спрингстин. Сингл „Мој родни град“ („My Hometown“) скинут са албума „Рођен у САД“ („Born In The USA“) његов је седми сингл са исте плоче који се пласирао међу првих десет на америчкој топ листи. Тиме је Спрингстин изједначио рекорд који је држао Мајкл Џексон са седам синглова међу првих десет скинутих са албума „Трилер“. Трка се наставља.

ТРАЖИЛИ СТЕ ПЕСМУ

НЕ ПЛАЧИ

*Ријечи, ријечи
само ријечи
и комад љубоморе у зраку
као да ме гледа огледало
дах га мути
и бистри, са мало среће
могли би и разбити
чаролију*

*не плачи
ево, ту сам
кријеш очи
као глиб испод ноката
на брзину
мало поравнавао чаршафе
и средиш шминку
поправиш косу
и већ изгледа као да прије мене
овдје никог није
ни било*

*и не плачи
Закуни се у нешто
прећути, слажи ми
затвори за мном врата
и више не плачи
не плачи*

*Смрде ријечи
смрде ријечи
рукав инвалида на вјетру
говориш врелим уснама
гладне ријечи
и осјећам
нема наде
никад више неће ни смрзнути ни отећи
и не плачи
Закуни се у нешто
прећути, слажи ми
затвори врата за мном
и више не плачи
не плачи
ооо, не плачи*

Текст: Горан Бреговић; изводи: Бијело дугме.

Под шатором, постављеним усред изложеног центра компаније „Санофи“, вруће је и загушљиво. За говорницом професор Роџер Галемин, директор Салковог института и добитник Нобелове награде за 1977, казује о својим истраживањима хормона раста. Професор је пореклом из Француске, иначе натурализован Американац. Предавање сваки час прекида питањем: „Како се то каже на француском?“

Јер, само енглески (да кажемо – амерички) и јапански су службени језици биотехнологије, те технике будућности, која сеже од овладавања ферментације до манипулације генетског инжењеринга, технологија које се заснивају на индустријском искоришћавању особина микроорганизама и ћелијских култура.

Према једном конгресном извештају, објављеном крајем 1984, америчка савезна влада је само прошле године наменила за биотехнолошка истраживања 511 милиона долара. Ситница у поређе-

њости сваке ћелије. Пре него што смо подробније упознали ту „програмирану“ информацију ћелија латили смо се прекрајања програма и ћелијама дали посебне задатке. Тиме се бави молекуларна биологија, а нарочито генетски инжењеринг уз помоћ два основна оружја: електронског микроскопа и компјутера.

Развој на том подручју је вртоглав и садашњост већ пружа руку будућности. Биотехнологија значи истовремено нове производе и нове процесе. Производи су спектакуларни: аспартам, некалорично средство за заслађивање које намеравају, с оне стране Атлантика, да додају и жвакаћим гумама; мање сочан парадајз (фирма Кембел гаји га за сопствену супу); пиво без калорија (понудиће га америчка пивара Лабат); бакетријско средство за одгушење водоводних цеви (америчка компанија Генекс, бави се генетским инжење-

љака са великим приносима већ предмет новог светског конфликта. Амерички гиганти се у борби за ово светско тржиште, вредно 25 милијарди долара, ослањају прејезно на генетски инжењеринг. Прва индустријска револуција заснивала се на угљу, док ће се наредна темељити на пољопривредним производима. Класична подела тржишта мења се преко ноћи: у Јапану су многа предузећа, специјализована за агро-прехранбenu индустрију, постала произвођачи фармацеутских производа („Меиџи Сеико“, произвођач чоколаде, данас нуди антибиотике, а „Сантори“, фирма позната по производњи вискија, све се више окреће микробској синтези интерферона гама).

У САД су свемогући произвођачи кукуруза угрозили шећеране и фабрике слаткиша и све више

БАКТЕРИЈЕ – нови робови будућности

њу са приватним сектором: хемијски гигант Монсанта је за 150 милиона долара изградио биолошки истраживачки центар и само 1984. утрошио за „био“ 190 милиона долара. И у Јапану влада слична грозница: истраживања ове врсте су на националном приоритетном списку и улагања у њих расту просечно по стопи од 20 одсто годишње. Изазов је већ прихватило 157 јапанских фирми и јапанска индустрија је у тај сектор инвестирала стотине милиона долара.

Ипак, САД обављају неких 50 одсто свих истраживања ове врсте у свету. Јапан 25 одсто, док на све остале западноевропске отпада остатак. Француска, на пример, заостаје за Јапаном неких пет година, а за Американцима чак читаву деценију. Каква су уопште правила те игре и одакле таква „био“ грозница?

Јагоде из епрувете

Као што се то често дешава у младим индустријама, специјалисти још нису успели да пронађу заједничку дефиницију. „Био“ технологија живота обухвата све делатности повезане са бактеријама и ћелијским културама. Ферментацију човек већ дуго познаје, иако је научно објаснио тек Пастер: без ње не би било нарастања теста, варења пива, кисељења купуса и зрења сира. И ензими нису више само хиперактивне беланчевине које изазивају хемијске операције у ћелијама: још од шездесетих година незаменљиви су у производњи детерџената.

А генетски инжењеринг је плод открића Британаца Вотсона и Крика који су 1953. године објаснили структуру молекула ADN, кодиране наследне основе у унутраш-

рингом, развила је специјалну бактерију која просто прождире власи косе због којих најчешће долази до загушења водоводних и канализационих цеви; ту је и бактерија коју „Рено“ користи за „чишћење“ моторног уља...

Све те живе микрофабрике, у којима дан и ноћ раде микроорганизми, изазиваће праву револуцију у производњи најразличитијих материја.

Америчка компанија „Амген“ је, примера ради, у производњу индига још 1983. упрегла коли бацил, бактеријску „девојку за све“ *Escherichia coli*. Овај „плави ген“ могао би да постави наглавачке читаву индустрију боја, слично као што су синтетичке боје западнемачке фирме „Бајер“ истиснуле са тржишта природне боје. Примери се множе исто тако брзо као и саме бактерије: овде их гаје да би излучиле бакар из руде која је изувише сиромашна за класичну експлоатацију, тамо их „дресирају“ да производе метан или излучују нафту, на неком трећем месту претварају вуну у несагорљиву материју.

Вихор у чаши кока-коле

У лабораторијама мењају генетске основе биљака: 50 одсто јагода које нуди западно тржиште сазри на стабљикама „зачетим“ у епрувети; слично се узгаја и анис, каранфилић, руже. Тешко је предвидети колико ће милијарди долара вредети ово тржиште на прагу новог миленијума, али више нема сумње да ће пољопривреда, прехранбена индустрија, фармацеутска индустрија, медицина, хемија и енергетика доживети дубоке промене.

У пољопривреди је гајење би-

проду на подручје хемије. Почела је права трка међу произвођачима семена, који покушавају да генетским поступцима одгаје пшеницу и кукуруз отпорне на разне утицаје, па и инсекте. Произвођачи инсектицида у паници почињу да се баве производњом семена, како би фармерима понудили врсту жита отпорну на њихове токсичне материје?!

Укратко, у светској привреди почело је ново дељење карата. Ускоро ће бити угрожене и петролејске компаније, јер биохемијска истраживања воде у смеру нових „биогорива“ која неће бити само јевтина већ ће имати и неке друге предности пред класичним горивом.

Речит пример је „вихор у чаши кока-коле“ који је избио прошлог лета у САД. Наиме, америчко удружење произвођача шећера кренуло је у велику рекламну битку против произвођача фамозног напитка. Узрок кампање, која ће ове године стајати произвођаче шећера два милиона долара: у обичној кока-коли нема више шећера, већ га је заменила изотлукоза (сируп за заслађивање на бази кукуруза), док „дијетна“ варијанта, названа дијет-коук садржи аспартам (синтетички шећер на бази две аминокиселине, чак 200 пута слађи од обичног шећера, а америчко здравствено удружење оценило га је као нешкодљив).

„Чудотворни“ лекови

Чарке почињу на још једном фронту, у производњи „чудотворних“ лекова. Генетски инжењеринг, моноклонска антитела... оружја су све бројнија. Генетски инжењеринг је у почетку изазивао страх а данас су лекови произведени на овај начин нешто сасвим свакидашње.

ВОЈСКА

МИКРООРГАНИЗМЕ

ДАНАС

ВЕЋ

КОРИСТЕ

ДА

БИ

ОТПУШИЛИ

КАНАЛИЗАЦИОНЕ

ЦЕВИ,

ПРОЧИСТИЛИ

УЉЕ

У

МОТОРУ,

ПРАВИЛИ

ИНДИГО,

ИЗДВОЈИЛИ

ВИШЕ

БАКРА

ИЗ

РУДЕ

ИЛИ

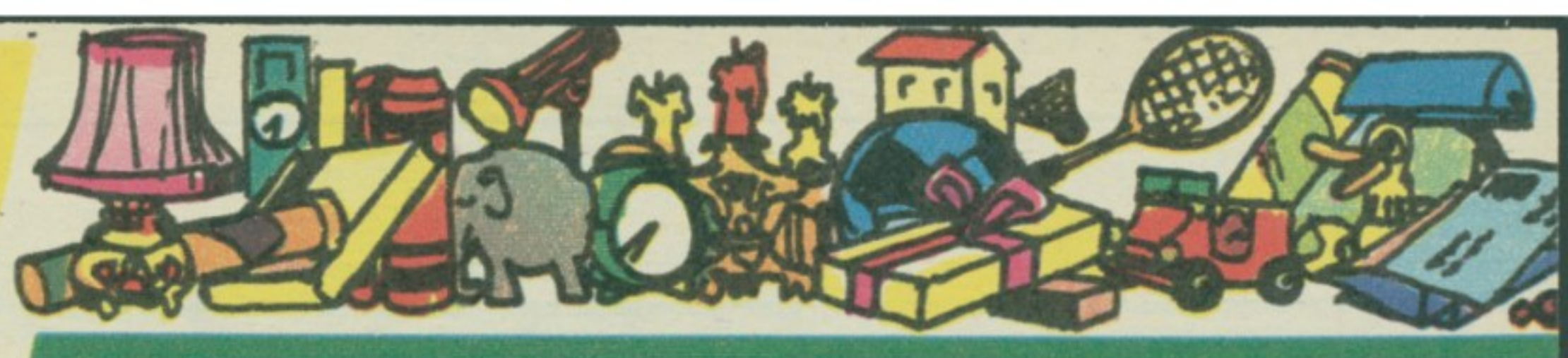
ПРОИЗВЕЛИ

ЈАГОДЕ

У

ЕПРУВЕТИ.

Замисао је привлачна: упрегнути у производњу лекова „бактеријске робове“. Прву такву материју

M. LI.

Илустровао Зоран Петканић Петко

ВРЕМЕ РОБОТА

ШИНЧИ ХОШИ

Шеф одељења појављивао се на послу сваког дана тачно у девет. Никада није каснио. Никада није губио време на доконо ћаскање, седео је и одмах почињао да ради.

Прегледао би пошту која се налазила на његовом столу, одвојио важне од неважних порука и посвећивао се стварима које су захтевале његову пажњу. Онда би прочитао извештаје својих подређених службеника, документа која су му послали из других одељења, одобрио их или одбацио. То му је испуњавало читаво преподне.

Већину послеподнева проводио је

на седницама. Биле су то седнице шефова појединих одељења, седнице комитета за нове производе, седнице комитета за разраду Пројекта број 62, и тако даље. Током тих седница директор одсека би му се понекад обратио:

– Хеј, имате ли неку добру идеју за наш нови програм?

– Па, ја... – почињао би шеф одељења и давао неку врсту одговора, али никада нешто што би импресионирао. Никакве идеје које обарају с ногу нису му падале на ум. Онда би се јавио било који од осталих шефова и рекао да има идеју коју би волео да изложи. Обично би то био неки добар предлог. Предлози нашег шефа оде-

љења ретко су када усвајани. Последња тога била је да је он најдуже био шеф одељења не добијајући никакво унапређење. С друге стране, никада није враћен у ниже звање, зато што никада није починио неку озбиљнију грешку.

Ето, ствари су тако стајале. Али он се никада није жалио, нити гунђао. И једино такво понашање било је исправно. Уосталом, шта би му користило да се жали и гунђа?

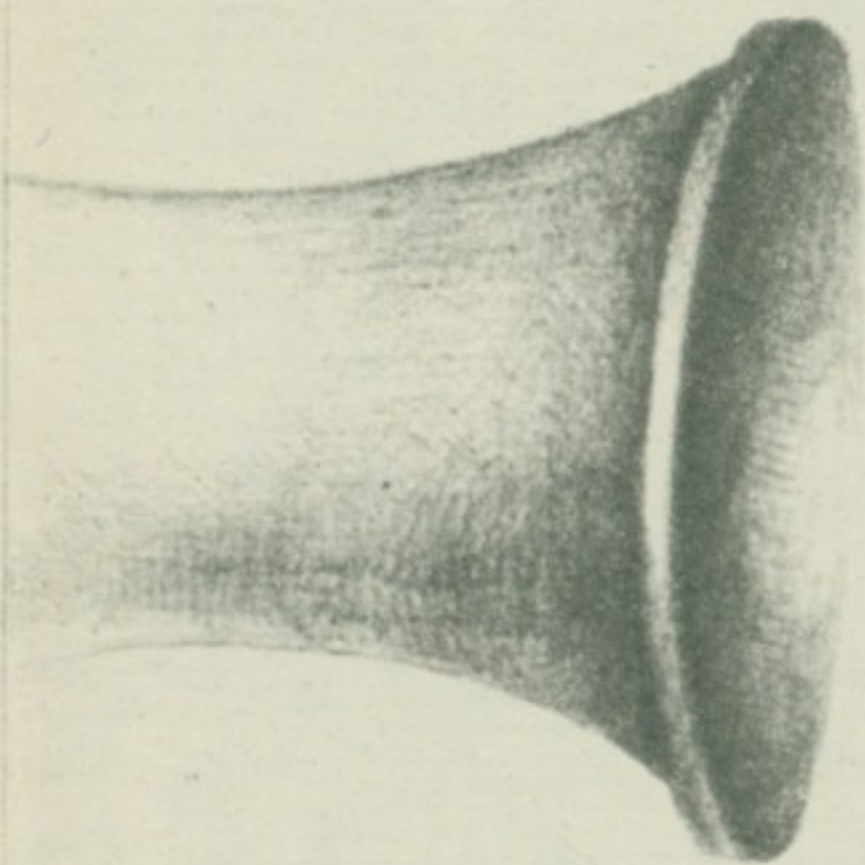
Поверљиви и неповерљиви

У пет поподне поспремнио би свој сто и кренуо кући. Увек је одлазио право кући, никада се нигде није задржавао.

– Стигао сам! – викнуо би, отварајући врата.

Господин Н је излазио из своје собе да га поздрави, говорећи: – Јеси ли имао напоран дан? – Затим би Н отворио један мали поклопац на леђима шефа одељења и ставио унутра мало уља за подмазивање. Јер наш шеф одељења био је Н-ов робот. Његове црте лица и телесна грађа били су практично идентични са Н-овим.

Илустровао Михаил Токовић Тикало

њавао је Н озбиљно. – Променио сам кола у његовом електронском мозгу, повећао ефикасност његове меморије, покушао сам да га учиним бољим од робота које имају остали момци.

– Знам да ти је тешко – сложила се она – али покушај да учиниш све што је у твојој моћи. Наша ћерка је већ стасала за удају.

– Да, знам.

Трудећи се да испуни наде своје породице Н је остајао на ногама до касно у ноћ, мозгајући о роботовим унутрашњим механизмима.

Сваког јутра, жена га је будила: – Време је да устанеш, мили.

Посебно издање

Пошто би послао робота на посао, одлазио је у своју радну собу и настављао проучавање. Имао је читаву гомилу књига које је морао да прочита. Једна од њих је имала наслов „Како неки робот може да напредује у служби брже од других“? Изучавао је ту књигу, мада се питао шта ће се догодити ако и сви други људи то учине и покушају да побољшају своје сопствене роботе у смислу савета које је она препоручивала. Није било никакве гаранције да ће, ако је не чита, његов робот заостати. И зато је присиљавао себе да је чита.

Морао је, исто тако, да чита књиге „Како дати вашем роботу чврстину карактера“ и „Начини да побољшате креативност вашег робота“. А постојала је и једна која се звала „Болести средовечности и њихово лечење“. У њој су се налазила упутства за благовремено откривање и лечење кварова код робота који су застаревали.

– Ох, како завидим онима који су самостални и раде само за себе – промрмља Н, дижући поглед са своје књиге. – Али сада је сувише касно да се преквалификујем. Морао бих са студијама кренути од самог почетка да ремоделирам мог робота и прешаљујем га на неку самосталну професију као што су адвокати, писци или модни креатори. Али, чак и кад бих успео да изведем ту промену – тешио се Н – чињеница је да и та запослења имају мноштво тешкоћа.

Н поче да прелистава „Како дати вашем роботу способност да се вешто изражава на седницама“. Изгледала је толико тешка да је осећао да никада неће бити кадар да је савлада, мада се трудио свим својим бићем.

– Ја напросто нисам ни за шта – уздахнуо је.

Одлучио је да направи малу кафе-паузу и отишао у кухињу. Жена и ћерка отишле су у куповину. На кухињском столу је лежала књига коју је читала његова жена – „Техника којом можете навести ваше мужеве да праве боље роботе“.

Онда му се поглед задржа на једном часопису који је очигледно ту оставила његова ћерка. На корицама је крупним словима био исписан наслов: „Посебно издање: Како изабрати и удати се за мушкарце који имају способност да праве најбоље роботе“.

У ствари, сви који су радили у фирми били су роботи. Потчињени службеници нашег шефа, његове колеге, виши шефови, па чак и председник компаније – Све су то били роботи. Време када су људска бића лично одлазила на рад припадало је далекој прошлости.

Тог дана, нехајно одевен у спортску кошуљу, Н је пућкао на своју лулу док је, као и толико пута раније, брисао робота комадом неке тканине. Мада је овај сваког јутра одашљан чист на посао, током дана на њега би се нахватала прљавштина. Онда би Н дрегледао роботов механизам, поправио делове који су били оштећени и проверио да ли је дошло време да његов акумулатор напуну струјом.

– Како је данас било у предузећу? – упутао је Н, обављајући ове мале послове.

– Имали смо седницу, али опет моја идеја није прихваћена.

– До врага! Изгледа да ћу морати малчице да изменим кола у твојем електронском мозгу.

– Молим вас, учините то. А данас је био дан исплате. Овде је ваш коверат.

Н узе коверат од робота не проверавајући га – роботима се могло прећутно веровати. Пошао је да га однесе у задњи део куће и чуо како његова жена позива:

– Данас је била исплата, зар не, мили?

– Да, ево новца.

Жена узе коверат с платом који јој је Н пружио и пажљиво провери његов садржај – мужевима се не може прећутно веровати. Али, мада је његова плата била нетакнута, она ипак није изгледала много задовољна.

– Волела бих да напредујеш у служби – пожалила се. – Робот нашег првог суседа већ је постао главни шеф. Осећам се страшно понижена.

– Де, де, не говори тако. Знаш и сама да упорно учим настојећи да пронађем неки начин којим бих побољшао способности нашег робота.

– Па, овај, то је тачно...

– Стално га побољшавам – објаш-

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

(АТЛЕТСКЕ ДИСЦИПЛИНЕ)

1	б	и	с	т	р	и	ц	а		8	о	с	а	н
12	а	м	а	р	е	л	а		13	с	у	т	р	а
14	м	е	к	и	н			15	р	а	т	и	к	
17	а	н	о	м	а	л	и	ф	а		19	т	а	т
21	в	е	н				22	б	е	к	о	р		е
23	к	и	т	а			26	м	в	а	н	л	е	т
29	с	р				30	а	к	а		31	а	л	р
32	м	с	т	и	т	и				35	б	р	з	а
37	е	к	о	к	у	г	а	л		38	а			о
39	к	о	м	о	р	а			40	и	с	ц	и	о
44	а	в	а	л	а			45	о	т	и	л	и	м
46	а	т	и	н	и	м	у	а		48	а	з	у	т
49	о	т	а	к			50	н	и	в	о		и	д
53	и	ц	з	а	р	а			54	о	б	у	т	а

ВОДОРАВНО: 1) Река у Србији, лева притока Лима. 8) једноцифрен број. 12) врста вишње. 13) сутрашњи дан. 14) дукат, златник (стр.). 15) борац. 17) одступање од правила. 19) наш народни херој. Павле. 21) иницијали презимена и имена великог енглеског научника. 22) певачки глас. 23) тим. 26) наш сликар. Љубо. 29) скраћеница за својеручно. 30) лука у Израелу. 31) ваздух (лат.). 32) попиту до краја. 35) брз ток воде, брзица. 37) врста атлетске дисциплине (слика 1). 39) собица, просторија. 40) наш композитор. Бајић. 44) планина у Србији, код Београда. 45) скинути нешто гулећи. 46) агина жена. 48) најјача карта. 49) један родитељ. 50) површина воде, водостај. 52) име глумице Лупино. 53) жичана железница. 54) ципелар.

УСПРАВНО: 1) врста атлетске дисциплине (слика 2). 2) списак имена. 3) врста одеће. 4) утроба брода. 5) име наше филмске и позоришне глумице Улмански. 6) знак за илинијум. 7) радник на царини. 8) скраћеница за: Организација уједињених нација. 9) врста атлетске дисциплине (слика 3). 10) Нојева лађа. 11) аутомобилска ознака за Макарску. 13) дуго употребљавана, времешна. 16) савезна држава у САД. 18) аутомобилска ознака за Лесковац. 20) направа за грејање, фуруна. 24) помагач. 25) кола без сопственог погона. 27) источњачка лула. 28) римска богиња срибе. 30) опера Ђузепе Вердија. 33) кујући направити. 34) Туранска низија. 36) произвођач корита. 38) бедно, бескарактерно. 41) аутомобилска ознака за Суботицу. 42) наш глумац. Љуба. 43) са те стране. 45) мушки родитељи, очеви (краће). 47) наша индустрија нафте. 49) иницијали нашег песника („Цицибан“). 51) велика сибирска река.

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

ВОДОРАВНО: 1) Панонка. 8) Јонке. 13) Амадеус Моцарт. 15) УР. 16) Јозеф Хајдн. 17) немален. 19) ар. 20) оа. 21) оливин. 22) Книн. в. 24) Тит. 25) машиница. 28) инат. 30) Партизан. 31) ћириш. 33) картон. 34) СМ (Симо Матавуљ). 35) ак. 37) наивац. 39) скрама. 40) ту. и. р. 41) ток. 42) пучист. 45) СТ. 46) анемичан. 48) „Роки“. 50) колутит. 51) јадац. 52) Агата. 53) елегја.

Sarabon

čvrsti voćni
bomboni

Sarabon
Ribizla

Sarabon
Orange

filled fruit candy
tvrđi punjeni bombon

Poslovno-tehnička saradnja
Zora – Otto Hänsel GMBH
RO Kondita, OOUR Zora
tvornica čokolade
i kondita Sarajevo

У КРАЈУ ГДЕ ЈОШ ЖИВЕ ЛЕГЕНДЕ

ГОРОМ ЈАШЕ СТРАШНА ОЉА

**ДОК СЕ НИЈЕ ЈАВИО
ЧУВЕНИ МЕГДАНЦИЈА
ПРОКОП, НИКО СЕ
НИЈЕ УСУЂИВАО ДА
СЕ УСПРОТИВИ
ЗУЛУМУ НЕПОЗНАТЕ
ЖЕНЕ. КРВАВИ
ДВОБОЈ ЖЕНЕ И –
МУШКАРЦА.**

Стасита, лепа и чудесно снажна, Оља се једног давног пролећа изненада, ко зна одакле, појави на силном ату којег је могла да укроти само она. Пратила је свита од пет девојка, веома сличних њиховој господарици. Не протече много времена, а та тајанствена жена у гвозденом оклопу постаде страх и трепет недалеко од места где подиже логор. У смирају дана људи су је са зебњом гледали како, попут

виле, поносно јаше врхом брда на разиграном белцу, док јој се дуга, плава коса вијори на поветарцу. Какво ли зло смишља за сутрашњи дан, питали су се забринуте. И назваше тај огољени брег на обронцима планине Плавац, изнад данашњег села Лубница, недалеко од Иванграда – Ољино брдо. А предање о моћној зулумћарки остаде у овом планинском крају до наших дана. Овде се и данас за наочиту, отреситу и храбру жену каже: „Види је, права Оља!“

Закон је мој мач

Чим је дошла на Плавац, капетаница Оља, како је народ назва, одмах позове к себи све мушкарце из околних села и заповеднички им се обрати громким гласом:

– Олошу мушки, ја сам Оља и добро запамтите то име! Ово су моје друге. Ко од вас не буде испуњавао

моје жеље и повиновао мојим захтевима, овим мачем скинућу му главу. Од данас, па док мене буде воља, ја ћу да господарим и вашим животима и овим крајем. На ово брдо мушка нога не сме да крочи: смакнућу сваког ко се приближи мом логору!

Тако је говорио овај џин од жене у сјајном оклопу, с копљем у руци и мачем о појасу.

Запрепашћени чудом невиђеним да жене господаре мушкарцима и још им смрћу прете, људи се кућама вратише забринуте. Неки су сматрали да је све то шала обесних жена због чега би им требало батинама показати ко је једини и неприкосновени господар. Разумнији и смиренији уверише их да с непознатом Ољом сигурно нема шале. Према њој мора да се поступа мудро и пажљиво, јер глава може лако да одлети с рамена.

Већ сутрадан шест ратоборних жена наметнуше тежак данак: сви мушкарци морали су, по избору, да доносе храну и за њих и за њихове сјајне коње. Опустеше куће, завлада глад. Неко предложи да се ноћу, крадом, оружјем удари на њихов логор, али одмах одусташе: не пристоји мушкарцима да уби-

јају жене, и то мучки, на препад. Приповеда се да је неки Грубан желео да испита истинитост Ољиних претњи па се надмено обратио самозваној господарици. Међутим, несрећни Грубан није стигао ни да каже све што је наумио, а Ољин мач муњевито се спустио на његов врат...

Копље из женске руке

Како он погибе, у народу завлада силан страх. Оља и њене другарице и даље су свакодневно узимале харач, измишљајући све разноврсније жеље.

У то време у Лубницама је живео извесни Прокоп, велики јунак и мегданџија на гласу. Житељи су се уздали још само у њега, његову храброст и оружје. И да би ослободио народ мука невиђених он смело изиђе пред Ољу и понуди јој мегдан, иако је било нечувено да дође до двобоја између жене и мушкарца.

На заравни испод Ољиног брда окупи се много

света. Дошли су житељи и из најудаљенијих планинских забити, јер су харач морали да доносе и они. Сад су нестрпљиво чекали мегдан, надајући се да је злој владавини омрзнуте Оље најзад дошао крај.

Али, све се одиграло веома брзо и разочарење је било огромно: двобој није честито ни почео, а храбри Прокоп већ је непокретно лежао у локви крви: господарица га је стреловито пробала копљем већ у првом налету. Падје још једна, и то најсмелија мушка глава.

Победивши Прокопа, Оља се још више осили. Њене жеље више нису могле да се испуњавају, завлада потпуно безнађе, и људи, гладни и немоћни, напустише огњишта и повукоше се високо у горска беспућа где Ољине слуге нису могле да их нађу.

Кад села опустеше, разбесни се господарица Оља. Свакодневно би палила понеку од напуштених кућа, а затим би, јурећи љутито на коњу врхом брда, гледала како пламен гута домове. Жарила је и палила до јесени, а кад је све претворила у згаришта, одјаха незнано далеко, изненада као што је и дошла у пролеће.

Вративши се пред зиму на згаришта бивших кућа сељаци затекоше на хрпту злогласног брда широку стазу угажену копитама шест белих коња на којима је јахало шест плавих жена. Иако више није било ни Оље ни њених пратиља, остао је велики страх који се временом преточио у легенду.

Понегде у овом крају несташну децу још плаше да ће да дође страшна и немилосрдна Оља.

Забележио: Иван Лончар

Илустровао Брана Јовановић

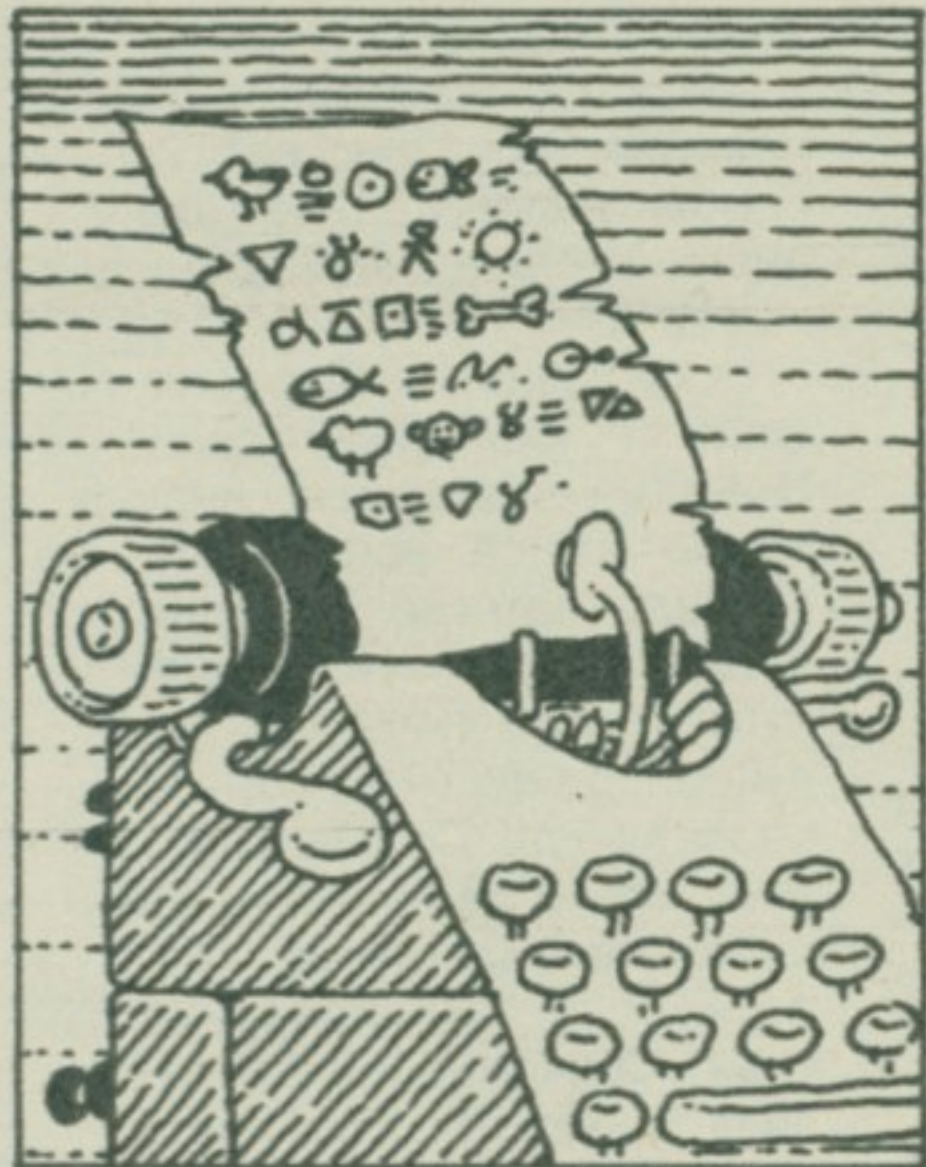

ЧУКУНБАБА ПИСАЋЕ МАШИНЕ

Данашњи свет тешко може да се замисли без писаће машине. Зато ме занима ко је и када изумео ову справу.

МИЛАН КОВАЧЕВИЋ
Македонска 39
18400 Прокупље

Хиљадама људи који данас пишу слова писаћом машином име Енглеза Хенрија Мила не значи готово ништа. Али, тај човек је још

1714, дакле пре 272 године, патентирао прву писаћу машину. Међутим, овај изум никада се није појавио у такозваној серијској производњи. Тек 1829. године извесни Вилијам Берт, Американац, заштитио је законом свој патент назван „типограф“. Тај прототип писаће машине, њена чукумбаба, више не постоји...

Неколико година касније, тачније 1833, Француз Ксавије Прожен измислио је машину с покретним полугама за свако слово. По овом може да се закључи да је стварање писаће машине дело више људи, коме је сваки од њих дао свој допринос.

Године 1843. Американац Чарлс Тербер патентирао је машину на којој су полуге са словима биле поређане око месинганог точка који се окретао. Тај точак би се руком обрнуо на жељено слово, а

мастилом премазана дирка ударила би по хартији која се налази испод ње. Међутим, цео тај поступак био је сувише спор, због чега ова машина није била практична.

Још један корак напред представљала је 1856. године машина која се заснивала на принципу укруг поређаних шипки са словима, која су остављала отиске на истом средишту. Такве су и писаће машине које данас користимо.

Прва практична писаћа машина, која је могла да се израђује у већим количинама, била је производ тројице америчких проналазача. То су Кристофер Шоулс, Самјуел Соул и Карлос Глиден. Они су усавршили своју машину 1873. године, тако да је могла да буде пуштена у продају.

Код те машине хартија се стављала око гуменог ваљка. Сем тога, она је имала и мастиљаву траку, два покретна калема на које се та трака наизменично намотавала и покретно постоље, што значи све особине савремене писаће машине.

Нарано, временом се ова чудесна справа све више усавршавала тако да данас постоје мале, такозване „портабл“ машине, затим нечујне, електричне и сл.

КЉУЧА НА МИНУС 195Ц!

Како се добија течни ваздух?

ЗЛАТКО ИВАНОВСКИ
Методија Митеског 12/7
91000 Скопје

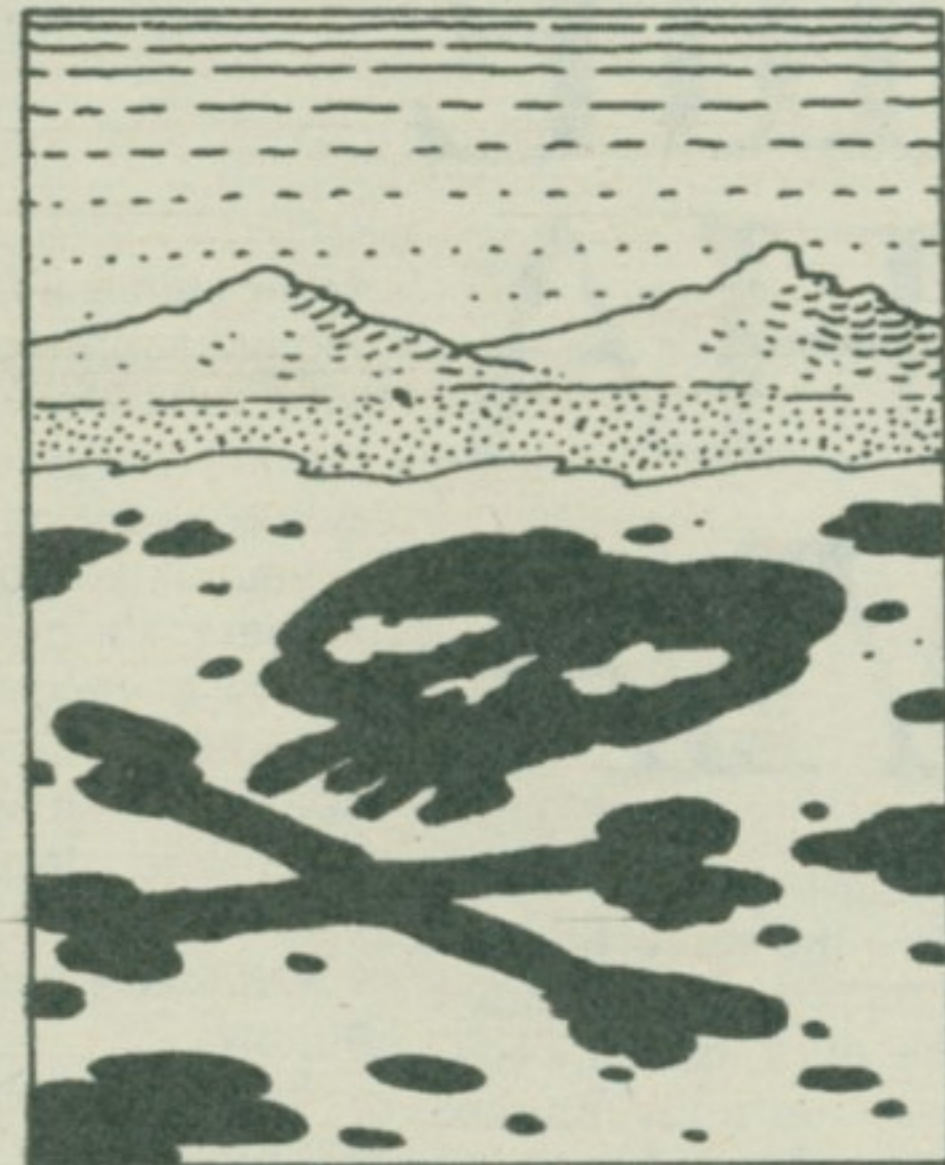
Течни ваздух добија се на такозваној критичној температури од 140°C и под притиском од 39 атмосфера. Технички се добија сабијањем ваздуха на 200 атмосфера, а затим ширењем које изазива хлађење, при чему ваздух прелази у течно стање. Ова необична течност кључа на минус 195°C! Из ње се фракционом дестилацијом добија деведесет пет постотни кисеоник који се употребљава за техничке сврхе. У смеши са угљеним прахом течни ваздух служи као врло јак експлозив, а користи се и као средство за хлађење.

МОРЕ БЕЗ ЖИВОТА

Да ли је тачно да је Мртво море своје име добило по томе што у њему нема животињског света?

АДМИР ОМЕРАГИЋ
Хасана Бркића 51
74400 Дервента

Овај необичан назив заиста необичном мору дали су још стари грчки писци, и то сасвим оправдано: у Мртвом мору нема ни једне животињске врсте! Истина, река

Јордан, која се улива у њега, доноси рибе али оне угину чим уплове у беживотну воду мора.

Мртво море је, у ствари, велико, уско слано језеро. Дугачко је 75, а широко од 5 до 17 километара. Има најнижи ниво на свету, око 400 метара испод површине Средоземног мора. Јужни део је веома плитак, док дубина на северу износи око 400 метара.

Пре више милиона година, Мртво море се налазило на преко 400 метара већој висини него данас и имало је виши ниво од Средоземног мора. Међутим, настао је врло дуг сушни период и огромна количина воде из њега је испарила, тако да се оно постепено спуштало на ниво који има данас. Из њега не истиче ни једна река, док се у њега са севера улива река Јордан, као и многе речице са околних брда. Ово море воду губи само испаравањем, али оно је тако снажно да због тога у њему ос-

таје велика концентрација минерала као што су со, поташа, магнезијум, хлор и бром. Зато је оно најсланије море на свету, шест пута сланије од океана. Јер, вода океана садржи од 4 до 6 процената соли, док у Мртвом мору има од 23 до 25 одсто соли! У њему је толико минерала да су пливачу глава и рамена увек изнад воде. Али, иако у себи нема живота, Мртво море је за живот и те како корисно: од поташе која се из њега вади прави се драгоцено вештачко ђубриво.

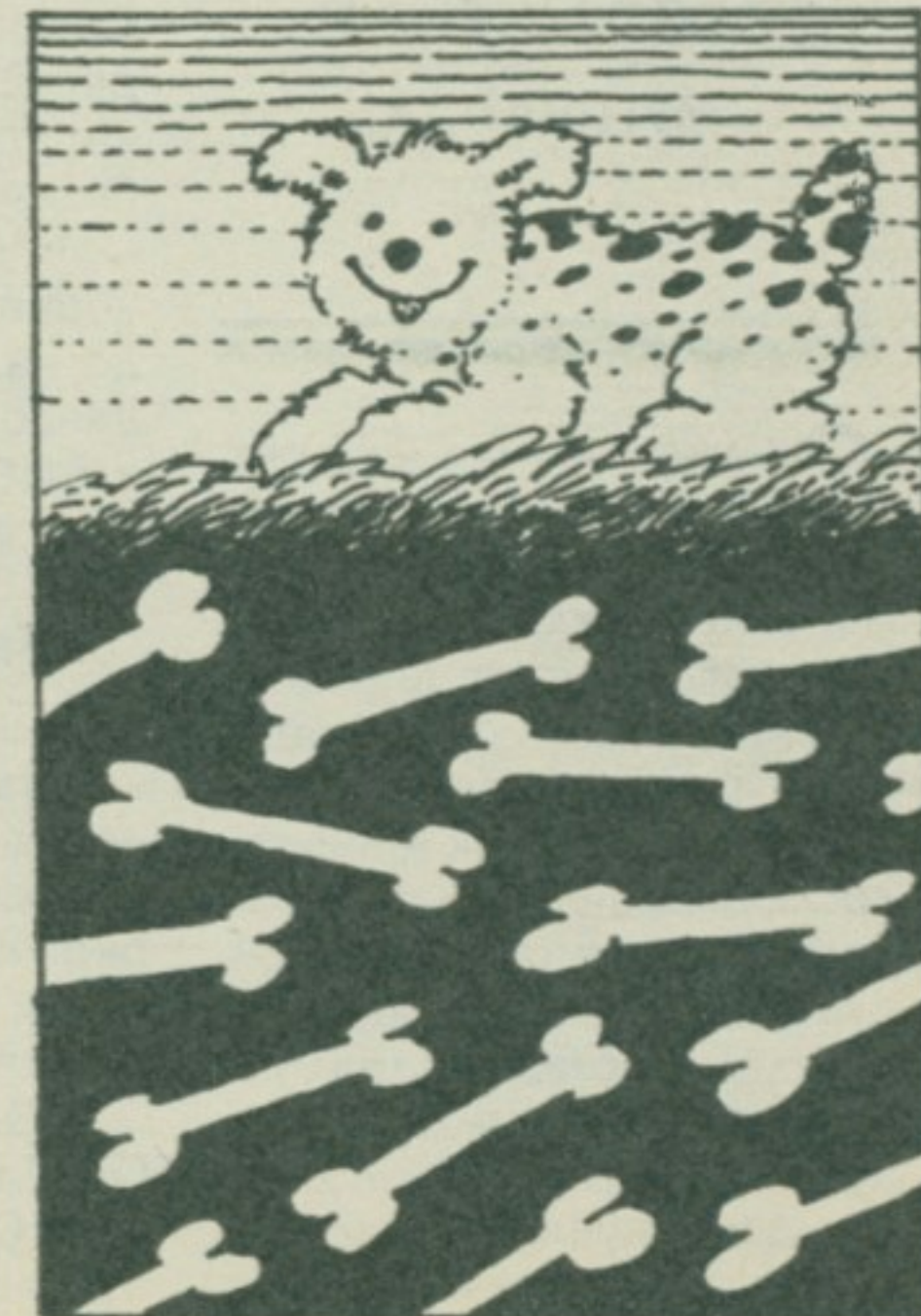
ПСЕЋЕ РАДОСТИ – ЗАКОПАНЕ КОСТИ

Имам пса, први пут у животу, и приметио сам да он често у башти закопава кости које му дамо. Зашто то ради?

МИОДРАГ ВУКИЋЕВИЋ
62371 Трбоње

Пас је постао први човек пре више хиљада година, у време када су нашом планетом тумарали динозавски мамути, а људи живели у пећинама. Међутим, иако је од тада до данас протекло много времена, пас је још сачувао неке навике које су у непосредној вези са навикама његових дивљих предака. Мада изгледа веома чудно, научници још нису поуздано утврдили порекло домаћег пса, онако тачно као што нам је познато порекло коња. По неким, пре много година пси су настали укрштањем вукова и шакала. Други, опет, сматрају да су неки пси директни потомци вукова, шакала, којота, па чак и лисица. Претпоставља се да је најсигурнија хипотеза по којој су данашњи пси морали да имају једног заједничког прадавног претка.

Одатле и потиче појава да су многе животиње задржале неке навике које им сада ничему не служе, али које су морале да буду пресудне за њихове претке. Те навике, или нагони, нису се изгубиле, иако је отада прошло више хиљада година.

Први број Политикиног забавника изашао је 28. фебруара 1939. године

Директор НО „ПОЛИТИКА“
Александар Бачковић
В. Д. руководиоца ООУР-а Издања за младе „Политикин забавник“
Влада Булатовић Вић

Главни и одговорни уредник
Влада Булатовић Вић

Заменик главног и одговорног уредника

Зефирино Граси

ИЗДАВАЧКИ САВЕТ

Сима Беговић, Бранка Булатовић, Милојко Боковић, Љубинка Буровић, Љиљана Златковић, Милан Илијин, Милован Кљајић, Нада Михаиловић, Душан Петровић (председник), Драгољуб Петровић, Радован Поповић, Зора Продановић, Радомир Ристић (заменик), Верица Смиљанић. Чланови Савета из Редакције: Влада Булатовић Вић, Зефирино Граси, Соња Јашовић, Мирјана Маринковић и Петар Милатовић.

РЕДАКЦИЈА:

Диего Варагић, Радана Весовић, Олга Вукадиновић, Душан Глушац, Бојана Дожић-Стојковић, Светлана Ивановић, Мина Илић, Соња Јашовић (графичко-технички уредник), Мирјана Крстуловић, Иван Лончар, Мирјана Маринковић (уредник стрипа), Иванка Милединовић, Петар Милатовић, Вера Милићевић, Весна Минић, Ненад Мирковић, Зора Меденица, Нада Невајдић, Вито Недељковић, Биљана Орловић, Љубомир Патригић, Зоран Петканић, Радоје Савић, Весна Софреновић, Војислав Станковић, Недељка Сташић, Даринка Тодоровић, Миланко Тодоровић, Милош Томић и Бранислава Црнобарковић.

СЕКРЕТАРИЈАТ:

Јованка Војводић, Олгица Стаменић и Зорица Филиповић.

Издаје и штампа НО „ПОЛИТИКА“ – ООУР Издања за младе „ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК“, Македонска 29, 11001 Београд. Поштански факс 124. Телефони: секретаријат 324-471, редакција 324-483, техничка редакција 325-620, централа 324-191 и 325-761. Рукописи, фотографије и цртежи се не враћају. Огласна агенција: Мандонска 35/1, тел. 322-711. На основу мишљења Републичког секретаријата за културу СР Србије, број 413-2973-02 од 22. I 1973. године не плаћа се порез на промет.

Цена једног примерка 150 динара

ПРЕТПЛАТА ЗА НАШУ ЗЕМЉУ:
Тромесечна 1.656,00 динара, полугодична 3.312,00 динара, годишња 6.624,00 динара

ПРЕТПЛАТА ЗА ИНОСТРАНСТВО:
Тромесечна 3.312,00 динара, полугодична 6.624,00 динара, годишња 13.248,00 динара

Претплата се врши на жиро-рачун број 60801-601-29728 уз обавезну назнаку НО „Политика“ ООУР „Продаја“ – претплата на лист „ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК“

ПРЕТПЛАТА ЗА ИНОСТРАНСТВО У СТРАНОЈ ВАЛУТИ
ГОДИШЊА:

САД \$ 42.-
СР НЕМАЧКА ДМ 93.-
ШВЕДСКА Шкр. 299.-
ФРАНЦУСКА Ффр. 285.-
ШВАЈЦАРСКА Шфр. 79.-

Уплате из иностранства слати на дебитни рачун НО „Политика“ код „ИНВЕСТБАНКЕ“ – Београд, на рачун број 60811-620-63-257300-00054 уз обавезну назнаку ПРЕТПЛАТА НА ЛИСТ „ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК“

За штампање овог броја Забавника одговоран: Миланко Весовић, руководиоца ООУР-а „Дубока штампа“.

Насловна страна
НЕНАД МИЛИЋЕВИЋ

ТРАЖИМО

ПРИЈАТЕЉЕ

Кармен Матић, Бистришка цеста 26 Шмарца, 61240 Каменик – има 10 година, сакупља значке, папирнате лутке и постере.

Едуард Шоштарић, Ваздухопловна војна гимназија Ја „Маршал Тито“, 88000 Мостар – воли музику, спорт и филм.

Романа Чевнилогар, Кап. Михевица 58, 65280 Идрија – има 12 година, воли музику, сакупља постере.

Маријана Ракић, Дубљанска 17/а, 11000 Београд – има 12 година, воли музику, сакупља постере страних певача.

Нина Бешлин, Петра Драпшина 59, 54326 Дарда – има 11 година, сакупља постере.

Јован Јанковић, Омладинских бригада 59/42, 11070 Нови Београд – има 13 година, воли спорт, моторе и музику, сакупља значке, постере и привеске.

Наташа Поповић, Лука 179, 58355 Опузен – има 15 година, воли музику, сакупља постере, марке и разгледнице.

Инес Лончарић, Божидара Ације 6/2, 71000 Сарајево – има 14 година, воли музику, спорт и дописивање.

Драгана Вукобратовић, Вјенац VI СУК-а 101, 54000 Осиек – има 13 година, сакупља постере.

Када и данас видимо пса како закопава кости, можемо да претпоставимо да његовог претка није човек некада довољно хранио. Стога је нагон за самоодржањем приморавао пса да кости закопа, као што свој плен често закопају или сакрију хијена, медвед и неке друге животиње.

ШТА ЈЕ НА КРАЈУ?

Поздрављам вашу намеру да на овим страницама штампате и понеку добру песму, или стих.

Да ли бисте могли да објавите ове стихове Душка Радовића: Шта је на крају среде? Четвртак А шта – на крају четвртка? Петак На крају свих крајева?

Увек је један нови почетак.

Крајеви се потроше,

почеци увек трају.

Почетак – ето шта је на крају!

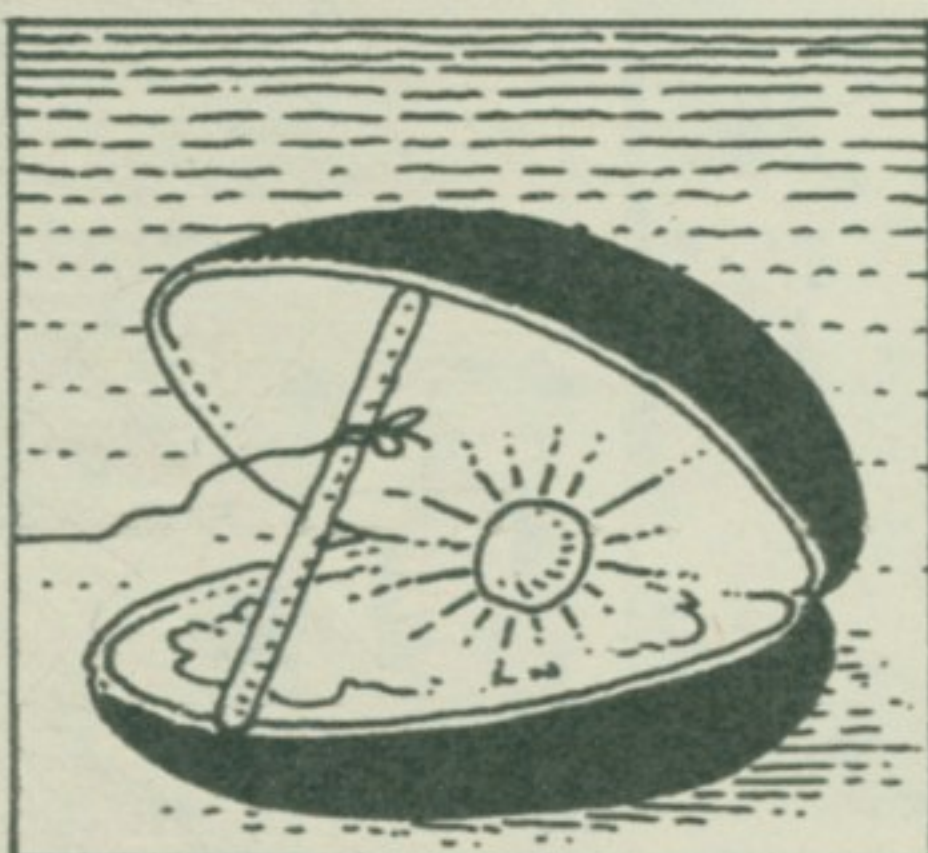
Ружа из Мостара

СИТАН БИСЕР – ВЕЛИКА ТАЈНА

Знам да охридски бисери нису прави бисери, али не знам од чега се и како праве.

НЕВЕНКА МАТИЋ
Подгорачка 16
54000 Осиек

Охридски бисер, који у ствари и није бисер, сав је у знаку тајне. Начин прављења ових белх, сјајних перли и листића донео је у Охрид пре шест деценија извесни Јова Субановић, наводно пореклом Рус и ту загонетку поверио

пријатељу Николи Филеву чија се породица и данас бави израдом бисера. Међутим, ускоро је Јова Субановић умро на тајанствен начин, насилном смрћу, како су утврдили лекари.

Данас се зна само толико да се овај накит прави од крљушти рибе плашнице која живи у Охридском језеру. Међутим, како се спрема специјална емулзија од ових крљушти – знају само они који праве бисере. Та тајна се преноси с колена на колена и љубоморно чува.

ЦАР С ГРИВОМ И БЕЗ КРУНЕ

Због чега људи лава често називају „царом животиња“.

КИРЕ ИЛИЕВСКИ,
Маркса и Енгелса 41
97000 Битола

Захваљујући његовом поносном држању и огромној снази, јер га

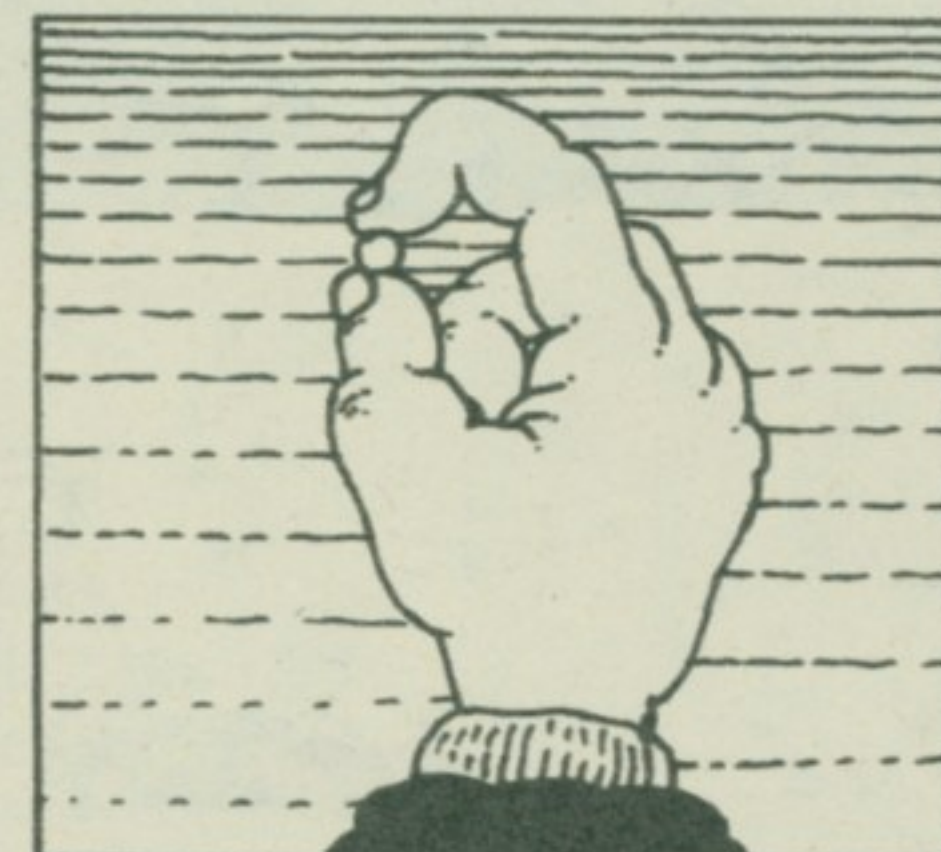
сматрају најјачом од свих звери, људи одувек лава називају „царем животиња“, иако овај некрунисани „аладар“ због своје лењости и сталне поспаности и не заслужује ово звучно име. Међутим, иако овакав, лав је од памтивека оличење власти, сунца, злата, моћи, светлости, чак и правде, али и ђавола, охолости и пакла. Ова, једна од највећих мачака, симбол је разних светаца и стварних краљева, владарских династија, племићких породица и чувених фирми. Лав је и пети знак Зодијака.

ДА Л' ВАМ ПРИЈА ЛЕБЛЕБИЈА?

Чуо сам да је леблебија и наут, који се додаје кафи, једна иста биљка. Да ли је то тачно?

РАДОВАН ДЕЈАНОВИЋ
21212 Надаљ

Цицер ариетинум је латински назив за леблебију или наут, једну исту биљку, пореклом са истока, која код нас успева у јужним деловима Македоније. Њене укусне, тврде бобице велике готово као лешник честа су замена за кафу. Садрже у себи полисахариде и масно уље, због чега су хранљиве. Леблебију наш народ зове још и бели грах, сланутак, дивљи зечак,

носец, рогачица, слани грах, слепи грах, сланица, чиц, чичак-грах, чичерка...

ПИСМА ЗА ТЕНИСКИ ДУЕТ

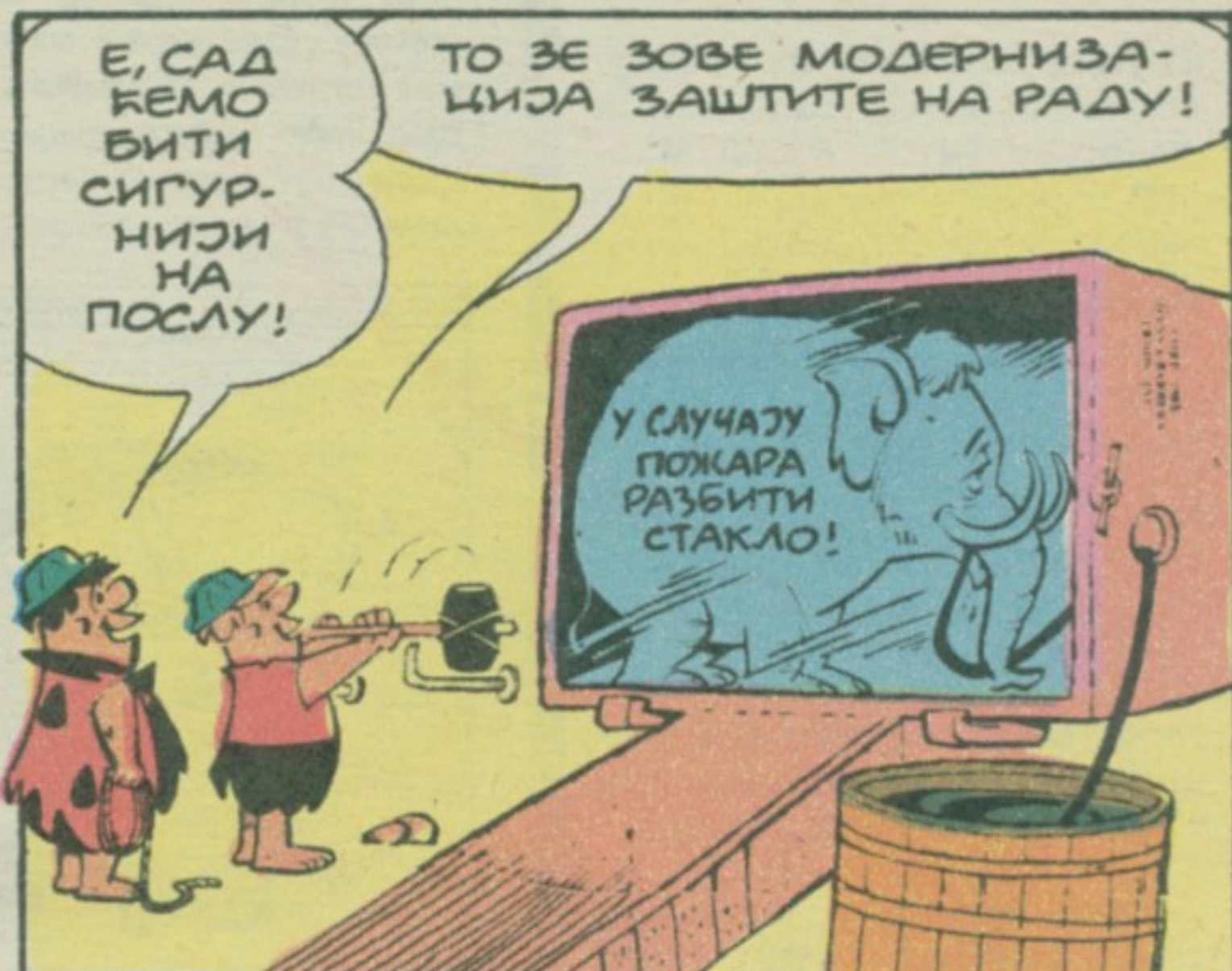
Одушевљава ме игра наших тенисера Слободана Живојиновића и Бруна Орешара. Желела бих да им пишем, али не знам којих су клубова они чланови, као ни њихове адресе и телефоне. Молим те да ми помогнеш.

АЛЕКСАНДРА СИМИЋ
Социјалистичке зоре 13
91000 Скопје

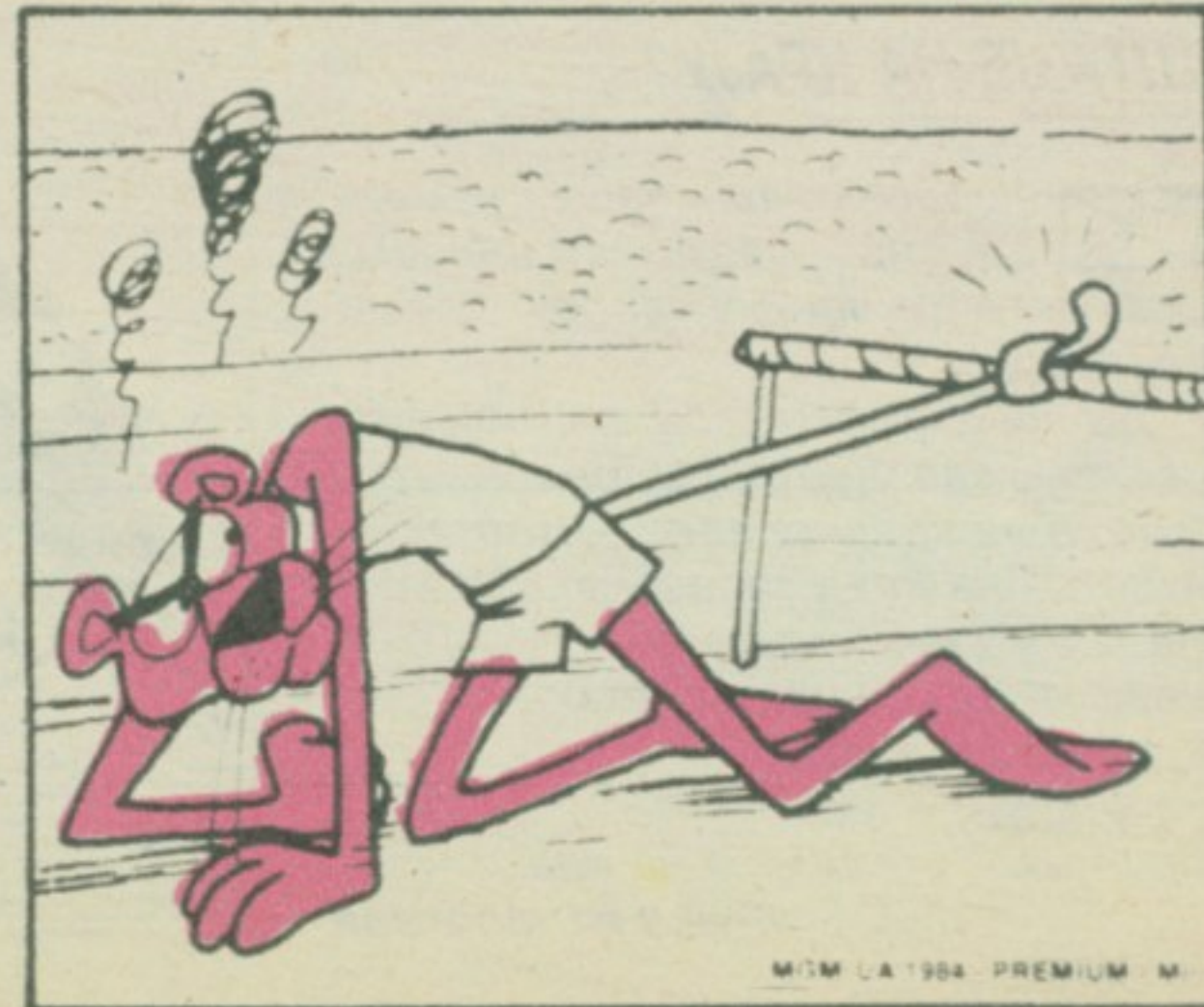
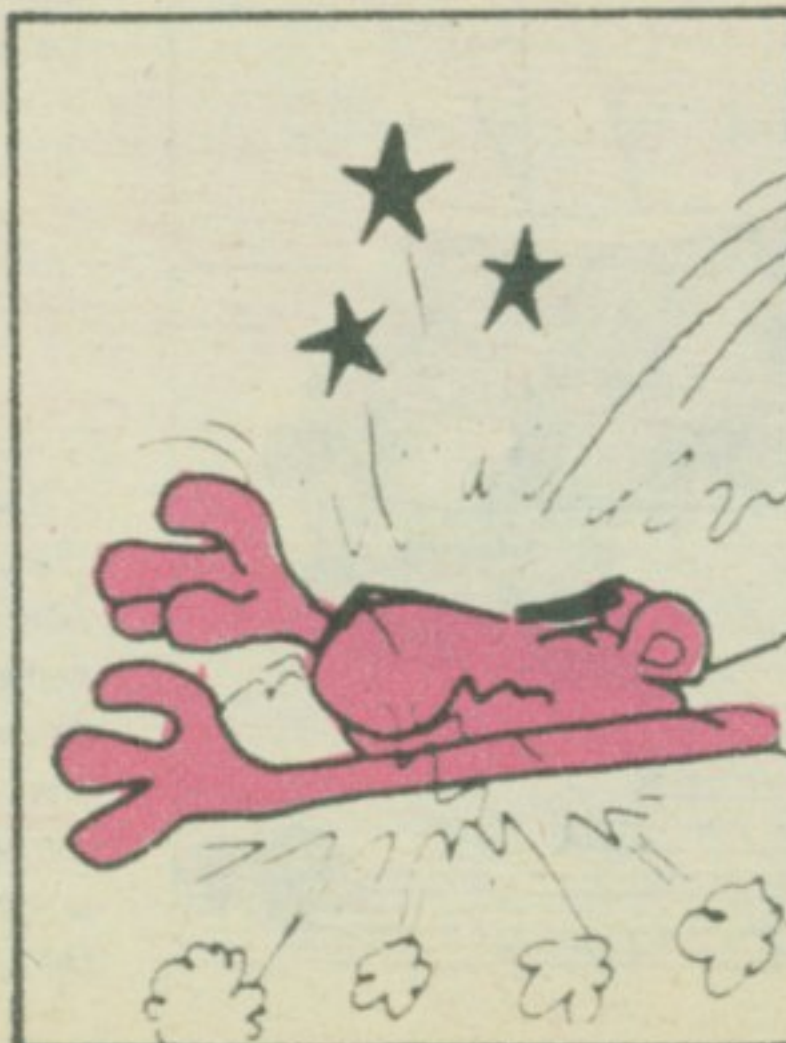
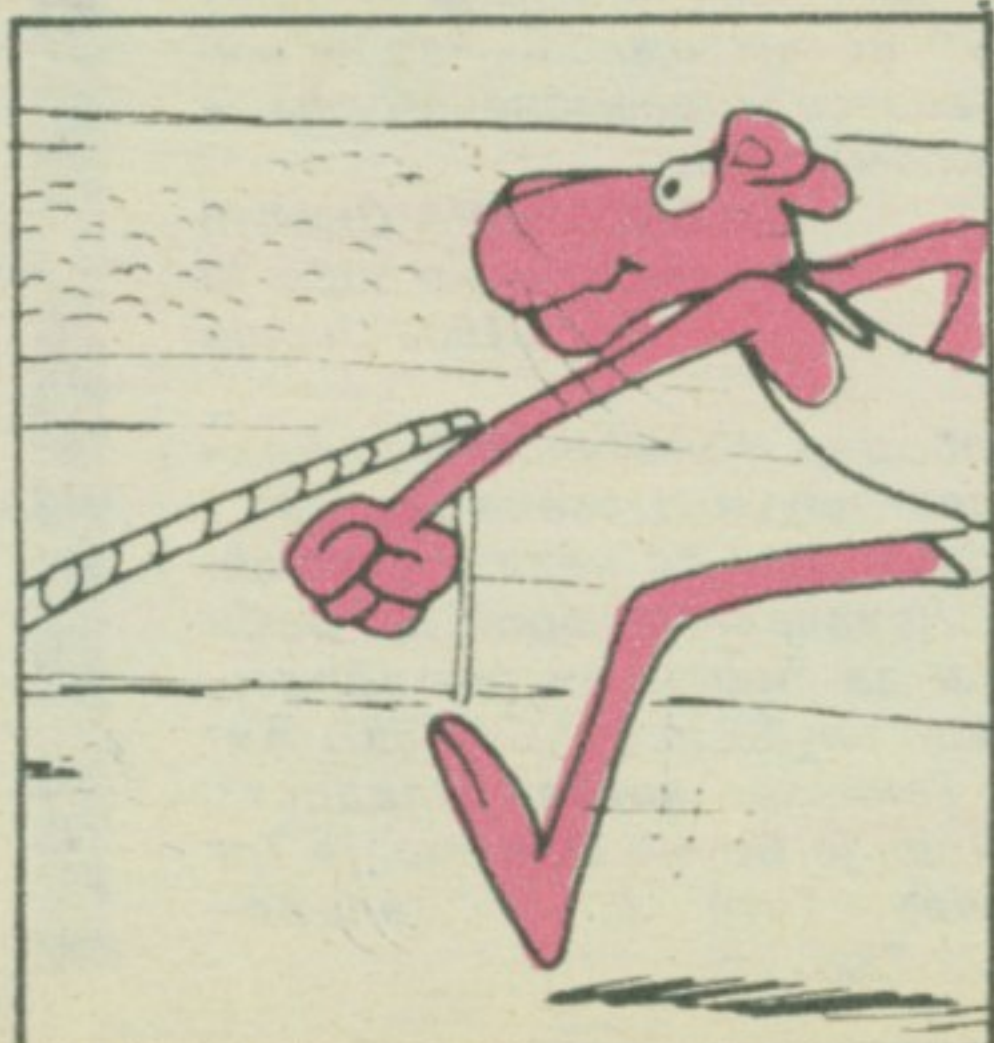
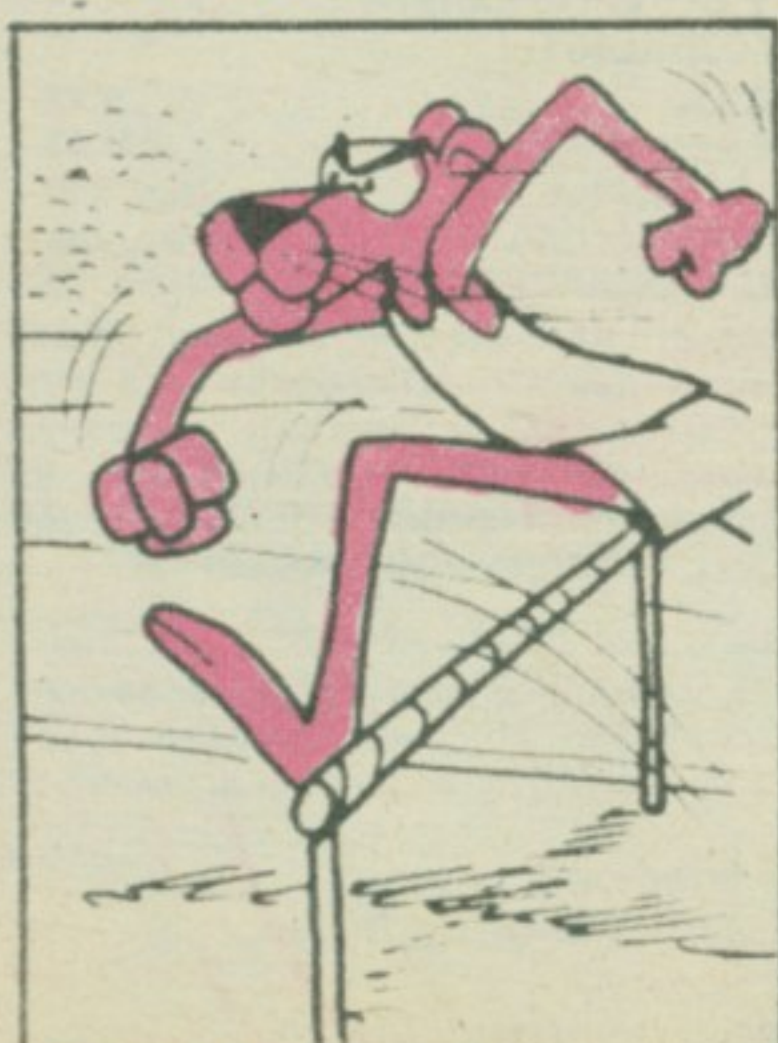
Слободан Живојиновић је члан Тениског клуба „Црвена звезда“ у Београду, који се налази у Улици Мије Ковачевића број 9. Боби можеш да пишеш на ову адресу, телефон клуба је 011/767-557. Адреса Тениског клуба „Младост“, чији члан је Бруно Орешар, је Трг маршала Тита 8, а телефон 041/272-782.

НЕСТАЛИ БЕЗ ТРАГА И ГЛАСА

Највећа светска компанија за осигуравање бродова британски „Лојд“ у извештају који је недавно објавио износи невесели податак да много бродова ишчежава на сасвим мистериозан начин, мада су опремљени најсавременијим комуникационим и навигационим уређајима. Тако је у последњих пет година море прогутало 16 великих бродова са преко 400 људи. Готово сви су имали сателитске навигационе уређаје! Да ли их је разнела експлозија, да ли су их потопили гусари – данас и сами опремљени у складу са „свемирском ером“ у којој живимо – да ли је за удесе криво невреме или пак нешто четврто, може само да се нагађа.

ПАНТЕР ПАНТА

АХИЛ
ПЕТИЋ!

СТАРИ ПРИЈАТЕЉИ

